

PÄIVÄHOITO LASTENSUOJELUN AVOHUOLLON TUKITOIMENA

Päivähoidon työntekijöiden kokemuksia

Mari Karhula
Sari Suutari
Laura Vainionkulma

Opinnäytetyö
Marraskuu 2011

Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala

Tekijät	Julkaisun laji Opinnäytetyö	Päivämäärä 14.11.2011
KARHULA, Mari	Sivumäärä 86 + 3	Julkaisun kieli suomi
SUUTARI, Sari	Luottamuksellisuus () saakka	Verkojulkaisulupa myönnetty (X)
VAINIONKULMA, Laura		
Työn nimi PÄIVÄHOITO LASTENSUOJELUN AVOHUOLLON TUKITOIMENA Päivähoidon työntekijöiden kokemuksia		
Koulutusohjelma Sosiaalialan koulutusohjelma		
Työn ohjaajat HINTIKKA, Timo MOILANEN, Johanna		
Toimeksiantajat		
Tiivistelmä <p>Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää päivähoiton työntekijöiden kokemuksia ja ammatillista osaamista päivähoitosta avohuollon tukitoimena. Lisäksi tutkimuksen avulla pyrittiin saamaan käsitystä siitä, miten hyvin päivähoito lastensuojelun avohuollon tukitoimena vastaa nykypäivänä asiakkaiden tarpeisiin.</p> <p>Tutkimus toteutettiin kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena. Tutkimusmenetelmänä käytettiin teemahaastatteluja, joihin osallistui yhteensä kahdeksan päivähoiton työntekijää. Työntekijöiden kokemuksia käsiteltiin viiden teeman kautta, joita olivat taustatiedot työntekijän työhistoriasta, lastensuojelu päivähoitossa, lapsi päiväkodissa, yhteistyö perheen kanssa sekä työyhteisö.</p> <p>Tutkimustulosten perusteella haastatteluihin osallistuneet päivähoiton työntekijät ovat ammattitaitoisia ja heillä kaikilla on käytännön kokemusta päivähoitossa avohuollon tukitoimena käyvistä lapsista sekä heidän perheistään. Päivähoito lastensuojelun avohuollon tukitoimena koettiin työntekijöiden keskuudessa hyödyllisenä ja arvokkaana perheille tarjottavana tukena, mutta sellaisenaan se ei nykypäivänä kykene vastaamaan asiakkaiden kasvaviin tarpeisiin. Opinnäytetyö tarjoaa näkökulmia ja kehittämisehdotuksia tähän päivähoitossa toteutettavaan lastensuojelutyöhön.</p>		
Avainsanat (asiasanat) päivähoito, päiväkoti, lastensuojelu, avohuolto, varhaiskasvatus		
Muut tiedot		

Authors KARHULA, Mari SUUTARI, Sari VAINIONKULMA, Laura	Type of publication Bachelor's Thesis Pages 86 + 3 Confidential () Until	Date 14.11.2011 Language Finnish Permission for web publication (X)
Title CHILDREN'S DAY CARE AS A TOOL OF CHILD WELFARE WORK Interview Study on Employees' Experiences		
Degree Programme Degree Programme in Social Care		
Tutors HINTIKKA, Timo MOILANEN, Johanna		
Assigned by		
Abstract <p>The aim of the study was to interview the employees working in day care center and examine their experiences and their vocational knowledge concerning children's day care as a tool of child welfare work. The study was also aimed in clarifying how does the day care as a tool of child welfare work respond to the customers' needs today.</p> <p>The study was carried out as qualitative research and the research method used was theme interview. A total of eight day care workers were interviewed during the study. The experiences of day care workers' were examined through five different themes which were employee's work history, child welfare as a part of day care, a child in day care center, co-operation with the family and the work community.</p> <p>Based on the study the employees interviewed are qualified professionals and they all have practical experience of working with children and their families utilizing day care as a tool of child welfare work. Day care workers believe that children's day care as a tool of child welfare work is beneficial and valuable support offered to families. However, it is unable to respond to the growing needs of the customers' as it is nowadays. This Bachelor's Thesis offers perspectives and propositions to improve the child welfare work taking place in children's day care.</p>		
Keywords day care, day care center, child welfare, community care, early childhood education		
Miscellaneous		

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	3
2	PÄIVÄHOITO	4
2.1	Päivähoitoa koskevia virallisia linjauksia.....	4
2.2	Päivähoito osana lapsen kasvatusta	7
2.3	Varhainen tuki ja ennaltaehkäisevä työ päivähoidossa	15
3	LASTENSUOJELU OSANA PÄIVÄHOITOA	19
3.1	Avohuollon tukitoimet perheiden tukena	21
3.2	Päivähoito lastensuojelun avohuollon tukitoimena	22
3.2.1	Lapsi saa päivähoitopaikan avohuollon tukitoimena.....	22
3.2.2	Miten päivähoito avohuollon tukitoimena toteutuu?	24
4	VANHEMMUUS JA KASVATUSKUMPPANUUS	26
4.1	Vanhemmuus	26
4.2	Kasvatuskumppanuus	34
5	MONIAMMATILLINEN YHTEISTYÖ	37
5.1	Sisäinen moniammatillisuus.....	38
5.2	Ulkoinen moniammatillisuus	39
5.3	Ammatillisuus ja yhteistyön toimivuus	40
6	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	42
6.1	Tutkimuksen tavoite ja tutkimustehtävät.....	43
6.2	Tutkimusmenetelmä	43
6.3	Tutkimusaineiston keruu ja analyysi	44
6.4	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	47
7	TULOKSET.....	48
7.1	Taustatietoja haastateltavista.....	49

7.2	Lastensuojelu päivähoidossa	53
7.3	Lapsi päiväkodissa	56
7.4	Yhteistyö perheen kanssa	59
7.5	Työyhteisö ja moniammatillisuus	64
7.6	Avohuollollisen päivähoiton hyödyt ja haasteet	69
8	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	72
8.1	Päätelmiä tutkimustuloksista	72
8.2	Opinnäytetyö prosessina ja ammatillinen kasvu	76
8.3	Jatkotutkimusaiheita	79
	LÄHTEET	81
	LIITTEET	87
	Liite 1: Lomake työntekijöiden suostumuksesta yhteistyöhön	87
	Liite 2: Teemahaastattelujen haastattelurunko	88

1 JOHDANTO

Suomalainen päivähoito on ollut viimeisen vuoden aikana paljon esillä ja se on herättänyt runsaasti keskustelua puolesta ja vastaan. Keskustelua on käyty niin subjektiivisen päivähoito-oikeuden kannattavuudesta kuin päivähoiton hyödyistä ja haitoista yleensä. Myös pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen 22.6.2011 julkaistussa ohjelmassa on ajankohtaisia tavoitteita sekä varhaiskasvatukseen että lapsiperheiden hyvinvointiin liittyen: tavoitteena on säätää uusi varhaiskasvatustilaki. Hallitusohjelmassa varhaiskasvatus taataan koko ikäluokalle, päivähoito säilytetään subjektiivisena oikeutena ja varhaiskasvatus- ja päivähoitopalvelut siirretään opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnoitavaksi. Varhaiskasvatuksen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyötä pyritään tukemaan ja päivähoitojärjestelmää kehittämään, jotta se tarjoaisi perheille mahdollisuuksia päivähoiton joustavampaan käyttöön. Päivähoitoa kehitetään syrjäytymistä ehkäisevänä palveluna ja säilytetään päivähoiton maksuttomuus pienituloisille perheille. Kaiken kaikkiaan hallitusohjelmalla pyritään mahdollisimman turvalliseen ja korkealaatuisen päivähoitoon. (Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma 2011, 32; Opetus- ja kulttuuriministeriön tiedote 24.9.2011.)

Lastensuojelussa puolestaan tehostetaan toimia huostaanottojen vähentämiseksi. Tähän pyritään siirtämällä lastensuojelun painopistettä ennaltaehkäisyyn, varhaisiin tukipalveluihin sekä laitოსvaltaisuuden purkamiseen. Lastensuojelussa korostetaan perhekeskeisyyttä. Myös turvakotipalveluja lisätään. (Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma 2011, 62-63.)

Opinnäytetyömme aiheena on päivähoito lastensuojelun avohuollon tukitoimena. Lopullinen idea opinnäytetyömme aiheeksi syntyi halustamme yhdistää lopputyöhömme molemmat lasten kanssa tehtävän työn työkentät, joiden teoriaa olimme ammattiopinnoissamme käyneet laajasti läpi: halusimme saada opinnäytetyöhömme näkyviin sekä päivähoiton että lastensuojelun ajankohtaista näkökulmaa.

Tutkimuksen kohdehenkilöiksi valikoituivat päivähoidon työntekijät, joilla on paljon arvokasta kokemusta opinnäytetyömme aiheesta. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää näiden työntekijöiden kokemuksia ja ammatillista osaamista päivähoidosta lastensuojelun avohuollon tukitoimena, sekä saada käsitystä siitä, miten hyvin päivähoito lastensuojelun avohuollon tukitoimena vastaa nykypäivänä asiakkaiden tarpeisiin. Työmme tarkoituksena on myös tarjota palautetta, kehittämisehdotuksia ja ajankohtaista tietoa erityisesti tutkimukseen osallistuneille päiväkodeille.

2 PÄIVÄHOITO

Lasten varhaiskasvatusta ja vanhemmuutta vahvistetaan kunnallisilla, yksityisillä ja kolmannen sektorin varhaiskasvatuspalveluilla sekä muilla lasten ja perheiden palveluilla. Lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen kannalta tärkeimpiä peruspalveluita Suomessa ovat neuvola, päivähoito, esiopetus ja koulu. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2002, 10.) Kodin ulkopuolinen päivähoito voidaan toteuttaa pääasiassa joko päiväkodissa, ryhmäperhepäiväkodissa tai perhepäivähoitajan luona. Muita päivähoitomuotoja ovat muun muassa avoin päiväkotiki ja erilaiset kerhot. Opinnäytetyössämme keskitymme käsittelemään päiväkodissa toteutettavaa päivähoitoa.

2.1 Päivähoitoa koskevia virallisia linjauksia

Subjektiiivinen päivähoito-oikeus on saanut aikaan paljon keskustelua jo pitkälti ennen sen asettamista jatkuen aina tähän päivään asti. Koska se on mielestämme olennainen osa päivähoidon nykyistä arkea, olemme käsitelleet sitä osana päivähoitoa koskevia virallisia linjauksia.

Lisäksi päivähoitoa määrittävät monet asiakirjat. Käsittelemme työssämme päivähoitolain lisäksi YK:n Lapsen oikeuksien sopimusta sekä varhaiskasvatussuunnitelmaa, sillä ne ovat mielestämme keskeisimpiä asiakirjoja päivähoiton toteuttamisen kannalta ja liittyvät mielestämme oleellisesti myös lastensuojeluun.

Laki lasten päivähoidosta

Vaikka päivähoito ja lastensuojelu tekevät nykyäänkin yhteistyötä, päivähoidosta on säädetty oma laki vuonna 1973 (L 19.1.1973). Siihen asti päivähoitoa määritti vuonna 1936 voimaan astunut lastensuojelulaki. Päivähoito nähtiin mahdollisuutena perheen tukemiseen, jotta lasta ei tarvitsisi kokonaan sijoittaa kodin ulkopuolelle. (Välimäki 1999, 117–118). Edelleenkin päivähoiton pyrkimys on tukea hoidossa olevien lasten koteja näiden kasvatustehtävässä. Päivähoito antaa lapselle jatkuvat, turvalliset ja lämpimät ihmissuhteet sekä monipuolista, lapsen kehitystä vahvistavaa toimintaa. Päivähoito tarjoaa myös lapselle sopivan kasvu ympäristön. Päivähoito toteutetaan lapsen iän ja yksilöllisten tarpeiden mukaan. Kunta huolehtii lasten päivähoiton saatavuudesta kunnan tarpeen mukaan kunnan järjestämänä tai valvomana (L 19.1.1973/36). Päivähoito järjestetään osapäivä- ja kokopäivähoitona. Kokopäivähoitossa lapsi voi olla hoidossa yhtäjaksoisesti enintään kymmenen tuntia vuorokaudessa ja osapäivähoitossa viisi tuntia. (A 16.3.1973/239.)

Subjekttiivinen päivähoito-oikeus

Vuonna 1996 tuli voimaan subjektiivinen päivähoito-oikeus, joka tarkoittaa, että jokaisella alle kouluikäisellä lapsella on oikeus päivähoitopaikkaan. Perustellaan, että lapsella on paitsi oikeus turvalliseen päivähoitopaikkaan vanhemman ollessa töissä, lapsella on myös oikeus korkealaatuiseen varhaiskasvatukseen. Keskustelu subjektiivisesta päivähoidosta on keskittynyt kolmeen teemaan: toteutuuko lapsen etu parhaiten kotihoidossa vai päivähoitossa, kuinka turvata naisten oikeus ansiotyöhön ja miten priorisoida julkisten varojen käyttöä. Nykyisin, 2000-lukua eletessä, ihmisiä ihmetyttää, onko subjektiivinen päivähoito-oikeus perusteltua myös silloin, kun toinen vanhempi on kotona perhevapaalla nuoremman sisaruksen kanssa, työttömänä tai työmarkkinoiden ulkopuolella. Sosiaalisin perustein subjektiivinen päivähoito-

oikeus tunnutaan kuitenkin sallivan. Tästä seuraa taas jaottelu ”kunnollisten” ja ”sosiaalisesti kyvyttömien” äitien välillä. Subjektiivista päivähoito-oikeutta säädettäessä kuitenkin nimenomaan haluttiin luopua sosiaalisin perustein määritetystä hoitotarpeesta. (Salmi 2005, 97-101, 105).

YK:n Lapsenoikeuksien sopimus

Taskinen (2006) toteaa, että YK:n Lapsenoikeuksien sopimuksen 3. artiklan mukaan kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuimen hallintoviranomaisen tai lainsäädäntöelimien toimissa, jotka liittyvät lapseen on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu. Lapsen edun toteutumisesta huolehditaan myös päivähoitossa. Lapsen etu toteutuu, mikäli päivähoiton perustehtävä on yksiselitteinen, selkeä ja sitä noudatetaan hyvin. (Koivunen 2009,31–32.)

Varhaiskasvatussuunnitelma

Varhaiskasvatussuunnitelma on monitasoinen. Valtakunnallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa käsitellään varhaiskasvatussuunnitelman perusteita sekä varhaiskasvatusta ja sen toteuttamista (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 7-46). Kuntien omat varhaiskasvatussuunnitelmat on rakennettu valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjalta. Lisäksi niihin vaikuttavat kunnassa tehdyt lapsia ja perheitä koskevat suunnitelmat, kunnan varhaiskasvatuksen linjaukset sekä esiopetussuunnitelmat. Jokaisella päiväkodilla on myös oma yksikkökohtainen varhaiskasvatussuunnitelmansa, jossa kuvataan oman päiväkodin toimintaympäristöä, erityispiirteitä ja painotuksia. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 43.) Jokaiselle lapselle laaditaan myös vanhempien ja päivähoiton henkilökunnan yhteistyönä oma varhaiskasvatussuunnitelma. Tällä pyritään lapsen yksilöllisyyden ja vanhempien näkemysten huomiointiin päivähoiton toiminnassa. Suunnitelmaan kirjataan lapsen kokemukset, ajankohtaiset tarpeet ja tulevaisuuden näkymät, lapsen mielenkiinnon kohteet, vahvuudet ja lapsen yksilölliset tuen ja ohjauksen tarpeet. Myös lapsi voi itse osallistua oman varhaiskasvatussuunnitelmansa tekoon yhdessä vanhempiensa ja päivähoiton työntekijöiden kanssa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 32-33).

2.2 Päivähoito osana lapsen kasvatusta

Lapsen osallistuminen päivähoitoon on yksi tapa tukea kotikasvatusta. Vanhemmat saavat tällöin mahdollisuuden osallistua työelämään, hoitaa asioitaan tai saada hengähdystauon hektiseen arkeen. Päivähoidon kautta vanhemmat voivat myös mahdollistaa lapselleen uusia virikkeitä ja ikätovereiden seuraa. (Koivunen 2009, 16.)

Päivähoito on tärkeä vaihe ja tekijä lapsen kehityksessä myös siksi, että perusta lapsen myöhemmän iän käyttäytymiselle muotoutuu lapsen varhaisten elinvuosien aikana. Jos perusta on vahva, lapsi oppii todennäköisesti sietämään paremmin elämässä tapahtuvia kuohuja ja vastoinkäymisiä sekä tunnistamaan ja tiedostamaan oman tahtonsa ja omat uskomuksensa läpi elämän. (Weil 2003, 94.) Juuri näiden taitojen näemme olevan vaarassa lastensuojelun asiakkaaksi päätyneen lapsen kehityksessä.

Päivähoidon tehtävät

Suomessa päivähoito perustuu Educare-malliin, jossa yhdistyvät lapsen iästä riippuen hoito, kasvatust ja opetus (Petäjäniemi & Pokki 2010). Koivunen (2009, 11-12) lisää näihin yhteistyön vanhempien kanssa, verkostotyön sekä lastensuojelun tukitoimen, ja käyttää näistä toimintatavoista yhteisnimeä päivähoito perustehtävät. Hoitoa, kasvatusta ja opetusta voidaan pitää päivähoito ydintehtävinä. Näitä eri tehtäviä on kuitenkin hyvin hankala laittaa tärkeysjärjestykseen, sillä ne korostuvat eri lasten ja perheiden kanssa hyvin eri suhteissa ja tilanteissa. Myöskään selkeitä rajoja eri perustehtävien välille on hankala asettaa, sillä kaikki toiminnan osa-alueet voivat näyttäytyä samaan aikaan. (Koivunen 2009, 11–12.)

Hoito ja turvallisuus

Lasten hoito sisältää perushoidon sekä hoivan. Hoito koostuu lapsen perustarpeiden täyttämisestä, kuten ravinnon saannista, vaatetuksesta, siisteydestä, ulkoilusta, läheisistä ja turvallisista ihmissuhteista sekä riittävästä unesta. Hoidon pitäisi aina sisäl-

tää myös hoivaelementtejä. Tällöin pyritään lapsen kaikinpuoliseen hyvinvoinnin ja turvallisuuden saavuttamiseen lämpimässä vuorovaikutuksessa. (Koivunen 2009, 12.)

Turvallisuuden tunne on erittäin tärkeää päivähoidossa olevien lasten kannalta. Päivärytmi luo turvallisen rakenteen jokaiseen hoitopäivään. Lapsi osaa näin ennakoida tulevia päivän tapahtumia. Turvallisuuden tunnetta lisäävät myös pienryhmät ja eritoten pysyvät pienryhmät. Kun ryhmä pysyy samana koko toimintakauden, on lapsen helpompi oppia tuntemaan pienryhmänsä muita lapsia ja uskaltaa luottaa heihin. Myös suurempaan ryhmään sopeutuminen käy sujuvammin, kun lapsi ryhmäytyy ensin omaan pienryhmäänsä. Usein pienryhmällä on oma aikuisensa, joka on myös tämän pienryhmän lapsien omahoitaja. Näin lapsi tutustuu yhteen työntekijään kunnolla ja voi luottaa, että häntä hoidetaan ja hänestä välitetään. Omahoitaja tekee korostetusti yhteistyötä oman pienryhmänsä lasten vanhempien kanssa, kuten käy heidän kanssaan lasten VASU-keskustelut. Tietenkin päivähoidon työntekijät kohtavat tasapuolisesti myös niitä lapsia, joiden omahoitaja hän ei ole, sekä kaikkien lasten vanhempia. (Mikkola & Nivalainen 2009, 33-34.)

Uni

Unen tarve on kullakin lapsella yksilöllistä. Päiväkoti-ikäisen lapsen unentarve on noin 10 – 13 tuntia vuorokaudessa. Tuntimäärien kirjaamista kattavammin riittävästä unen määrästä kertoo enemmänkin se, että lapsi on virkeä ja tyytyväinen. Huolehtimalla lapsen tarvitsemasta unesta ja levosta tuetaan lapsen hyvää kasvua ja kehitystä. (Koivunen 2009, 36.)

Unen aikana erittyy kasvuhormonia. Tämä hormoni on tärkeää paitsi lapsen kasvamisen, myös aivojen kehityksen kannalta. Unen aikana käsitellään päivän tapahtumia, minkä vuoksi riittävä uni onkin tärkeää oppimisen, keskittymiskyvyn ja uusien asioiden käsittelemisen kannalta. (Vilkkö-Riihelä 2003, 140). Riittävä uni on tärkeää lasten keskushermoston, oppimisen ja keskittymiskyvyn, elimistön immuunijärjestelmän, sekä mielialojen, itseluottamuksen ja ympäristöön sopeutumisen kannalta. REM-uni on näiden kasvun ja kehityksen osatekijöiden kannalta merkittävässä osassa. Erityi-

sen tärkeää se on stressaavien ja huolestuttavien tapahtumien sekä tehokkaan uuden oppimisen jälkeen. (Helenius & Mäntynen 2001, 79-81.)

Päiväunet kuuluvat päiväkodin arkeen. Aihe on kuitenkin synnyttänyt paljon keskustelua: monet vanhemmat toivovat, etteivät lapset nukkuisi päiväunia tai että he nukkuisivat vain lyhyet päiväunet, sillä tällöin vanhempien on helpompi saada lapset nukahtamaan illalla. Päivähoidon henkilökunnan on tärkeää kertoa vanhemmille unen tärkeydestä lapsen hyvinvoinnin kannalta. Vanhempia kannattaa myös ohjata käyttämään rauhallisuutta ja lapsen turvallisuuden tunnetta lisääviä iltarutiineja. Hankaluus nukahtaa illalla ei aina ole seurausta nukutuista päiväunista. Puutteellisen unen vuoksi lapsi saattaa olla yliväsynyt, mikä vaikeuttaa nukkumaan rauhoittumista illalla. (Koivunen 2009, 37-38.)

Ravinto

Lapselle tulee tarjota terveellistä ja monipuolista ruokaa säännöllisin väliajoin. Päivähoidossa ruoan laatua valvotaan hyvin (Koivunen 2009, 38). Päivähoidossa ruokailu on paitsi ravitsemuksellinen, myös kasvatuksellinen tapahtuma: lasta ohjataan monipuoliseen ja vaihtelevaan ruokavalioon. Lapsen on tärkeää antaa syödä oman tarpeensa mukaisesti. Ruoan tuputtamista tulisi siis välttää, vaikka päivähoidolla onkin tärkeä rooli uusiin ruoka-aineisiin sekä erilaisiin makuihin tutustumisessa ja näin lapsen ruokatottumusten kehittymisessä. Päiväkodissa harjoitellaan myös hyviä pöytätapoja ja omatoimista ruokailua. (Hasunen, Kalavainen, Keinonen, Lagström, Lyytikäinen, Nurttila, Peltola & Talvia 2004, 150-151.) Terveysriskien, kuten liikalihavuuden ja diabeteksen, ennaltaehkäisyssä ravinnolla on iso rooli (Koivunen 2009, 38).

Ruokailutilanteista on tärkeää järjestää kiireettömiä ja miellyttäviä yhdessäolon hetkiä (Hasunen ym. 2004, 150). Aikuiset toimivat lapselle mallina syömisessä. Kasvatuksen kannalta päivähoidon työntekijän olisi hyvä syödä lasten kanssa. Rauhallisuuden ylläpitäminen ja äänitason nousemisen ehkäiseminen on huomioitava ruokailuissa. (Koivunen 2009, 38.)

Perushoito ja omatoimisuus

Päivän aikana perushoitotilanteissa, kuten pukemisessa, riisumisessa, vessassa käymisessä ja ruokailussa, lapsi voidaan kohdata yksilönä, antaa läheisyyttä ja olla vain hänen kanssaan. Näissä tilanteissa myös täytetään lapsen aikuisen huomion tarvetta. Lapsen terveyden ja vireystilan näkökulmasta perushoito on arvokasta. Perushoidon aikana voidaan hyödyntää arjen pedagogiikkaa ja lapsi oppii pikkuhiljaa omatoimiseksi. Omatoimisuudella päivähoitossa tarkoitetaan lapsen itsenäistä selviytymistä päivittäisistä tilanteista, kuten pukemisesta ja syömisestä mutta myös itsenäisten valintojen tekemisestä toiminnassa (Koivunen 2009, 56). Lapsi myös oppii omatoimisuutta lapsiryhmästä jäljittelemällä kehittyneempiä lapsia. (Siren-Tiusanen & Tiusanen 2001, 69.)

Omatoimisuuteen oppiminen vahvistaa lapsen itsetuntoa. Monet vanhemmat myös toivovat lasten omatoimisuuden kehittyvän. Päivähoitossa on paljon lapsia, joten omatoimisuus on tärkeää, sillä kaikkien lasten auttamiseen ei ole aina mahdollisuutta. Kasvatettaessa lasta omatoimisuuteen on kuitenkin hyvä pitää mielessä lapsen etu, jotta kyseessä ei ole ajanpuute lapsen auttamiseen. Lapsen oppima taito ei häviä, vaikka häntä autetaan. Lapsiryhmässä yhden lapsen auttaminen asiassa, josta hän selviytyisi itsenäisesti, on hänelle annettavaa arvokasta hoivaa. (Koivunen 2009, 56).

Oppiminen

Kasvatus ja opetus ovat oleellinen osa päivähoiton arkea. Päiväkodissa opitaan niin tiedollisia kuin taidollisiakin asioita. Arjen pedagogiikka on myös vahvasti läsnä päivähoitossa. Harjoiteltavien asioiden haastavuustaso riippuu lapsen ikä- ja kehitystasosta. Varhaiskasvatuksessa puhutaan sisällöllisistä orientaatioista, joita ovat matemaattinen, luonnontieteellinen, historiallis-yhteiskunnallinen, esteettinen, eettinen sekä uskonnolliskatsomuksellinen orientaatio. Päiväkodissa ei kuitenkaan pyritä näiden aihealueiden opiskeluun, vaan valmistaudutaan, jotta lapsi pystyy pikkuhiljaa perehtymään, ymmärtämään ja kokemaan ympäröivää maailmaa. (Varhaiskasvatus-

suunnitelman perusteet 2005, 26.) Eniten pedagogiikka korostuu esiopetuksessa (Koivunen 2009, 12).

Lapsi on luonnostaan utelias ja haluaa oppia uutta sekä kerrata ja toistaa asioita (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 18). Opetustuokiot ovat kuitenkin tärkeitä oppimisen paikkoja varsinkin erityistä tukea tarvitseville lapsille. Etenkin pienillä lapsille mallioppiminen on keskeistä. Mallioppimisen kautta lapsi voi oppia positiivisia ja negatiivisia asioita. (Koivunen 2009, 42.) Aikuisten onkin hyvä pitää mielessä, että he ovat lapsille tärkeitä mallioppimisen lähteitä.

Kun on kyseessä oppiminen, on toiminnassa otettava huomioon lapsen ikä, kyvyt ja herkkyyksikaudet. Lapsen tulee olla motivoitunut oppimaan, jotta hän oppii. (Koivunen 2009, 42-44). Oppimisessa onkin järkevää hyödyntää lapselle ominaisia tapoja toimia ja ajatella, kuten leikkimistä, liikkumista, tutkimista sekä taiteellista ilmaisua asioita. Myös turvalliset ihmissuhteet ovat pohja oppimiselle ja oppimisasenteelle. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 18, 20.) Lapselle emotionaalisesti raskas elämäntilanne voi estää kiinnostumisen uuteen ja uuden oppimiseen. Myös kasvattajan liian isot vaatimukset tai vaatimukset oppia asioita, jotka eivät lasta kiinnosta, voivat heikentää lapsen oppimisen motivaatiota. (Koivunen 2009, 42-44).

Lapsen itseluottamus vahvistuu ja minäkuva kehittyy positiivisesti, kun lapsi kokee onnistumisia. Lapsen minäkuva voi kehittyä kielteiseksi, jos hän epäonnistuu toiminnissa useasti. Näissä tilanteissa on tärkeää antaa lapselle välillä toimintoja, joissa hän varmasti onnistuu. Motivaatio ja oppiminen kasvavat, kun lapsi kokee onnistumisen kokemuksia. (Koivunen 2009, 38-39.)

Leikki

Leikki on lapsen silta todelliseen maailmaan (Vilkko-Riihelä 2003, 235). Leikki toimii kanavana laajentuviin sosiaalisiin suhteisiin ja muokkaa psyykkisiä kykyjä, tunne-elämää sekä kognitiivisia taitoja. Lapsi harjoittelee ryhmässä toimimista, kommunikotaitoja, pettymyksen sietoa ja solmii ensimmäisiä ystävyysuhteitaan. Lapsi

matkii aikuista leikeissään ja opettelee näin elämää. Leikki kehittää myös fyysisiä taitoja, kuten hieno- ja karkeamotoriikkaa, kehon hahmotusta ja aistihavaintoja. Leikin avulla lapsi rakentaa minäkäsitystään. Sukupuolirooleja aletaan tiedostaa, ongelmanratkaisukyky sekä mielikuvitus ja luovuus kehittyvät ja lapsi alkaa oppia vastuunottoa. Leikisti lapsi voikin tehdä sellaista, mihin ei oikeasti pysty, kuten ajaa autoa tai kantaa jotain painavaa. Leikin avulla lapsi voi kompensoida pienuuttaan ja asemaansa aikuisen nähden. Leikki tukee näin myös lapsen itsetuntoa. Lapsi ei kuitenkaan leiki oppiakseen, vaan silkasta leikin ilosta. Oppiminen tulee ns. leikin sivutuotteena. (Met-somäki & Hintikka Leikkistä 2009; Järvinen, Laine & Hellman-Suominen 2009, 149-153, 210).

Lapsi leikkii hänelle ajankohtaisia asioita. Uusiin tilanteisiin sopeutuessaan lapsi käsittelee tilannetta leikin avulla. Esimerkiksi muuton jälkeen lapsi saattaa leikkiä muuttoa. Tähän lapselle tulee antaa aikaa. Leikkirauha tulisi antaa myös silloin kun aikuisen mielestä leikin sisältö on lasta vahingoittava. Jos lapsi on vaikka joutunut auto-onnettomuuteen, aikuinen voi tuntea, että lapsen kuuluisi leikkiä iloisempia asioita kuin kolaria. Leikki on kuitenkin lapsen luonnollisin tapa hahmottaa asioita ja sitä tulisi kunnioittaa. Leikin aiheet vaihtuvat kyllä, kunhan lapsi on käsitellyt aiheen. (Järvinen ym. 2009, 148-149.) Lasten leikkitalanteet ovat päivähoiton työntekijälle sekä hyviä tutustumistilanteita lapsiin että keskeisiä lapsen havainnointitalanteita. (Koivunen 2009, 40-41.)

Sosiaalinen ympäristö

Lapset alkavat jo vuoden ikäisestä lähtien rakentaa keskinäisiä ystävyysuhteitaan (Helenius & Mäntynen 2001, 107). Lapsen ystävyysuhteet vaikuttavat sosiaalisuuteen, identiteetin kehitykseen ja tunne-elämään. Päivähoidon ystävyysuhteilla voi olla pitkä vaikutus ihmisen elämässä jopa työelämässä menestymiseen. Ryhmän kautta lapsi voi oppia niin positiivisia kuin negatiivisiakin asioita. Myönteisiä ryhmässä kehittyviä asioita ovat muun muassa kommunikointi, ajattelu, sanallinen vuorovaikutus sekä mallioppiminen. Lisäksi ryhmässä oppii ymmärtämään, että on erilaisia ihmisiä, kaikkiin päätöksiin ei voi itse vaikuttaa, yhdessä on hauskaa ja jokaisen toi-

minta vaikuttaa jollain tavalla toisen tekemiseen. Ryhmässä saadaan myös aikaan yhdessä tehtyjä tuotoksia ja lapsi voi rakentaa toiseen ihmiseen positiivisen riippuvuussuhteen. Ryhmän valtasuhteet voivat myös hajottaa ystävyysuhteita. Puhutaan myös syntipukki-syndroomasta. Tällöin ”syntipukki” alkaa itsekin pikkuhiljaa uskoa syyllisyyteensä ja käyttäytyy se mukaisesti. Lapsen joutuessa päivähoitossa syrjimisestä kohteeksi, on hänellä riski syrjäytyä myös tulevaisuudessa. Samoin kiusaajan roolissa olevalla lapsella on riski syrjäytyä tulevaisuudessa. (Koivunen 2009, 52-53.)

Kasvattaja voi omalla toimintatavallaan vaikuttaa paljon siihen, kehittykö lapsiryhmän dynamiikka positiiviseen vai negatiiviseen suuntaan. Kasvattajan on hyvä muistaa, että päivähoitossa voidaan tukea asenteita ja toimintatapoja, jotka vaikuttavat lapsen käyttäytymiseen myös tulevaisuudessa. Lapsia on tärkeää ohjata myönteiseen käyttäytymiseen. Negatiiviseen käytökseen, kuten konflikti- ja kiusaamistilanteisiin on tärkeää puuttua tilanteeseen sopivalla tavalla. (Koivunen 2009, 54.)

Struktuuri

Strukturilla viitataan toiminnan rakenteeseen. Laajemmin struktuuri voidaan myös ymmärtää toiminnan suunnitteluna ja toteutuksena. Päivähoitossa strukturilla tarkoitetaan päivärytmiä. Päivähoitossa tapahtumat, kuten ruokailut, ulkoilut ja lepoaika, toistuvat samaan aikaan päivittäin. Lisäksi jokainen tuokio ja siirtymävaihe voidaan strukturoida erikseen. (Koivunen 2009, 62.)

Samanaikainen toistuva päivärytmi edistää lapsen turvallisuuden tunnetta sekä vähentää levottomuutta. Kuvat auttavat lapsia hahmottamaan strukturia, esimerkiksi strukturoidussa kuvapäiväjärjestyksessä esitetään kuvilla mitä sen päivän aikana tapahtuu. (Koivunen, 62, 64-65.)

Säännöt ja kiellot

Sääntöjä tulee olla päivähoitossa vain sen verran, että niitä pystytään noudattamaan ja että ne ovat päivähoiton toiminnan kannalta oleellisia ja tarkoituksenmukaisia. Lapsille on kerrottava uskottavat syyt säännöille ja kielloille. Lapsen on myös hyvä

oppia pyytämään anteeksi ja hyvittämään tekojaan. Sääntöjä ja kieltoja on valvottava ja niistä on pidettävä kiinni, jotta ne eivät menetä vaikuttavuuttaan. Jos aikuinen ei vie loppuun saakka pyytämäänsä asiaa, hänen auktoriteettiasemansa heikentyy lasten näkökulmasta. (Koivunen 2009, 66-68.)

Liikunta

Lapsella on runsas liikkumisen ja leikkimisen tarve. Tasapainoisen elämän vuoksi hänen on saatava tilaisuuksia tämän tarpeen täyttämiseen. Lapselle ei riitä ainoastaan viikoittain toistuva jumppahetki, vaan jokaisessa päivässä tulisi olla runsaasti erilaista liikkumista ja leikkiä. (Karvonen, Siren-Tiusanen & Vuorinen 2003, 15.) Lapsi tarvitsee reipasta liikuntaa kaksi tuntia päivässä (Varhaiskasvatuksen liikunnan suositukset 2005, 3). Liikuntakasvatuksen kautta on tarkoitus kehittää lasten fyysistä ja motorista kehitystä sekä auttaa oppimista ja kehitystä (Karvonen ym. 2003, 96).

Ihmisen tuki- ja liikuntaelimestön kehityksen kannalta lasten liikkuminen on merkittävää (Karvonen ym. 2003, 41). Lapsille ulkoilu vähentää stressiä, rentouttaa sekä piristää keskushermoston toimintakykyä. (Karvonen ym. 2003, 43). Lapsen yksipuolinen liikkuminen aiheuttaa aivojen hermosoluyhteyksien kehittymisen yksipuoliseksi. Lapsen monipuolinen liikkuminen muodostaa aivoihin monipuolisia hermosoluyhteyksiä, jotka antaa lapselle mahdollisuuden oppia ja tehdä erilaisia liikkeitä. (Karvonen ym. 2003, 53.)

Lapsen tulisi päästä harjoittelemaan joka päivä motorisia perustaitoja monipuolisesti erilaisissa ympäristöissä. Päiväkodissa on tärkeää olla liikuntaan houkutteleva ympäristö. Liikuntavälineiden olisi hyvä olla lasten saatavilla myös omaehtoisen toiminnan aikana. Päivähoidossa työntekijöiden tuleekin suunnitella ja järjestää lapsille tarvittava, monipuolinen, liikunta. (Varhaiskasvatuksen liikunnan suositukset 2005, 3.)

2.3 Varhainen tuki ja ennaltaehkäisevä työ päivähoitossa

Päivähoitossa toteutuvaa varhaista ja erityistä tukea voidaan tarkastella sekä pedagogisesta että sosiaalityön sosiaalipedagogisesta näkökulmasta. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2005, 35-37) mukaan lapsi voi kaivata tukea fyysisen, tiedollisen, taidollisen, tunne-elämän tai sosiaalisen kehityksen osa-alueilla. Tuen tarve voi ilmetä myös tilanteessa, jossa lapsen kasvuolot vaarantavat tai eivät turvaa hänen terveyttään tai kehitystään.

Varhaiskasvatuksessa lapsen tuen tarpeen lähtökohtana on vanhempien ja päivähoiton henkilökunnan havaintojen yhteinen tarkastelu tai aiemmin lapsella todettu erityisen tuen tarve. Tuen suunnittelun pohjaksi on tärkeää luoda kokonaiskuva lapsesta. Kun tiedetään millaista tukea lapsi tarvitsee tietyissä tilanteissa, on tuen järjestäminen helpompaa. Tavoiteltavaa on, että lapsen tukeminen aloitetaan mahdollisimman varhain ja tuki järjestetään niin pitkälle kuin mahdollista yleisten varhaiskasvatustalvelujen yhteydessä. Pyrkimys on ennaltaehkäistä tuen tarpeen kasautumista ja pitkittymistä. Tuki voi käytännössä olla päivittäisen kasvatustoiminnan mukauttaminen eriyttämällä, perustaitojen harjaannuttamisella sekä lapsen itsetunnon vahvistamisella. Varhaiskasvatuksen arjen kuntouttavia menetelmiä, kuten struktuuria ja ryhmätoimintaa, korostetaan. Lapsella voi olla myös tukipalveluja, kuten kuntoutusohjausta tai terapiaa. Myös ammattikasvattajien ja vanhempien yhteistyö on lapsen kannalta erityisen tärkeää. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 35-37).

Sosiaalipedagogisesti ajateltuna lapsilähtöinen kasvatus on lapsen hyvän elämän kivijalka. Perheen aktivoiminen on tärkeää. Kun perheen lapset ovat päivähoitossa avoimuksen tukitoimena, pyritään vanhemmuuden ja perheen arjen tukemiseen. Lapsen tuominen päiväkotiin tuo rytmiä arkeen ja mahdollistaa vanhemmalle tauon lapsenhoitosta, jolloin hän voi levätä tai hoitaa asioita. Vanhemmuuden tukemisessa tärkeää on vertaistuki, joka päiväkotiympäristössä myös mahdollistuu. Samoin on mahdol-

lista kokea yhteisöllisyyttä. Sekä lapset että vanhemmat pääsevät esittämään toiveita päivähoidon toteuttamisen suhteen. Sosiaalipedagogisesti katsottuna perhelähtöinen ja voimavarakeskeinen työote on oleellinen. Lasta ja perhettä pyritään valtaistamaan ja vastuuttamaan. Valtaistaminen näkyy mm. siinä, että avohuollon tukipalvelua ei ole pakko ottaa vastaan. Perheellä on myös valta valita päivähoito avohuollon tukitoimeksi muiden mahdollisten vaihtoehtojen joukosta. Vastuuttamisesta yksinkertainen esimerkki on se, että perhe ottaa vastuun tuoda lapsensa sovittuina päivinä päiväkotiin. Vanhempia ja lapsia pyritään haastamaan dialogiin. Myös sosiaalipedagogisesta näkökulmasta kasvatuskumppanuus on avainasemassa perheen kanssa työskennellessä. Kun lapsi on päivähoidossa avohuollon tukitoimena, pyritään mahdollisten sosiaalisten ongelmien tunnistamiseen ja ennaltaehkäisyyn. Tässä työssä moniammatillisuus on tärkeässä roolissa. (Katajavuori-Vartiainen, M. 2010).

Kun varhaista ja erityistä tukea mietitään sekä pedagogisesta että sosiaalityön näkökulmasta, on havaittavissa tiettyjä sävyeroja, vaikka sinänsä voisi sanoa puhuttavan samasta asiasta. Pedagogiikassa korostuvat teoreettinen tieto ja sen soveltaminen erilaisissa tilanteissa, kun taas sosiaalityössä korostuu ihmisten kanssa tehtävä työ. Pedagoginen näkökulma on enemmän lapsikeskeinen, ja sosiaalityön näkökulma on vahvasti perhekeskeinen. Pedagogisesti ajateltuna lapsella on diagnosoitu tai muuten havaittu pulma, jonka takia häntä pyritään tukemaan. Sosiaalipedagogisesta näkökulmasta katsottuna taas perheen arjen sujuvuus on etusijalla. Sosiaalityö ja pedagogiikka eivät sulje toisiaan pois vaan nimenomaan täydentävät toinen toisiaan. Nähdäksemme nämä kaksi näkökulmaa yhdistyvät päivähoidossa avohuollon tukitoimena, joten teoreettisesti nähtynä tukitoimen tulisi palvella perheitä mitä parhaiten.

Varhaista tukea ja ennaltaehkäisevää työtä tukevia toimintatapoja ja menetelmiä

Hujala-Huttusen ja Nivalan (1996) mukaan päivähoito voi tukea vanhemmuutta nostamalla esille perheen positiivisia voimavaroja. Vanhemmuuden tukemisessa keskeinen keino on vahvistaa heidän myönteisiä asioitaan (Keskinen & Virjonen 2004, 83). Lapsen tunne-elämää kasvattaja tukee empatian kautta. Empatia on kasvattajan

asettumista lapsen asemaan tilanteissa, joissa lasta esimerkiksi suututtaa tai harmittaa. (Koivunen 2009, 33.)

Dialogisuus

Dialogisuus nousee tärkeään arvoon vanhempien kanssa tehtävässä työssä. Dialogisuus on keskustelua, jossa kuuleminen on avainasemassa. Vain silloin, kun dialogin osapuolet kuulevat toisiaan, voidaan puhua aidosta vuoropuhelusta. Tällöin on tilaa kaikkien ajatuksille ja näkemyksille. Dialogisuus on tasa-arvoista puhetta, jossa kaikkien osapuolten tieto on yhtä tärkeää ja arvokasta. Dialogisuuteen kuuluu, että toisen osapuolen kanssa voi olla eri mieltä sekä kertoa ajatuksensa suoraan ja rehellisesti. Ihanteellista on, että omia ja toisten näkökulmia tarkastellessa ollaan jopa valmiita oppimaan uutta ja tarvittaessa muuttamaan omia mielipiteitä. Dialogisuudessa on tärkeää puhua itsestä käsin ja antaa tilaa toisen ajatuksille, eli tehdä itsensä näkyväksi puheen ja tekojen avulla. Kyse ei ole siitä, kuka on oikeassa ja kuka väärässä, vaan hyvää lopputulosta haetaan yhdessä. (Kaskela & Kekkonen 2006, 38-39.)

Palveluohjaus

Palveluohjaus on asiakaslähtöinen ja asiakkaan etua korostava asiakastyön menetelmä. Palveluohjauksen avulla kootaan palveluja asiakkaan tueksi ja pyritään lieventämään palvelujärjestelmän hajanaisuuden haittoja. Työntekijän tehtävä on tunnistaa asiakkaan yksilölliset tuen tarpeet ja tarjota asiakkaalle hänen tarvitsemiaan palveluja ja tukea, sekä seurata asiakkaan tilanteen kehittymistä yhdessä hänen kanssaan. Tarvittaessa tuki- ja palvelusuunnitelmaan kirjattua palvelukokonaisuutta voidaan muuttaa. (Mitä on palveluohjaus? 2008.) Myös varhaiskasvatuksen henkilökunta voi tarpeen vaatiessa ohjata perheen lapsiperheiden palvelu- ja tukijärjestelmän piiriin ja antaa tietoa niiden toiminnasta (Sosiaali- ja terveysministeriö 2002, 18).

Verkostotyö

Verkostotyön tavoitteena on kasata perheiden tarpeita täyttäviä epävirallisia ja virallisia tukiverkostoja. Verkostotyön tapaamisissa voi siis olla mukana niin viranomaisia kuin asiakkaan sukulaisia ja ystäviä. Asiakas päättää itse, keitä verkostotyöhön osal-

listuu ja mistä verkoston kokoontuessa keskustellaan. Verkostopalavereissa asiakas ja hänen tukenaan olevat tahot pohtivat yhdessä tarvittavan tuen suuntaa ja määrää. Asiakkaan äänen kuunteleminen on työn ydin. (Lyyra & Salmela 2004, 24.)

Verkoston työskentelyllä pyritään toteuttamaan asiakkaan tavoitteita. Jos perheillä on moninaisia tuen tarpeita, voidaan rakentaa heidän tarpeitaan vastaava hoitopolku viranomaisten tukiverkostosta tai mennä yhdessä perheen kanssa mukaan jo olemassa oleviin verkostoihin. Päivähoidon näkökulmasta on tärkeää saada päivähoidon näkökulmaa lasten ja vanhempien tilanteesta jaetuksi muille tukitahoille, jotta perheen saama tuki olisi kokonaisuudessaan parasta mahdollista. (Lyyra & Salmela 2004, 24.)

Luovat ja toiminnalliset menetelmät

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2005, 20) kerrotaan taiteellisen ilmaisun olevan lapselle ominaisia tapoja toimia ja ajatella samoin kuin leikkimisen, liikkumisen ja tutkimisen. Lapselle luonteva toiminta lisää lapsen osallistumismahdollisuuksia sekä vahvistaa hänen hyvinvointiaan ja käsitystään itsestään. Lapselle ominaiset tavat toimia on hyvä ottaa huomioon päivähoidon toimintaa suunniteltaessa ja toteuttaessa.

Taiteelliset peruskokemukset tulevat musiikista, kuvallisesta, tanssillisesta ja draamallisesta toiminnasta, kädentaidoista sekä lasten kirjallisuudesta, jotka lumoavat lapsen tempaamalla hänet mukaansa. Taidetta tehdessä ja koettaessa eri aistialueiden kokemukset yhdistyvät. Taiteessa on mukana myös mielikuvitusmaailma, jossa kaikki on mahdollista ja leikisti totta. Taiteen kautta lapsi kehittyy yksilönä ja ryhmän jäsenenä. Lisäksi lapsi voi taiteen avulla kasvaa ihmisenä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 23-24.)

Luovat ja toiminnalliset menetelmät mahdollistavat oman itsen eheytyksen ja voimaantumisen. Niiden avulla lapsi voi ilmaista tunteita, joille hän ei löydä sanoja tai joiden olemassaoloa hän ei ole välttämättä aikaisemmin tiedostanut. Luovat ja toi-

minnalliset menetelmät tuovat apua jännityksen lieventämiseen ja auttavat tapahtumien herättämien ajatusten ja tunteiden tiedostamisessa ja purkamisessa. (Surun ja kriisin kohtaaminen varhaiskasvatuksessa 2010, 11-12.)

Lapsen havainnointi

Työntekijä tekee havaintoja lapsesta eri toiminnoissa päivän aikana. Kun lapsen havainnointia toteutetaan juuri sitä varten järjestetyissä tilanteissa, voi työntekijä huomata asioita, jotka olisivat voineet jäädä huomaamatta ohjatuissa tuokioissa. (Koivunen 2009, 24.) Vapaan leikin tilanteissa voidaan hyvin havainnoida lapsen sosiaalisia suhteita ja leikkimistä (Koivunen 2009, 24). Yksilöhavainnoinnin kautta huomataan lapsen vahvuudet, taidot, kiinnostukset ja haasteet. Näin myös havainnoijalle havainnoitava lapsi tulee tutummaksi. (Koivunen 2009, 25.) Lapsen havainnointiin on olemassa erilaisia havainnointilomakkeita, joita voi käyttää havainnoinnissa (Koivunen 2009, 26).

Lapsen arviointi

Arviointi on olennainen osa laadukasta varhaiskasvatuksen pedagogiikkaa, jota tehdään lapsia varten. Nykyään puhutaankin arvioinnin lapsilähtöisyydestä, joka on lapsen toiminnan havainnointia, dokumentointia sekä lasten omaa itsearviointia. (Kupila 2004, 4.) Arvioinnilla pyritään lapsen kehityksen tukemiseen sekä oppimisen edistämiseen. Arvioinnissa tulee hyödyntää arjen tuotoksia, jokapäiväisessä arjessa tapahtuvia asioita, kasvatus- ja opetustilanteita sekä niissä syntyviä prosesseja. Arviointi on tarkoituksenmukaista ollessaan rinnakkaista kasvatuksen ja opetuksen kanssa, jolloin voidaan tukea lapsen kehitystä ja oppimista. (Kupila 2004, 4-5.)

3 LASTENSUOJELU OSANA PÄIVÄHOITOA

Lastensuojelussa käytetään perheen auttamiseksi lievintä tarjolla olevaa toimenpide. Viimeinen toimenpide on lapsen huostaanotto. Viranomaisen on lainsäädännön mukaan huomioitava sosiaalihuollon päätöksiä tehdessään lapsen etu ja vaiku-

tukset lapsen asemaan. Erityisesti lastensuojelullisia päätöksiä tehdessä on huomioitava vaikutukset lapsen kasvuun, kehitykseen ja mahdollisuuksiin pitää yllä yhteyttä läheisiin. (Räty 2004, 85.)

Lastensuojelulaki

Lastensuojelua ohjaa lastensuojelulaki. Lastensuojelulain pyrkimyksenä on ennaltaehkäistä mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ongelmien kehittymistä perheissä ja auttaa perheitä heidän pulmiensa kanssa. (Räty 2004, 85.) Lain mukaan lapsella on oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen ja erityiseen suojeluun. Ensisijainen vastuu lapsen hyvinvoinnista on lapsen huoltajalla tai huoltajilla. Viranomaisten, jotka työskentelevät lasten perheiden kanssa, on tuettava lasten huoltajaa tai huoltajia heidän kasvatustehtävässään, yritettävä tarjota ajoissa varhaista tukea perheelle sekä tilanteen vaatiessa ohjattava perhe lastensuojelun piiriin. Lain mukaan perheelle on järjestettävä tarvittavia palveluja sekä tukitoimia tukemaan lapsen kasvatuksesta ja hoidosta vastaavia ihmisiä lapsen huolenpidossa ja kasvatuksessa. Kunta järjestää lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua. Kunnan velvollisuus onkin huolehtia, että lastensuojelua toteutetaan kunnassa ilmevien tarpeiden edellyttämällä tavalla. Viranhaltijana toimivilla henkilöillä on ilmoitusvelvollisuus, jos he havaitsevat jonkun lapsen kohdalla lastensuojelutarvetta. Siviilihenkilöllä taas on oikeus tehdä lastensuojeluilmoitus sitä tarvitsevasta lapsesta. (L13.4.2007/417.)

Uudistunut lastensuojelulaki astui voimaan 1.1.2008. Lakiuudistuksen taustalla olivat muun muassa ihmissoikeussopimukset, erityisesti YK:n Lapsen oikeuksien yleissopimus. Lastensuojelulain tärkeimmät tavoitteet ovat hyvien kasvuolojen sekä lasten ja perheiden oikeuksien turvaaminen. Lastensuojelun painopistettä pyritään siirtämään ennaltaehkäisyyn, varhaiseen tukeen ja avohuoltoon. Kunnan on myös tehtävä lastensuojelun suunnitelma, millä pyritään täsmentämään kunnan velvollisuutta ennaltaehkäisyyn, varhaiseen tukeen ja lastensuojelun järjestämiseen. Entistä tarkempaa dokumentointia on korostettu uudessa laissa. Viranomaisten välistä yhteistyötä pyritään myös lisäämään. (Taskinen 2010, 9-13.)

3.1 Avohuollon tukitoimet perheiden tukena

Avohuollon tukitoimet ovat ensimmäisiä perheelle tarjottavia tukitoimia (Räty 2004, 96). Niiden avulla tarjotaan tukea lapsen ja perheen ongelmatilanteiden selvittämiseen. Tukitoimet voivat olla konkreettisia tukimuotoja tai esimerkiksi taloudellista tukemista. Jos perheen pulmat johtuvat riittämättömästä toimeentulosta tai puutteellisista asuinoloista, kunnan tulee huolehtia perheelle riittävä taloudellinen tuki, sekä turvattava tarvittavat asuinolot. Lasta voidaan tukea taloudellisesti sekä esimerkiksi koulunkäynnissä, harrastuksissa ja läheisten ihmissuhteiden ylläpitämisessä. (L13.4.2007/417.)

Tukitoimina voidaan hyödyntää myös sosiaalipalveluja, kuten päivähoitoa ja kotipalvelua. Muita yleisiä avohuollon tukitoimia ovat muun muassa tukihenkilö tai -perhe, perhetyö, vertaisryhmä-, loma- ja virkistystoiminta sekä lapsen kuntoutumista tukevat hoito- ja terapiapalvelut. Lapsi tai koko perhe voidaan myös sijoittaa avohuollon tukitoimena perhe- tai laitoshoitoon. (L13.4.2007/417.) Avohuollon tukitoimina käytetään myös muita perheitä ja lapsia auttavia palveluja ja tukimuotoja. Näitä voivat olla muun muassa läheisneuvonpito, erilaiset ratkaisukeskeisen työn ja verkostotyön menetelmät, kriisityö sekä kriisipäivystys äkillisten perheongelmien käsittelemiseksi, vauvaperhetyö, tukiasunnot ja turvakotipaikat sekä toiminnalliset ja taidelähtöiset menetelmät. (Taskinen 2010, 72.)

Avohuollon tukitoimien toteuttamiselle voi olla esteenä vanhempien tai lasten vastustava asenne. Saattaa myös olla, että kyseiset tukitoimet eivät ole sopivia perheelle, tai perheen avun tarve on suurempi kuin avohuollon tukitoimet. (Räty 2004, 96.) Avohuollon tukitoimiin osallistuminen on vapaaehtoista. Vanhempien ja 12 vuotta täyttäneiden lasten tulee suostua tukitoimiin, jotta niitä voidaan heidän perheelleen järjestää. Tarkoituksenmukaiset tukimuodot tulee järjestää niin, että perhe kokee todella saavansa apua ja että lapsen hyvinvointia turvataan. (Taskinen 2010, 69, 71.)

THL:n tilaston mukaan lastensuojelun avohuollon tukitoimien piirissä olevien 0-17 -vuotiaiden lasten määrä on selvästi kasvanut vuodesta 2000 vuoteen 2009. Vuonna 2000 4,0 % vastaavanikäisestä väestöstä oli vuoden aikana avohuollon tukitoimien piirissä. Tämä prosenttiosuus on kuitenkin kasvanut pikkuhiljaa niin, että vuonna 2009 5,8 % vastaavanikäisestä väestöstä on vuoden aikana ollut avohuollon tukitoimien piirissä. (Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin tutkimuskeskus 2011.)

3.2 Päivähoito lastensuojelun avohuollon tukitoimena

Lastensuojelu pyrkii aina ennaltaehkäisemään lapsen ja perheen tilanteen vaikeutusta, sekä kuntouttamaan tarvittaessa sekä vanhempia että lapsia, jotta perheestä ei tarvitsisi enää kantaa lastensuojelullista huolta. Päivähoito voi toimia perheelle lastensuojelun avohuollon tukitoimena, jolla tavoitellaan tasapainoa heidän elämänsä. (Heinämäki 2005, 82.) Sosiaalityöntekijä voi suositella päivähoitoa perheelle tai velvoittaa perhettä viemään lapsen päivähoidon. Päivähoidolla tuetaan kotikasvatusta sekä turvataan lapsen perustarpeet. (Koivunen 2009, 16.)

3.2.1 Lapsi saa päivähoitopaikan avohuollon tukitoimena

Kainulainen (2007, 33, 37, 48–49) on tutkinut Pro Gradu -työssään päivähoitoa avohuollon tukitoimena moniammatillisesta näkökulmasta. Yksi hänen tutkimustehtävistään oli selvittää, millainen prosessi lapsen päivähoidon järjestäminen avohuollollisena tukitoimena on. Kainulaisen saamien tulosten mukaan päivähoito avohuollon tukitoimena on yksi ensisijaisimmista ja kevyimmistä perheelle tarjottavista tukimuodoista. Kainulaisen mukaan prosessi hoitopaikan järjestämiseksi avohuollon tukitoimena voi alkaa kahdella tavalla. Ensimmäinen ja yleisempi tapa on, että päivähoidon työntekijöille nousee huoli hoidossa jo käyvästä lapsesta, jonka jälkeen he pohtivat asiaa yhdessä päivähoidon johtajan kanssa. Tästä seuraa usein yhteydenotto lastensuojelun työntekijään sekä lastensuojeluilmoituksen tekeminen. Prosessi voi kuitenkin

käynnistyä myös sitä kautta, että perheen ja lasten tilanteesta on noussut huoli muualla, minkä johdosta lastensuojelun työntekijä ottaa yhteyttä päiväkotiin, sillä se olisi perheelle hyvä tukimuoto.

Lastensuojeluasian esille tulon jälkeen lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä tekee selvityksen lapsen tilanteesta, jolloin arvioidaan lapsen kasvuolosuhteita, huoltajien tai muiden lapsen hoidosta vastaavien ihmisten mahdollisuuksia huolehtia lapsesta sekä lastensuojelutoimenpiteiden tarpeellisuutta. Mikäli lastensuojelutarpeen selvityksessä on ilmennyt tarvetta lastensuojelulle, lastensuojelun asiakkaana olevalle lapselle laaditaan asiakassuunnitelma. Tällöin kirjataan ylös tuen tarpeet, toiminnan tavoitteet sekä palvelut ja muut tukitoimet, joilla tavoitteisiin pyritään. Suunnitelmasta ilmenee myös arvioitu aika tavoitteiden saavuttamiseen. Suunnitelma laaditaan yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa, mikäli sille ei ole estettä. Lapsen tulee omaa ikä- ja kehitystasoaan vastaavalla tavalla saada tietoa häntä koskevassa lastensuojeluasiassa. Lapsella tulee myös olla mahdollisuus kertoa oma mielipiteensä omaa asiaansa koskien. Suunnitelmaan on palattava ainakin kerran vuodessa ja tarpeen vaatiessa. (L13.4.2007/417.)

Päivähoitopaikan järjestäminen on päiväkodin johtajan tehtävä. Kun lapsi aloittaa päivähoiton, pidetään yhteistyöpalaveri, johon osallistuvat lapsen vanhemmat, lastensuojelun työntekijä sekä päivähoiton henkilökunta. Yhteistyöpalaverissa on tarkoitus laatia yhteistyösuunnitelma sekä yhteiset pelisäännöt. Yhteistyösuunnitelmaan kirjataan tavoitteet yhteistyölle, joten se toimii myöhemmin myös arvioinnin lähteenä. Yhteistyöpalaveri on työntekijöiden kannalta yhteistyötä helpottava asia, sillä sen jälkeen keskustelu vanhempien kanssa on avoimempaa. (Kainulainen 2007, 50-52.)

3.2.2 Miten päivähoito avohuollon tukitoimena toteutuu?

Päivähoidossa esiintyviä tukimuotoja ovat päivähoidossa annettava varhaiskasvatus, esiopetus sekä päiväkotiryhmä itsessään. Päiväkodin perushoidon, päivärytmin, ihmissuhteiden ja pedagogisen toiminnan katsotaan tarjoavan lapselle tarvittavaa tukea ja turvaavan lapsen kehitystä. Työntekijät kokevat, että lapsille tärkeää turvallisuudentunnetta tuetaan noudattamalla säännöllistä päivärytmiä, vastaamalla lapsen perustarpeisiin sekä luomalla selkeät säännöt ja rajat. (Koivunen 2009, 16; Kainulainen 2007, 49; Uitto & Vuolasmaa 2011, 40.) Lisäksi Kokon, Lassilan ja Sääskilahden (2006, 21) tutkimuksen mukaan turvallisuudentunnetta tukee aikuisen läsnäolo. Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen merkitys puolestaan korostuu erityisesti virikkeiltään niukoista ja yksipuolisista oloista tulevien lasten kanssa. Syrjäytymisen ehkäisyyn pyritään muun muassa oppimisvaikeuksien havaitsemisella mahdollisimman aikaisin sekä sen mukaisella korjaavalla toiminnalla. Näin päivähoitopaikan tarve voi olla lapsesta lähtevää. (Koivunen 2009, 16; Kainulainen 2007, 49; Uitto & Vuolasmaa 2011, 40.) Päivähoito voi myös tukea vanhempia jaksamaan, jolloin hoitopaikan tarve lähtee lapsen sijaan vanhemmista. Yleisiä syitä vanhempien tukemisen syiksi ovat päihde- ja mielenterveysongelmat sekä kyvyttömyys kasvattaa lapsia. (Kainulainen 2007, 49.) Sosiaali- ja terveysministeriön (2000) mukaan päivähoito lastensuojelun avohuollon tukimuodon yksi tarkoitus on ennaltaehkäistä perheen tilanteen muuttumista negatiiviseen suuntaan (Huhtanen 2004, 68).

Uitto ja Vuolasmaa (2011, 41–42) ovat myös koonneet opinnäytetyössään päivähoiton työntekijöiden kokemuksia päivähoitosta lastensuojelun avohuollon tukitoimena. Tutkimuksessa ilmeni erityistarpeita, joita avohuollon tukitoimena hoidossa olevilla lapsilla voi esiintyä. Lapset saattavat olla levottomia ja heillä voi olla heikko keskittymiskyky. Puheen kehityksessä voi olla viivästymää ja motoriset sekä sosiaaliset taidot saattavat olla heikkoja. Myös tunnepuolen pulmia, kuten turvattomuutta, syrjäänvetäytyneisyyttä ja aggressiivisuutta voi esiintyä. Työntekijöillä onkin tutkimuksen mukaan tärkeä rooli lapsen itsetunnon vahvistamisessa sekä ohjaamassa sosiaalisissa taidoissa ja tunteiden ilmaisussa.

Kokko ym. (2006, 21) ovat tehneet opinnäytetyön aiheesta Lastensuojelulapset päiväkodissa. Heidän tutkimuksensa mukaan lastensuojelulapsen tukeminen päivähoitossa koostuu perheen kanssa tehtävästä yhteistyöstä, kasvun tukemisesta sekä turvallisen ilmapiirin luomisesta. Perheen kanssa tehtävässä yhteistyössä säännölliset keskustelut vanhempien kanssa ovat tärkeitä. Päivähoitossa lastensuojelulapsen kasvua tuetaan ohjaamalla häntä sosiaalisten suhteiden sekä itsetunnon kehityksessä.

Uiton ja Vuolasmaan (2011, 44–47) tutkimuksen mukaan kasvatuskumppanuus koostuu lastensuojelun asiakasperheiden kanssa. Vanhemmat tarvitsevat tutkimukseen vastanneiden työntekijöiden mukaan tukea kasvatuksessa ja vanhemmuudessa. Perushoidollisiin arjen asioihin, kuten vaatetukseen, ruokailuun ja nukkumiseen kaitaan myös ohjeita työntekijöiltä. Lisäksi arjessa jaksaminen sekä elämän rytmin ja hallinnan puute tuovat haasteita vanhempien elämään. Tutkimuksessa ilmeni, että lastensuojelun asiakasperheiden vanhemmat hakivat tukea päivähoiton työntekijöiltä myös omiin ongelmiinsa.

Päivähoito tukee sekä lasta että hänen vanhempiansa jaksamista. Päivähoitolla on myös kontrollitehtävä perhettä kohtaan (Heinämäki 2005, 83). Tämä saattaa kuitenkin hankaloittaa keskusteluyhteyden luomista vanhempien ja päivähoiton työntekijöiden kanssa, jos vanhemmat kokevat päivähoiton kontrolloivana viranomaistahona (Uitto & Vuolasmaa 2011, 46). Päivähoiton henkilökunta tapaa lasta ja perhettä useimmiten päivittäin. Näin päivähoiton henkilökunta näkee monesti nopeimmin, jos perheen tilanne muuttuu suuntaan tai toiseen. He voivat seurata lasta hoitopäivän ajan ja näkevät vanhempia sekä aamuisin että päivisin tulo- ja hakutilanteissa. Näin he näkevät välittömästi, mitä perheelle kuuluu. (Kainulainen 2007, 52.)

Päivähoitossa lapsen suojaamisessa ja tukemisessa on otettava huomioon monia asioita. Työntekijöiden tulee kartoittaa ja sisäistää tilanteen mahdolliset uhkat lapsen kehitykselle. Lisäksi tulee miettiä, millaisia tukimuotoja ja osaamista työntekijät tar-

vitsevat suojatakseen ja tukeakseen lasta. Päivähoito tukee vanhemmuutta, mutta tarvitsisiko perhe vielä muita tukimuotoja? On myös hyvä kartoittaa millaista osaamista päivähoiton yksikössä on, tarvitaanko lisäosaamista tai voidaanko hyödyntää päivähoiton muiden yksiköiden osaamista. Tarvittaessa lastensuojelusta on tärkeää saada lisäksi ohjeistusta. (Heinämäki 2005, 83.)

4 VANHEMMUUS JA KASVATUSKUMPPANUUS

Vanhemmuus aiheuttaa tänä päivänä paljon keskustelua ja siitä on luotu erilaisia malleja, joiden kautta ilmiötä voidaan tarkastella. Nykyään puhutaan kuitenkin jopa vanhemmuuden katoamisesta sekä siitä, pitäisikö palata autoritääriseen kasvatukseen, vai tulisiko luoda jotain ihan uutta. (Keränen, Rönkä & Stiller 2001, 58.)

Jokainen kasvatustyötä toteuttava tarvitsee myös vuorovaikutukseen liittyvää osaamista. Tämä on välttämätöntä erityisesti varhaiskasvatuksen ammattilaisille ja toteutuu parhaiten kasvatuskumppanuuden periaatteella. Päivähoitossa kasvatuskumppanuutta toteutetaan työntekijöiden, vanhempien, muun henkilökunnan sekä moniammatillisten yhteistyökumppaneiden kesken. (Karila & Nummenmaa 2001, 32.)

4.1 Vanhemmuus

Vuonna 1999 Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymän henkilökunta kehitti Vanhemmuuden roolikartta-työvälineen. Sen mukaan vanhemmuuden viisi oleellista osa-aluetta ovat elämän opettaja, rakkauden antaja, ihmissuhdeosaaja, rajojen asettaja ja huoltaja. (Vanhemmuuden roolikartta, 2011). Lisäksi vanhemmuuteen kuuluu luonnollisesti huolehtiminen lapsen perustarpeista, kuten ravinnosta, puhtaudesta ja riittävästä unesta (Keränen ym. 2001, 58-59). Keränen ym. (2001, 58) viittaavat tutkimustietoon ja käytännön kokemuksiin, joiden mukaan onnistuvaan vanhemmuuteen kuuluu lämpöä, hyväksyntää ja valvontaa. Kasvatuksen tulee tarjota lapselle

tunneside ja tukea yksilöllisyyteen asettaen samalla kuitenkin rajoja käyttäytymiselle. Tällöin tuetaan lapsen itsetuntoa ja sosiaalisia taitoja. (Keränen ym. 2001, 59.) Lapsilähtöisesti toteutettava kasvatusta on huomionarvoista. Sen lähtökohdaksi on hyvä vanhempien keskinäinen sekä lapsen ja vanhempien välinen suhde. Lapsen tulee saada emotionaalista tukea ja hänen tekemisiään valvotaan ja rajoitetaan sopivasti. (Pulkkinen 2002,17.)

Zoe Weil (2003, 34) esittelee kirjassaan neljä kasvatuksellista elementtiä, joita toteuttamalla vanhemmat voivat auttaa lapsiaan sisäistämään myönteisiä ominaisuuksia. Nämä neljä elementtiä ovat hänen mukaansa tiedon tarjoaminen ja antaminen lapselle, lapsen opettaminen kriittiseen ajatteluun, positiivisten vaihtoehtojen tarjoaminen lapselle sekä arvostamisen, kunnioittamisen ja vastuun kantamisen taitojen istuttaminen lapseen kasvatuksessa (Weil 2003, 34).

Vanhemmuus on vuorovaikutustapahtuma lapsen ja vanhemman välillä. Sekä lapsen, että vanhemman persoonallisuus vaikuttavat siihen, millainen tuosta vuorovaikutustapahtumasta syntyy. Läsnä oleva vanhemmuus on lapselle tärkeää. Läsnä olevan vanhemman kanssa jaetaan tapahtumia, pettymyksiä ja toiveita. Tunteitakin uskalletaan näyttää ja lapsi oppii erilaisten tunteiden mahtuvan kotiin. Lapsi oppii luottamaan, ettei häntä hylätä, vaikka hän sanoo mitä tuntee ja on oma itsensä. (Kristeri 2002, 23-26).

Yhteiskunnassamme vallitsee yhä enenevässä määrin sukupuolten välinen tasa-arvo. Niinpä puhutaan myös jaetusta vanhemmuudesta: nykyään sekä isät että äidit ottavat osaa lasten hoitoon ja kasvatukseen. Työn ja kodin välinen tasapaino ei ole nykyajan perheessä enää vain naisen päänvaiva, vaan miehetkin osallistuvat työn ja lastenhoidon yhteensovittamiseen. (Repo 2009, 85-86).

Hyvään vanhemmuuteen liittyy siis perushoidon lisäksi yllättävän monia tekijöitä, joissa kukaan tuskin voi koskaan saavuttaa täydellisyyttä: vanhemmuus ei ole helppo tehtävä. Siihen tarvitaan pitkää pinnaa ja sitkeyttä. Hyvän vanhemmuuden perusta on kuitenkin riittävä aika vietettäväksi lasten kanssa. (Keränen ym. 2001, 59.)

Työ- ja perhe-elämän palapeli

Työ vaikuttaa perhe-elämään monella tavalla. Ensinnäkin työuran luomisen ja aloittamisen vuoksi vanhemmaksi ryhtymistä lykätään. Lapsen aika on monesti vasta, kun taloudellinen elämä ja ura ovat tasapainossa. (Kinnunen & Mauno 2002, 104.)

Työ on yhteydessä vanhemmuuteen, sillä kokemukset yhdellä elämäalueella vaikuttavat toiseen. Tyytyväisyys työelämään välittyy siis kotiin ja päinvastoin. Samoin tyytymättömyys ja väsymys leviävät elämän osa-alueelta toiselle. Kiire on tuttu sana lähes joka työpaikassa. Jos työ vie vanhemman voimat, ei hän jaksakaan olla enää kotona henkisesti läsnä perheelleen. Työ vie myös vanhemman fyysistä aikaa olla perheen kanssa. Suomessa vallitsee ajatus hyvästä työntekijästä, joka ei vie perheen asioita töihin, mutta voi vallan hyvin miettiä työasioita kotona. Nykyään puhutaankin paljon ns. laatuajasta, jolloin vanhemmat pyrkivät korvaamaan perheen kanssa vietettyä aikaa panostamalla pieniin yhdessäolon hetkiin. On kuitenkin osoitettu, ettei perheen kanssa vietetyn ajan määrää voi korvata sen laadulla. Lasten kannalta perheen arkeen osallistuminen on tärkeää, sillä tällöin vanhemmalla on mahdollisuus kuunnella lasten kokemuksia ja luoda näin huolenpidon ja turvallisuuden ilmastoja kotiin. Vanhemmat saattavat myös kokea huonoa omaatuntoa siitä, että työ vie perheeltä niin paljon aikaa ja luistavat sen vuoksi rajojen asettamisesta. Tämä on kuitenkin lapselle karhunpalvelus. (Kinnunen & Mauno 2002, 102-106).

Kinnunen ja Mauno (2002, 108) viittaavat Perry Jenkinsin ym. (2000) tutkimukseen, joiden mukaan työstressi lisää konfliktin riskiä lapsen ja vanhemman välillä. Tämä taas vaikuttaa lapsen psykologiseen kehitykseen aiheuttaen esimerkiksi masentuneisuutta ja vaurioittaa lapsen itsearvostusta. Konfliktitilanteet sisältävät myös riskin voiman ja rankaisun käyttöön. Toisaalta työstressi voi aiheuttaa vuorovaikutuksesta

vetäytymisen. Vanhempi ei tällöin puhu lapselle niin paljon kuin aiemmin, eikä huolehdi hänestä entiseen tapaan.

Työ- ja perhe-elämän yhteensovittaminen on haasteellista monelle vanhemmalle. Kinnunen ja Mauno (2002, 100) viittaavat Saulin (1998) esittämiin tilastoihin, joiden mukaan työtunnit kasautuvat lapsiperheiden vanhemmille, erityisesti pienten lasten isille. Tämä johtuu varmastikin siitä, että äidin ollessa lasten kanssa kotona, isän tarvitsee tienata enemmän.

Vanhemmuus parisuhteen päättyessä

Nyky-yhteiskunnassa eroaminen ei ole enää niin paheksuttua. Oikeastaan eroaminen on tänä päivänä hyvin yleistä. Vanhempien avioeroa on kuitenkin esitetty riskitekijäksi lapsen kehitykselle (Pulkkinen 2002,18). Vanhempien keskinäinen tuki ja onnistunut vuorovaikutus vaikuttaa vanhemmuuteen (Kinnunen & Mauno 2002, 106). Vanhempien tulisikin muistaa, että he ovat vastuussa siitä, mitä lapsille kuuluu vanhempien eron jälkeen. Eron vaikutuksia lapsiin sekä yhteydenpitoa muualla asuvaan vanhempaan on tärkeää pohtia. (Hokkanen 2002, 119).

Vanhempien eron jälkeen vanhemmuus on edelleen jaettavissa. Vanhemmuus ei katoa eron myötä. Hokkasen mukaan (2002, 122) voidaan siis ajatella, että ero ei tuhoa perhettä. Eron jälkeen on kuitenkin paljon arkielämään liittyviä asioita, joita vanhempien tulee pohtia. Vanhempien yhteishuoltajuus on suositeltua eron jälkeenkin, jos se vain on lapsen edun mukaista. Näin molemmat vanhemmat ovat vastuussa lapsen huollosta ja päättävät lasta koskevista asioista yhdessä. (L 8.4.1983/361).

Vanhemmat päihteiden käyttäjinä

Päihteisiin lasketaan alkoholi, tupakka, huumeet, nuuska ja päihteinä käytettävät lääkkeet. Kun puhumme tässä vanhempien päihteidenkäytöstä, viittaamme lähinnä alkoholin, huumeiden ja lääkkeiden käyttöön, sillä näiden aineiden käytöstä on lapselle välitöntä vaaraa.

Vuosina 1994, 2004 ja 2009 kartoitettiin Lasinen lapsuus – väestökyselyillä, ovatko suomalaiset kokeneet lapsuudenkodissaan liiallista päihteidenkäyttöä. Vastaajat arvioivat itse käytettiinkö heidän lapsuudenkodissaan liikaa päihteitä sekä sen mahdollisia seurauksia. Tutkimuksen mukaan niiden suomalaisten määrä on kasvussa, jotka kokevat perheessään käytettävän liikaa päihteitä. Vuonna 1994 17 prosenttia oli sitä mieltä, että heidän lapsuudenkodissaan oli päihteiden liikakäyttöä. Vastaavasti tätä mieltä oli vuonna 2004 19 prosenttia ja vuonna 2009 23 prosenttia vastaajista (Suomalaisten lasinen lapsuus 2009).

Päihteiden käytöstä on haittaa lapselle jo ennen hänen syntymäänsä, sillä päihteiden käyttö voi aiheuttaa sikiölle kehityshäiriöitä (Vilkko-Riihelä 2003, 202). Lapsen näkökulmasta katsottuna vanhemman päihteiden käyttö aiheuttaa pelkoa. Päihteiden vaikutuksen alaisena olevan vanhemman persoonallisuus muuttuu. Hänen käytöksensä voi olla häiritsevää, epämiellyttävää tai jopa väkivaltaista. Yhtäkkiä oma äiti tai isä ei olekaan lähellä, vaan jokin ”vieras”. Lapsesta tämä on ahdistavaa. Lisäksi lapsi voi kokea myös vihan ja häpeän tunteita. Negatiiviset tunteet saattavat pitkään jatkuessaan olla uhka lapsen fyysiselle ja henkiselle terveydelle. (Itäpuisto 2005.) Päihteiden käyttö on riski toimivan ja turvallisen vuorovaikutussuhteen syntymiselle vanhemman ja lapsen välille (Pidä kiinni projekti n.d.). Vanhempien päihteiden käyttöön aletaan yleensä kiinnittää huomiota, kun lapsi alkaa oireilla. Esimerkiksi masentuneisuus on yleistä lapsilla, joiden vanhemmat ovat päihteiden käyttäjiä. (Itäpuisto 2005.)

Perheväkivalta

Yleinen ajatus on, että perheväkivalta on fyysisen väkivallan kohdistamista perheenjäseneen. Tämä on totta, mutta vain yksi osa-alue perheväkivallasta, joka voi olla myös henkistä tai seksuaalista. (Perheväkivallan määrittely 2006.)

Perheväkivalta koskettaa koko perhettä. Vaikka se ei olisi tarkoitus, myös lapset ovat valitettavan usein tietoisia perheväkivallasta. Lapsi saattaa herätä yöllä vanhempien tappeluihin. Lapset eivät välttämättä ymmärrä tapahtumia tiedollisella tasolla, mutta tajuavat tunnetasolla, että jotain paha tapahtuu. Lapset aistivat pienistä eleistä,

ilmeistä ja äänensävyistä, milloin väkivallan uhka on läsnä. Pelko on iso osa lapsen elämää, vaikkei hän itse olisikaan perheväkivallan kohde. Usein lapset pelkäävät, että toinen vanhemmista, usein äiti, kuolee väkivallan seurauksena. Keränen (n.d) on viitannut Margoliniin, (1998) jonka mukaan perheessä, jossa on aikuisten välistä väkivaltaa, riski lapsen joutumisesta väkivallan kohteeksi on kohonnut. (Keränen n.d.)

Perheväkivalta vaikuttaa aina lapsen kehitykseen. Lapsen kehitys saattaa viivästyä, sillä kaikki lapsen energia kuluu väkivaltatilanteiden ennakointiin ja niistä selviämiseen. Voimia ei tällöin enää riitä kasvuun ja kehitykseen. Leikki-ikäisillä oireilu näkyy levottomuutena, aikuisiin takertumisena, aggressiivisuutena, ilottomuutena, syyllisyyden tunteina ja aina samanlaisina toistuvien leikkien leikkimisenä. On myös riski, että lapsi oppii väkivallan olevan hyväksytty keino erimielisyyksien ratkaisuun. (Keränen n.d.)

Köyhyys tuo haasteita vanhemmuuteen

Lapsiperheiden köyhyys on kasvanut Suomessa (Lapsiköyhyys on Suomessa kasvussa 2011). Työttömyys on yksi syy köyhyyteen. Myös pätkä- ja osa-aikatyöt sekä matalat palkat aiheuttavat toimeentulovaikeuksia. Perheen toimeentulolla ja lastensuojelun tarpeella on yhteyksiä, mutta kaikki köyhät perheet eivät kuitenkaan ole lastensuojelun asiakkaita. (Taskinen 2010, 8.) Lapsiköyhyys on yleisintä yksinhuoltaja-perheissä. Kun perheessä on vain yksi vanhempi huolehtimassa lapsista, ovat pitkät työmatkat sekä epäsäännöllinen työaika esteinä yksinhuoltajan töihin menoon. (Lapsiköyhyys on Suomessa kasvussa 2011.)

Tiukka taloudellinen tilanne luo paineita perheen vanhemmille. Toimeentulovaikeudet heijastuvat parisuhteeseen ja vanhemmuuteen. Taloudellisen niukkuus heikentää vanhempien mahdollisuuksia huolehtia lapsistaan. (Taskinen 2010, 8.) Köyhyys voi olla riski lapsen kasvulle ja hyvinvoinnille sekä vanhemman mielenterveydelle. Köyhyys voi aiheuttaa lapselle häpeän sekä osattomuuden tunnetta. Jos perheen elämä on jatkuvasti köyhyyden värittämää, eivät vanhemmat jaksa keskittyä perhe-elämään niin paljon kuin lapset haluaisivat. Mitä heikompi tulotaso perheellä on, sitä

suurempi on vanhemman huoli omasta vanhempana jaksamisestaan. (Lapsiköyhyys on Suomessa kasvussa 2011.)

Mielenterveysongelmat ja vanhemmuus

Mielenterveysongelmat näkyvät lastensuojelussa joko vanhemman psyykkisen sairauden tai lapsen psykiatrisen tutkimus- ja hoitojakson vuoksi. Lastensuojelun tarve voi nousta myös molemmista edellä mainituista syistä. (Taskinen 2010, 8.) Käsittelemme työssämme tarkemmin masennusta, sillä siitä puhutaan mielestämme nykyään paljon niin yleisesti kuin lastensuojeluasiakkuuksienkin yhteydessä.

Masennuksen tyypillisiä oireita ovat surullinen mieliala, ruokahaluttomuus, unihäiriöt, levottomuus, rauhattomuus, jatkuva väsymys, negatiiviset ajatukset, itsesyytökset, arvottomuuden tunne, keskittymishäiriöt, kiinnostuksen ja mielihyvän kokemuksen menettäminen tai jopa itsemurha-ajatukset. Masentunut ihminen ei jaksakaan nähdä toivoa missään, sosiaaliset suhteet säröilevät ja sairastunut ei jaksakaan kiinnostua juuristään. Naisilla on suurempi riski sairastua masennukseen kuin miehillä. Depression on todettu myös olevan perinnöllistä. Masennusta sairastaneiden vanhempien lapsilla on erittäin suuri riski sairastua itsekin masennukseen. (Vilkkö-Riihelä 2003, 597-598.)

Hyvä Terveys -lehden verkkosivuille Päivi Revon (n.d) kirjoittamaan artikkeliin on haastateltu Lastenpsykiatri Tytti Solantausta. Solantausten mukaan lapselle on tärkeää kertoa vanhemman mielenterveysongelmasta. Lastenpsykiatri sanoo, että jo pienetkin lapset huomaavat muutoksen vanhemman käytöksessä. Jos muutoksia ei selitetä lapselle, hän luulee, että hänessä on syy vanhemman käytöksen muuttumiseen. Solantaus on huomannut, että sairaatkin vanhemmat kantavat huolta lapsistaan. Psykkisesti sairas vanhempi syyllistää itseään jo pelkästä huolesta lastensuojelun piirissä. Moni tietää, etteivät he kykene enää samanlaiseen vanhemmuuteen kuin aiemmin, mutta eivät uskalla sanoa sitä ääneen. Sairaus ei kuitenkaan Solantiuksen mukaan rappioita vanhemmuutta vaan heikentää vanhemman ihmissuhdetaitoja.

Vanhemmuuden tukeminen

Vanhempien tukeminen lasten kasvattamisessa on tärkeimpiä asioita lasten päivähoidossa. Tältä kannalta tarkasteltaessa tärkeää on varhainen tukeminen sekä ehkäisevä työ. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2002,12.) Vanhemmuuden tukemisen tarve tulee esille lapsen käytöksessä mm. levottomuutena, kurittomuutena tai muuna oireiluna. Myös pulmat vanhempien ja lasten välisissä kontakteissa herättävät usein huolta päivähoidon henkilökunnan keskuudessa. Väsymys on yleinen syy, miksi kaivataan tukea vanhemmuuteen. Perheet ovat nykyään melko yksin, tukiverkostot eivät ole kaikilla perheillä tiiviitä eikä omaa avuntarvetta ole helppoa näyttää. Saattaa olla, että vanhemmat eivät jaksaa ja ovat välinpitämättömiä. Lapsen tarpeiden ymmärtäminen voi olla haastavaa ja kasvatustarpeet aiheuttavat epävarmuutta. (Ovaska 2004, 60; Lyyra & Salmela 2004, 21-22)

Perheet tarvitsevat suurimmaksi osaksi tukea arjen pyörittämiseen ja yleiseen jaksamiseen. Tarkoituksenmukaisia tukimuotoja ovat kasvatuksellinen tuki, keskustelut, rohkaisut ja verkostopalaverit. Päivähoidon jokapäiväiseen arkeen kuuluu lapsen terveyden ja kehityksen seuranta, jota vanhemmat ja päivähoidon henkilökunta tekevät yhdessä. Lisäksi päivähoidossa opastetaan vanhempia lapsen perushoidossa. Vanhempia myös tuetaan vanhempi-lapsisuhteen luomisessa ja ylläpitämisessä, arkielämän sujuvuudessa ja perhe-elämän pulmien kanssa. Päivähoidossa tuen tulisi olla yksilöllistä ja perhekohtaista. Myös mahdollisuus vertaistukeen on tärkeää. Päivähoidossa annettavaan tukeen kuuluu myös taito ohjata perheitä eteenpäin, jos päivähoidosta saatu tuki ei ole riittävää. (Ovaska 2004, 60-62.)

Keskusteluhetket ovat oleellinen osa vanhemmuuden tukemista. Kuten edellä mainitsimme, Vasu-keskustelut kuuluvat päivähoidon arkeen. Keskusteluja voidaan pitää myös useammin, jos vanhemmat tai päivähoidon henkilökunta sitä toivovat. Vastuuroinen keskustelu on tärkeää vanhemmuuden tukemisessa. Tällöin vanhemmat voivat puhua itselleen tärkeitä asioita. Päivähoidon työntekijöiden kanssa keskusteltaessa voidaan tarkastella asiaa erilaisista näkökulmista. Tämä monesti kannustaa vanhempia toimimaan lapsen hyvinvoinnin edistämiseksi. (Lyyra & Salmela 2004, 45.)

Perheiden pulmien havaitseminen riittävän varhaisessa vaiheessa on haastavaa. Lisäksi työntekijöiden tulisi osata ottaa asia vanhempien kanssa puheeksi niin, että yhteistyö olisi mahdollisimman hedelmällistä. Työntekijät kokevatkin haastavaksi ongelmatilanteiden käsittelyn, ongelmien rakentavan ratkaisun sekä oikea-aikaisen ja riittävän tuen tarjoamisen. (Ovaska 2004, 61.)

4.2 Kasvatuskumppanuus

Varhaiskasvatuksessa puhutaan kasvatuskumppanuudesta, millä tarkoitetaan vanhempien ja henkilöstön tietoista sitoutumista toimimaan lasten kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemiseksi. Kasvatuskumppanuus edellyttää molemminpuolista luottamusta, tasavertaisuutta ja toistensa kunnioittamista. Kasvatuskumppanuuden ydin on lapsen etu ja tarpeet. Vanhemmat tuntevat lapsensa parhaiten, sillä heillä on tieto lapsen historiasta, luonteesta, tavoista, tottumuksista, perheen kulttuurista, arjen elämästä, kodin kasvatuskulttuurista, lapsen elämänpiiristä sekä lapsen suhteesta sukulaisiin ja kavereihin. (Koivunen 2009, 156.) Kasvattajilla taas on ammatillista tietoa ja osaamista. Kasvatuskumppanuudessa yhdistyvät siis kahden lapselle tärkeän tahon tiedot ja kokemukset hänen hyvinvointinsa turvaamiseksi. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 31.) Kasvatuskumppanuus perustuu näiden kahden tahon tasavertaisuuteen (Koivunen 2009, 153-154).

Kasvattajilla on vastuu kasvatuskumppanuuden luomisesta, sekä sen sisällyttämisestä luontevaksi osaksi lapsen varhaiskasvatusta. Kasvattajien ja vanhempien tulee asennoitua yhteiseen kasvatustehtävään. On tärkeää, että kasvatuskumppanuus toteutuu molemmille osapuolille sopivalla tavalla. Pyrkimyksenä on tunnistaa herkästi ja mahdollisimman varhain lapsen tuen tarpeet ja luoda yhdessä vanhempien kanssa yhteinen toimintasuunnitelma lapsen tukemiseksi. Myös pulmallisissa tilanteissa on tärkeää säilyttää kasvatuskumppanuuden ilmapiiri vanhempien ja kasvattajien välillä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005.) Tavoitteena on perhelähtöinen am-

matillisuus, jossa toteutetaan asiakaslähtöistä toimintaa ja yhteistyö koetaan todella tärkeäksi (Koivunen 2009, 157). Lasten ensisijaisen kasvatusoikeuden ja -vastuun on lasten vanhemmilla (Sosiaali- ja terveysministeriö 2002,17).

Kasvatuskumppanuutta ohjaavat periaatteet

Kasvatuskumppanuuden periaatteet ovat kuuleminen, kunnioitus, luottamus ja dialogi (Kaskela & Kekkonen 2006, 32–38). Koivunen (2009, 158–160) toteaa, että työntekijän luontainen, mutta myös harjaantunut ja opittu taito kohdata vanhemmat, positiivinen suhteutuminen vanhempiin sekä vanhemmille välittyvät myönteiset asenteet omaa perhettä kohtaan ovat tärkeitä yhteistyön onnistumiselle. Kuten jo sanottu, ilman luottamusta yhteistyö on mahdotonta tai pelkkä muodollisuus. Luottamus syntyy kohtaamisessa. Tällöin todellinen läsnäolo on tärkeää. Tulee osata kuulla ja kuunnella. (Koivunen 2009, 158-160). Luottamus ei synny hetkessä, joten sen kehittymiseen tarvitaan tapaamisia, vuoropuhelua ja aikaa (Kaskela & Kekkonen 2006, 36).

Suhteen tulee olla avoin ja suora. Kasvattajan tulee hyväksyä vanhemmat ja ottaa heidät vakavasti. Kasvattajan tulee itse olla uskottava ja puhua totta, eikä hän saa kertoa lapsen asioista ulkopuolisille ilman vanhempien suostumusta. Tärkeää on myös empatiakyky, mikä tarkoittaa kykyä asettua toisen ihmisen asemaan. (Koivunen 2009, 158-160). Kaskela ja Kekkonen (2006, 38) viittaavat Kekkonen (2004, 85) tekstiin kasvatuskumppanuudesta puhuttaessa. Kekkonen mukaan dialogisen kasvatuskumppanuuden onnistumisen kannalta on tärkeää, että työntekijä osaa antaa tilaa sellaistenkin tarinoiden kunnioittavalle kuulemiselle, jotka saattavat olla ristiriidassa hänen omiin arvoihinsa ja asenteisiinsa.

Kasvatuskumppanuuden rakentuminen

Kasvatuskumppanuus aloitetaan tutustumisella. Perhe voi valita haluaako tutustumiskäynnin toteutettavan kotona, päiväkodissa tai muussa paikassa. Viime aikoina on yleistynyt, että tutustumiskäynti toteutetaan perheen kotona. (Kaskela & Kekkonen 2006, 41.) Bardyn ja Känkkäsen (2005) mukaan lapsen ja perheen näkökulmasta per-

heen oma koti on luonnollisin paikka ensimmäiselle tapaamiselle ja tutustumisen aloittamiselle. Koti on perheelle turvallinen ja tuttu ympäristö, jolloin vanhempien on helpompi kertoa omista odotuksistaan, peloistaan ja toiveistaan. Koti tilana myös tukee vanhempien kertomaa, jolloin työntekijän ei tarvitse luoda omia mielikuvia. Myös lapselle turvallisin paikka tutustua uuteen ihmiseen on oma koti. Tutustumiskeskustelun aikana on tarkoitus puhua lapsen päivähoiton aloituksesta sekä perheen omista ajatuksista. Aloituskeskustelun ajankohta on hyvä sijoittaa ennen päivähoiton aloittamista, jotta perhe pystyy parhaalla mahdollisella tavalla valmistautumaan päivähoiton aloittamiseen. (Kaskela & Kekkonen 2006, 41-42.)

Lapsen päivähoiton aloitukseen sisältyy vanhemman ja lapsen yhteinen tutustumisjakso päivähoitossa. Aloituskeskustelussa on hyvä keskustella tutustumisjakson pituudesta ja toteutuksesta. Lapsen kannalta on tärkeää, että päivähoitoon siirtyminen tapahtuu vaiheittain. (Kaskela & Kekkonen 2006, 43)

Päivittäisiä tapaamisia tapahtuu lapsen, vanhemman ja päivähoiton työntekijän välillä tuonti- ja hakutilanteessa. Tällöin työntekijä kertoo lapsesta vanhemmille tärkeitä hoitopäivään liittyviä asioita. Näissä tilanteissa on hyvä antaa lapselle mahdollisuus kertoa oma näkemyksensä. Päivittäisissä tapaamisissa tapahtuvan jatkuvan vuoropuhelun kautta työntekijä ja vanhemmat voivat keskustella tavallisista sekä hankalimmistakin asioista. Työntekijän avoin ja positiivinen käyttäytyminen perhettä kohtaan luo hyvää pohjaa erilaisten tunteiden ja asioiden käsittelyyn. Lapsen etuna on vanhempien ja työntekijän kehittyvä ja luottamuksellinen vuoropuhelu. Kasvatuskumppanuuteen tulee panostaa erityisesti silloin, kun perhe ja lapsi tarvitsevat normaalin kasvatusyhteistyön lisäksi erityisempää apua ja tukea elämäänsä. (Kaskela & Kekkonen 2006, 44–47.)

Kasvatuskeskustelu

Suurin osa päiväkodeista toteuttaa vanhempien ja päiväkodin työntekijöiden yhteisiä keskusteluhetkiä eli kasvatuskeskusteluja. Kasvatuskeskusteluissa työntekijät ja vanhemmat vaihtavat kokemuksia ja havaintoja lapsesta. (Keskinen & Virjonen 2004,

106, 112.) Kasvatuskeskustelut ovat tärkeä väline kasvatuskumppanuuden toteuttamisessa. Lapsen aloittaessa päivähoiton ensimmäinen kasvatuskeskustelu toteutetaan muutaman kuukauden päästä. (Kaskela & Kekkonen 2006, 45.) Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2005) mukaan kasvatuskeskusteluja toteutetaan vähintään kerran vuodessa tai tarvittaessa useammin.

Kasvatuskeskustelussa on paikalla ihmisiä lapselle tärkeistä kehitysympäristöistä eli kotoa sekä päiväkodista. Tilanteessa työntekijän rooli on olla aktiivinen ja edistää hyvän ja turvallisen ilmapiirin kehittymistä. Hyvän keskustelun keskeisiä ominaisuuksia on vanhempia kunnioittava, neutraali ja kuunteleva asenne. Keskustelu on hyvä toteuttaa omassa rauhallisessa tilassa. Myös kasvatuskeskusteluissa dialogisuus on tärkeää. Tällöin perhe nähdään enemmän yhteistyötahona kuin toiminnan kohteena. Lapsien osallistuessa keskusteluun heidät on hyvä huomioida ikätaso huomioiden. (Keskinen & Virjonen 2004, 120-122.)

5 MONIAMMATILLINEN YHTEISTYÖ

Varhaiskasvatuksessa moniammatillisuus voidaan nähdä sekä sisäisenä että ulkoisena ilmiönä (Karila & Nummenmaa 2001, 42). Aiemmin asiantuntijuus ja ammattitaito nähtiin yksilöllisesti, kun se nykyään on yhä useammin verkostojen kykyä ratkoa yhdessä uusia ja muuttuvia pulmia. Moniammatillisuuden avulla useat ihmiset jakavat tietojaan, jolloin saavutetaan kattavampi kuva käsitellystä aiheesta. Vaikka yksittäinen ihminen olisi kuinka ammattitaitoinen, hän ei pystyisi luomaan sellaista itseksensä. (Karila & Nummenmaa 2001, 22-23.)

5.1 Sisäinen moniammatillisuus

Sisäisestä moniammatillisuudesta puhuttaessa tarkoitetaan päivähoidossa työskentelevien eri ammattiryhmien yhteistä päiväkodin perustehtävän toteuttamista. Päiväkodin lapsiryhmissä työskentelee pääasiassa lastenhoitajia ja lastentarhanopettajia, eli tutkintotaustaltaan lastentarhanopettajia, sosionomeja ja sosiaalikasvattajia lastentarhanopettajina sekä lastenhoitajia ja lähihoitajia lastenhoitajan nimikkeellä. (Karila & Nummenmaa 2001, 34; 42.) Perinteisesti kasvatustieteiden osaaminen on hallussa kaikilla päivähoidossa työskentelevillä, pedagoginen osaaminen on lastentarhanopettajien erityisosaamista ja hoito-osaaminen lastenhoitajien erityisosaamista (Karila 2008, 10-13).

Päiväkodissa tulee hoito- ja kasvatustehtävissä olla vähintään yksi henkilö, jolla on sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuus enintään seitsemää kokopäivähoitossa olevaa kolme vuotta täyttäneitä lasta kohden. Samoin enintään neljää alle kolmivuotiaista lasta kohden tulee päiväkodissa hoito- ja kasvatustehtävissä samoin olla vähintään yksi henkilö, jolla on edellä mainittu kelpoisuus. Päiväkodissa tulee vähintään joka kolmannella hoito- ja kasvatustehtävissä toimivalla olla sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuus. Jos päiväkodissa on yksi tai useampia erityisen hoidon ja kasvatuksen tarpeessa olevia lapsia, pitää se huomioida hoidettavien lasten lukumäärässä tai hoito- ja kasvatustehtävään osallistuvien henkilöiden lukumäärässä, jollei päiväkodissa ole erityistä tukea tarvitsevaa lasta varten erityistä avustajaa. (A 16.3.1973/239.)

1990-luvulla siirryttiin eriytyneistä työtehtävistä ja vastuualueista yhdessä tekemisen kulttuuriin. Näin työntekijöiden erilaista osaamista on voitu hyödyntää työyhteisössä. Toisaalta muutos on taas voinut johtaa toimenkuvien ja vastuualueiden hämärtymiseen ja eri ammattikuntien osaamisen ydin on voinut muotoutua epäselväksi. (Varhaiskasvatus vuoteen 2020 2008, 51-52.)

Karilan (2008, 10-13) mukaan ammatillista toimintaa on totuttu pitämään suomalaisessa varhaiskasvatuksessa korkeatasoisena. Karila on kuitenkin itse sitä mieltä, että suomalainen päivähoitojärjestelmä elää jonkinlaisessa kriisissä. Hänen mukaansa varhaiskasvatuksen henkilöstön koulutuspolitiikkaa ja työvoiman rekrytointipolitiikkaa koskevat linjaukset eivät tue toisiaan. Karila on sitä mieltä, että päivähoidossa koulutustaso on laskenut, mutta silti työltä vaaditaan enemmän. (Karila 2008, 10-13.) Varhaiskasvatuksen työntekijöiden ja lasten välistä suhdelukua on vuodesta 1993 asti säännelty. Henkilöstörakenteen muodostamisessa kunnilla on nykyisin enemmän liikkumavaraa. Seuraus onkin ollut se, että korkeimmin koulutettujen, eli lastentarhanopettajien, osuus henkilöstöstä on vähentynyt 50 prosentista 30 prosenttiin. Henkilökunnan koulutustason lasku on ristiriidassa paitsi työn lisääntymisen kanssa, myös varhaiskasvatuksen yliopistollisen ja ammattikorkeakoulutuksen vakinaistumisen kanssa. (Varhaiskasvatus vuoteen 2020 2008, 51.)

Varhaiskasvatuksen osaamisen vaatimukset ovat laajentuneet yhteiskunnallisten muutosten myötä. Henkilökunnan lisääminen onkin tarpeellista monissa kunnissa. Tulee myös ottaa huomioon, että eläköityminen alkaa pian näkyä varhaiskasvatuksessa. Jotta pätevää henkilökuntaa olisi päiväkodeissa myös jatkossa, tulee ennakoitua tapahtua jo koulutuksessa. Nyt osaamista kaivataan erityistä tukea tarvitsevien lasten tarpeiden täyttämiseen, monikulttuuriseen ja kansainvälisyystyöhön, kasvatuskumppanuuteen, moniammatilliseen työhön, varhaiskasvatuksen sisällölliseen suunnitelmatyöhön sekä tietotekniseen osaamiseen. (Varhaiskasvatus vuoteen 2020 2008, 52-57.)

5.2 Ulkoinen moniammatillisuus

Ulkoisella moniammatillisuudella tarkoitetaan tässä yhteydessä yhteistyötä niiden päivähoiton työntekijöiden ja muiden ammattilaisten välillä, jotka työskentelevät samojen perheiden ja lasten kanssa (Karila & Nummenmaa 2001, 42). Tyypillisiä päivähoiton yhteistyötahoja ovat neuvolat, perheneuvolat, sosiaalityö, lastensuojelu,

perhetyöntekijät, puheterapeutit, toimintaterapeutit, fysioterapeutit, koulupsykologit, alkuopetuksen opettajat ja erityisopettajat, sairaalat sekä luonnollisesti lapsen vanhemmat. Verkostotyö on tärkeää lapsen kehityksen kannalta. Kaikilla verkostotyön osapuolilla on mahdollisuus oppia toisiltaan, saada lapsesta kokonaisvaltainen näkemys ja näin tukea lasta parhaalla mahdollisella tavalla. Lapsen asioista voidaan keskustella kaikkien osapuolten ollessa läsnä palaverissa. Jokapäiväisessä arjessa vanhempi voi keskusteluissa tuoda esiin asiantuntijan, jonka kanssa on ollut tekemisissä. Tällöin kasvattajan kommentit ja kysymykset kohdistuvat myös muihin asiantuntijoihin vanhemman toimiessa välikätenä. Vanhempi vertaa kasvattajan sanomaa muiden asiantuntijoiden sanomaan. Verkostoihin voidaan siis olla suhteessa, vaikka paikalla olisi vain kaksi ihmistä. Kasvattajan ja vanhemman välinen dialogi on verkostotyön ydin. (Koivunen 2009, 13-15.)

5.3 Ammatillisuus ja yhteistyön toimivuus

Moniammatillisuudessa on merkittävää, että oma ammatillinen osaaminen tiedostetaan ja saatetaan laajempaan yhteyteen. Samoin toisten osaamista on tärkeää arvostaa. Moniammatillisen työn perusta onkin erilaisen ammattitaidon ja erilaisten ihmisten kunnioittamisessa ja arvostuksessa. Näin erilaisesta osaamisesta syntyy yhteistä, monipuolista, osaamista ja sekä yksilö että yhteisö kehittyy työssään. Tuloksena on, että myös lapsia ja perheitä voidaan tukea parhaalla mahdollisella tavalla. (Karila & Nummenmaa 2001, 34; 79; 88.)

Kainulaisen tutkimuksesta käy ilmi, että lapsen ollessa päivähoitossa avohuollon tukitoimena ovat päivähoiton henkilökunta, päiväkodin johtaja sekä lastensuojelun työntekijä tärkeissä rooleissa olevia ammattilaisia lapsen ja perheen heidän tilanteen tukemisen kannalta (Kainulainen 2007, 53–69). Päivähoidon työntekijöiden työssä tärkeää on päivittäinen keskustelu vanhempien kanssa. Päivähoidon henkilökunta toimii perheen ensimmäisenä tukijana ja keskustelun avaajana. Kasvatuksessa opastaminen kuuluu myös vanhempien kanssa tehtävään yhteistyöhön. Päiväkodin henki-

lökuntaa on mukana yhteistyöpalaverissa ja he pyrkivät toteuttamaan suunniteltuja tavoitteita kasvatuksessa, hoidossa ja opetuksessa päivähoiton arjessa. Myös kasvatuskeskustelut ovat tärkeä yhteistyön muoto. Pedagoginen osaaminen onkin tärkeä osa päivähoiton työntekijän ammattitaitoa. (Kainulainen 2007, 53–69; Kokko ym. 2006, 22.) Päiväkodin johtajalla on tärkeä rooli toimia lastensuojelun ja päivähoiton välisen yhteistyön käynnistäjänä ja ylläpitäjänä. Johtaja järjestää palaverieita perheen tukemiseksi ja huolehtii, että ne myös pidetään. Päiväkodin johtajan on tärkeää pysyä ajan tasalla perheen tilanteesta, sillä hän toimii keskustelukumppanina perheen vanhemmille ja välikätenä perheen ja lastensuojelun toiveiden välillä. Johtajan tärkeä rooli on myös tukea henkilökuntaa työssään, jotta saataisiin aikaan laadukasta, lapsen edun mukaista, päivähoitoa. Lastensuojelun työntekijän rooliin kuuluu löytää perheelle yksi tai tarvittaessa useampi sopiva tukimuoto. Vanhempien jaksamista tuettaessa toteutuu osaltaan myös lapsen etu. Lastensuojelun työntekijällä on myös tärkeä tehtävä antaa tarvittaessa konsultaatioapua päivähoiton henkilökunnalle. (Kainulainen 2007, 53-69.)

Hakkaraisen, Heleniuksen ja Jääskeläisen (1999) mukaan moniammatillisuuden hyöty voidaan tavoittaa, kun erilaiset ammatilliset näkökulmat ovat dialogissa keskenään. Moniammatillisuutta voidaan sanoa rajoja ylittäväksi asiantuntijuudeksi, kun kaikki asiantuntijat tunnustuvat, että heillä ei ole ainoaa oikeaa ratkaisua. Erosen, Hokkasen, Kinnusen, Lehto-Pusan, Rönnbergin ja Särkelän (1995) mukaan moniammatillisuuden toimimista tukee asiantuntijan hyvä ammatti-identiteetti sekä demokraattinen päätöksentekojärjestelmä yhteistyötahojen välillä. (Huhtanen 2004, 86.)

Lain mukaan sosiaalihuollon asiakastietoja sisältävät asiakirjat ovat salassa pidettäviä. Sosiaalihuollon työntekijä ei saa välittää salassa pidettävää tietoa. Salassapito jatkuu työntekijällä työn loputtuakin. (L 22.9.2000/812.) Vaitiolovelvollisuus koskee kaikkia varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun piirissä työskenteleviä henkilöitä.

Salassa pidettävää materiaalia voidaan pääsääntöisesti antaa vain asiakkaan omalla suostumuksella. Asiakkaan suostumusta ei kuitenkaan tarvita salassa pidettävien tietojen antamiseen, jos se on välttämätöntä asiakkaan hoidon, huollon tai koulutuksen selvittämiseksi, järjestämiseksi, käytäntöön laittamiseksi tai huolehditaan hänen toimeentulostaan. Tietoja annetaan vain niillä rajoituksilla, että kyseessä ovat välttämättömät tiedot, tieto koskee lapsen etua, tiedolla taataan asiakkaan etuja ja oikeuksia tai että asiakas ei voi huolehtia eduistaan. (L 22.9.2000/ 812.)

Muun muassa vaitiolovelvollisuus aiheuttaa kuitenkin haasteita eri ammattikuntien väliselle tiedonkululle. Moniammatillisen työn haasteena on, ettei toisen tahon toiminnasta tiedetä mitään. (Heinämäki 2004, 165.) Varsinkin päivähoitossa toivottaisiin, että perheen tilanteesta saisi enemmän tietoa. Lastensuojelun työntekijä ei kuitenkaan voi kertoa päivähoidolle perheestä kuin ne asiat, joiden kertomiseen hän on saanut perheeltä luvan. (Kainulainen 2007, 64.) Vaitiolovelvollisuus estää päivähoitoa saamasta tärkeää tietoa, joka tukee lapsen kasvua ja hyvinvointia (Uitto & Vuolasmaa 2011, 50–51).

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Opinnäytetyö toteutettiin yhteistyössä viiden Keski-Suomen alueella sijaitsevan kunnallisen päiväkodin kanssa. Työssämme emme mainitse minkään paikkakunnan nimeä, jolla tutkimus on toteutettu. Keskitymme tutkimuksessamme työntekijöiden kokemuksiin emmekä aihetta koskeviin paikkakuntakohtaisiin eroihin, joten käytämme työssä yleisesti käsitettä Keski-Suomi. Tällä haluamme myös turvata tutkimukseen osallistuneiden anonymiteettisuoja. Tiedostamme kuitenkin, että Keski-Suomen eri kunnissa on alueellisia eroja tukitoimen tarpeessa ja sen toteuttamisessa.

6.1 Tutkimuksen tavoite ja tutkimustehtävät

Tutkimuksemme tavoitteena oli tutkia päivähoiton henkilöstön ammatillista osaamista lastensuojelun asiakkaiden kohtaamisessa ja löytää mahdollisia vahvuuksia tai kehittämiskohteita päiväkotien käytänteissä, henkilökunnan koulutuksessa, päiväkodin sisäisessä kommunikaatiossa, ulkoisessa moniammatillisuudessa sekä taustalla vaikuttavissa yhteiskunnallisissa tekijöissä.

Opinnäytetyöllämme on kaksi tutkimustehtävää:

1. Selvittää kunnallisen päivähoiton työntekijöiden tietämystä, taitoja ja kokemuksia päivähoitosta lastensuojelun avohuollon tukitoimena.
2. Pyrkiä saamaan käsitystä siitä, miten hyvin päivähoito lastensuojelun avohuollon tukitoimena vastaa nykypäivänä asiakkaiden tarpeisiin.

6.2 Tutkimusmenetelmä

Opinnäytetyömme on kvalitatiivinen, eli laadullinen tutkimus. Yleistä kvalitatiiviselle tutkimukselle on, että ihminen kerää tietoa. Tutkija luottaa siis enemmän itseensä, omiin havaintoihinsa ja keskusteluun haastateltavien kanssa, kuin vaikkapa kyselylomakkeella toteutettuun tutkimukseen. Laadullisessa tutkimuksessa lähtökohtana ei ole teorian tai hypoteesien testaaminen. Sen sijaan aineistoa tutkitaan useammalta kannalta. Tutkimukseen osallistuneiden ihmisten näkökulmat pyritään nostamaan esille. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 155). Tavoitteenamme tutkimuksessamme on, että oleelliset asiat aineistossa nousevat esille meidän, tutkijoiden, kautta. Hirsjärven ym. (2004, 155) mukaan kvalitatiiviseen tutkimukseen valitaan kohdejoukko tarkoituksenmukaisesti. Satunnaisotosta ei siis käytetä. Lisäksi laadulliselle tutkimukselle on tyypillistä, että tutkimussuunnitelma voi muuttua muotoaan tutkimuksen edetessä.

Tutkimusmenetelmänä opinnäytetyössä käytettiin teemahaastattelua. Teemahaastattelun valitsimme siksi, koska halusimme luoda haastattelutilanteesta mahdollisimman luontevan ja antaa tilaa haastateltavien omille kokemuksille ja vapaamuotoisille vastauksille. Teemahaastattelun pohjana on etukäteen laadittu haastattelurunko, johon on listattu haastattelussa käsiteltävät aihepiirit eli teemat (Hirsjärvi & Hurme 2009, 47-48). Teemahaastattelussa aihepiirit ovat siis valmiiksi tiedossa, mutta kysymysten tarkkaa muotoa ja järjestystä ei ole etukäteen mietitty. Haastattelija voi vaihdella kysymysten järjestystä, laajuutta ja sanamuotoja haastattelutilanteen mukaan sen edetessä, mutta hänen on kuitenkin myös pidettävä huolta siitä, että teemahaastattelun kaikki osa-alueet käydään haastattelussa läpi. (Eskola & Suoranta 1998, 87).

6.3 Tutkimusaineiston keruu ja analyysi

Haastattelimme tutkimustamme varten päivähoidon työntekijöitä syyskuun 2011 aikana. Toteutimme haastattelut yksilöhaastatteluina, jolloin jokaisessa haastattelussa oli läsnä aina yksi haastateltava ja kaksi haastattelijaa. Haastattelut toteutettiin teemahaastatteluina ja käytimme niissä kesän 2011 aikana laatimaamme teemahaastattelurunkoa. Haastatteluja tehtiin yhteensä kahdeksan.

Haastattelutilanteissa pyrimme mahdollisimman luontevaan ja keskustelemaan ilmapiiiriin. Toteutimme haastattelut päiväkodeilla ”nukkariaikaan”, eli lasten nukkuessa päiväunia. Tällöin kykenimme rauhassa keskustelemaan aiheesta ilman, että työntekijällä oli kiire omaan lapsiryhmäänsä. Ajankohta sopi haastattelujen toteuttamiseen parhaiten myös siksi, että halusimme haastattelumme hankaloittavan työntekijöiden työpäivää mahdollisimman vähän. Työntekijät valitsivat päiväkodilta rauhallisen ja tarkoitukseen sopivan paikan haastattelua varten. Kerroimme työntekijöille etukäteen, että haastatteluun kuluu suurin piirtein tunti aikaa riippuen haastateltavan antamien vastauksien pituudesta. Jokainen haastateltava tuntee omat puhetyylinsä, joten näin heidän oli helpompi arvioida haastatteluun kuluva aika ja sen vaikutukset

omaan työpäivään haastattelun edetessä. Loppujen lopuksi yksittäiseen haastatteluun kului aikaa puolesta tunnista puoleentoista tuntiin.

Ennen varsinaisen haastattelun alkua kertosimme haastateltavan kanssa mistä tutkimuksessa on kyse. Kävimme yhdessä läpi haastattelumme aihealueet sekä pyysimme haastateltaviamme allekirjoittamaan suostumuksen, jossa he antoivat luvan haastatella itseään sekä käyttää haastattelua opinnäytetyömme aineistona. Muistutimme, että jos haastateltava ei tahdo vastata johonkin tiettyyn kysymykseen tai aihealueeseen, voimme jättää sen väliin ja jatkaa eteenpäin. Kerroimme myös, että haastateltavalla on oikeus keskeyttää haastattelu kokonaan, jos hänestä tuntuu siltä. Annoimme haastateltaville myös mahdollisuuden perua meille antamansa lupa hyödyntää opinnäytetyössämme jotakin tiettyä osaa haastattelusta, mikäli he tahtovat niin. Tähän annoimme haastateltaville aikaa yhden viikon haastattelupäivästä alkaen.

Äänitimme kaikki haastattelut, jotta pystyimme itse keskittymään täysin haastattelutilanteeseen. Tämä on teemahaastattelussa erityisen tärkeää, sillä mielestämme haastattelijan on pystyttävä olemaan haastattelussa täysin läsnä, jotta hän pystyy toteuttamaan haastattelun tarkoituksenmukaisesti. Näin pystyimme vastaanottamaan haastateltavien vastaukset juuri sellaisina kuin he olivat ne itse sanoneet. Haastateltavat tiesivät meidän käyttävän haastatteluissa sanelukoneita ja antoivat suostumuksensa haastattelun äänitykseen. Äänitimme haastattelut varmuuden vuoksi kahdella laitteella mp3-muotoon.

Haastattelujen jälkeen litteroimme koko keräämämme aineiston, eli kirjoitimme kaikki äänittämämme haastattelut sanasta sanaan tietokoneelle kirjalliseen muotoon. Valitsimme aineiston purkamiseen litteroinnin, koska koimme sen tarkemmaksi ja huolellisemmaksi tavaksi löytää haastattelujen vastauksista olennaisimmat asiat. Toinen vaihtoehto olisi ollut päätelmien tekeminen suoraan äänitetyistä haastattelumateriaaleista (Hirsjärvi & Hurme 2009, 138). Koska haastatteluja oli kahdeksan, kykenimme jakamaan myös vastuuta niiden litteroinnista keskenämme. Käytimme kirjain-numeroyhdistelmiä K1 (ensimmäinen haastattelija), K2 (toinen haastattelija)

sekä H1 (ensimmäinen haastatteluun vastaava työntekijä), H2 (toinen haastatteluun vastaava työntekijä) jne. litteroidessamme haastatteluja. Emme siis käyttäneet haastateltavien tai heidän työpaikkojensa nimiä missään litteroinnin vaiheessa.

Tämän jälkeen aloitimme aineiston purkamisen ja varsinaisen tutkimustulosten analyysin. Tässä olemme menetelmänä käyttäneet sovelletusti sisällönanalyysiä. Tuomi ja Sarajärvi (2002, 105) määrittelevät sisällönanalyysin tekstianalyysiksi, jossa tarkastelun kohteena ovat tekstimuotoiset, tai tekstimuotoon muunnetut aineistot. Tutkittavat tekstiaineistot voivat olla melkein mitä tekstejä tahansa, kuten meidän tapauksessamme litteroituja haastatteluja. Sisällönanalyysiä käytettäessä pyritään tutkittavasta ilmiöstä laatimaan tiivis, yleisellä tasolla oleva kuvaus. (Mts. 105.)

Aineistoa purkaessamme ja analysoidessamme keräsimme ensin haastatteluvastaukset kaikkien kahdeksan haastattelun litteroinneista yhteen ja samaan tekstitiedostoon teema-alueittain niin, että jokaisen teeman alle tulivat kaikkien kahdeksan haastatellun työntekijän antamat vastaukset kulloistakin teemaa koskien. Tämän jälkeen luimme kaikki vastaukset ajatuksella läpi teema kerrallaan ja ikään kuin kirjoitimme ne puhtaaksi selkeämmin luettavaan muotoon tulosten lopullista analysointia varten. Toisin sanottuna poimimme vastauksista olennaisimmat asiat muuttamatta kuitenkaan vastauksien asiasisältöjä. Kun haastattelun vastaukset oli lajiteltu, aloimme käydä niitä uudelleen läpi. Otimme työn alle aina yhden teeman tai teeman alaisen kysymyksen kerrallaan ja kirjoitimme jokaisen kysymyksen alle yhteenvedon työntekijöiden antamista vastauksista. Tässä vaiheessa aloimme saada parempaa kokonaiskuvaa saamistamme haastatteluvastauksista.

Tulososiossa käsittelemme tutkimuksemme tuloksia peilaten niitä myös teoreettiseen viitekehykseen. Haastatteluaineistoa hyödynnämme myös liittämällä sieltä tulososioon suoria lainauksia työntekijöiden vastauksista. Näin voimme välittää opinäytetyhömme haastatteluun vastanneiden työntekijöiden mielipiteitä ja näkökulmia juuri siten kuin he ovat asian ilmaisseet.

6.4 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Jokaisessa tutkimuksessa on arvioitava tutkimuksen luotettavuutta (Hirsjärvi ym. 2004, 216). On myös tärkeää, että tutkimuksen eettisyys huomioidaan jo varhaisessa vaiheessa (mts. 28). Tutkimusta tehdessämme olemme pohtineet siihen liittyviä eettisiä kysymyksiä ja sitä, kuinka tutkimuksemme luotettavuus toteutuu.

Tutkimuksen eettisyys

Tutkimuksemme aiheen vuoksi olemme pitäneet erityisen tarkasti kiinni tutkimuksen anonymiteetistä. Olemme luvanneet päiväkotien johtajille ja haastatelluille työntekijöille, että heidän tai päiväkotien nimiä ei tulla paljastamaan tutkimuksessamme. Emme tuo työssämme myöskään julki paikkakuntia, joissa tutkimus on toteutettu. Anonymiteetti on tärkeää tutkimuksemme kannalta, sillä sekä haastattelemiamme työntekijöitä että meitä haastattelijoina sitoo vaitiolovelvollisuus. Haastateltavat eivät myöskään saaneet meidän kauttamme tietoa siitä, ketkä muut henkilöt osallistuvat haastatteluun.

Anonymiteettisuoja tukee myös tutkimuksemme eettisyyttä. Aiheemme on tärkeä mutta arkaluontoinen, kuten yleensäkin lastensuojelua koskevissa tutkimuksissa. Emme halua, että tutkimukseemme osallistuminen aiheuttaa työntekijöille minkäänlaista haittaa. Kerroimme haastatelluille tutkimuksestamme ja annoimme heille tilaisuuden kysyä aiheeseen liittyen. Haastateltavien suostumuksen varmistamiseksi halusimme heidän ilmaisevan sen sekä suullisesti että kirjallisesti. (Hirsjärvi ym. 2004, 26.) Haastatteluun osallistuminen oli täysin vapaaehtoista.

Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimuksen reliaabeliudella tarkoitetaan mittaustulosten toistettavuutta. Reliaabelius tarkoittaa siis tutkimuksen kykyä antaa ei-sattumanvaraisia tuloksia. (Hirsjärvi ym. 2004, 216.) Olemme tehneet opinnäytetyötämme ryhmätyönä. Niin haastattelu-

tilanteissa kuin aineiston analyysissäkin vähintään kaksi ihmistä on ollut tekemässä tulkintoja. Tällä vahvistamme tutkimuksemme reliabiliutta.

Tutkimuksen validius tarkoittaa pätevyyttä eli tutkimusmenetelmän toimivuutta mitata suunniteltua aihetta. (Hirsjärvi ym. 2004, 216.) Pyrimme haastattelututkimuksella juuri siihen, että haastateltavat ymmärtävät varmasti, mitä tarkoitamme kysymyksillämme. Haastattelutilanteissa heillä oli mahdollisuus tarkistaa jokainen kysymys ennen siihen vastaamista. Meillä haastattelijoina oli puolestaan myös mahdollisuus tarkistaa, että olemme ymmärtäneet vastaukset oikein ja esittää tarvittaessa haastateltavalle tarkentavia kysymyksiä. Pyrimme kuitenkin välttämään kaikenlaista haastateltavan johdattelua haastattelun jokaisessa vaiheessa, jotta emme tahtomattamme vaikuttaisi siihen, minkälaisia vastauksia haastateltava meille antaa.

Kaikilla haastattelemillamme työntekijöillä oli omakohtaisia kokemuksia päivähoidosta lastensuojelun avohuollon tukitoimena, mikä lisää tutkimuksen luotettavuutta. Tutkimuksemme tulokset osoitamme tulososiossa sellaisina kuin olemme ne haastateluissa saaneet ja pohdintaosioon olemme kirjanneet johtopäätöksiä, joita olemme itse tehneet tutkimuksen tuloksien pohjalta. Lainatessamme opinnäytetyössämme jonkun muun tuottamaa tietoa käytämme tarkkoja lähdemerkintöjä: tekstissä olemme viitanneet lähteeseemme ja koonneet työme loppuun luettelon kaikista käyttämistämme lähteistä.

7 TULOKSET

Tässä osiossa tarkastellaan teemahaastatteluin toteutetun tutkimuksemme tuloksia. Koska tutkimuksemme on laadullinen ja haastateltavien määrä on pieni, ei sen tuloksia voida yleistää. Haastattelurungossamme oli yhteensä viisi teemaa: *taustatiedot*, *lastensuojelu päivähoidossa*, *lapsi päiväkodissa*, *yhteistyö perheen kanssa* sekä *työyhteisö*. Näiden teemojen kautta käsittelemme myös tutkimuksen tuloksia. Tutkimus-

tulosten yhteyteen olemme lisäksi liittäneet suoria lainauksia haastateltavien vastauksista. Näissä lainauksissa haastateltaviin viittaamme lyhenteellä H (haastateltava) sekä siihen liitettyllä numerolla (esimerkiksi H5), joka kertoo sen, monesko haastateltava on kyseessä. Toisin sanoen numero ilmaisee haastateltavan sijoituksen alkupe-
räisessä haastattelujärjestyksessä.

7.1 Taustatietoja haastateltavista

Tutkimuksemme kohderyhmänä olivat päivähoidon työntekijät, joilla oli omakohtaisia kokemuksia työskentelystä päivähoitoa lastensuojelun avohuollon tukitoimena hyödyntävien lasten ja perheiden kanssa. Haastattelumme osallistui yhteensä kahdeksan työntekijää Keski-Suomen alueella sijaitsevista päiväkodeista. Iältään haastateltavat olivat 32 – 54-vuotiaita. Haastateltavien keski-ikä oli 45 vuotta.

Koulutus ja työvuodet

Haastateltavista työntekijöistä neljä oli käynyt *opistopohjaisen lastentarhanopettajakoulutuksen*. Muut koulutustaustat jakautuivat hyvin tasaisesti: yksi työntekijä oli *yliopistokoulutuksen saanut lastentarhanopettaja*, yksi *päivähoitajakoulutuksen*, eli ”vanhamuotoisen lähihoitajakoulutuksen” käynyt, yksi oli *lähihoitaja* ja yksi *erityislastentarhanopettaja*. Työntekijöistä viisi oli lisäksi suorittanut esi- ja alkuopetuksen lisäopinnot. Kaikki kahdeksan työntekijää olivat suorittaneet myös erilaisia kunnan järjestämiä täydennyskoulutuksia.

Mahdollisista lisäkoulutustoiveista oltiin haastatteluissa montaa mieltä. Kaksi haastateltavista ei toivonut haastatteluhetkellä minkäänlaista lisäkoulutusta. Toinen heistä pikemminkin toivoi pakollisten, kunnan järjestämien koulutuksien vähentämistä, sillä hänen mukaansa itse työnteko päivähoidossa uhkasi jäädä vähäiseksi jatkuvien koulutuksien takia. Muilla työntekijöillä (6) oli toiveissa muun muassa lisäkoulutusta *erityisvarhaiskasvatuksesta, kasvatuskumppanuudesta, autismitietoudesta, lastensuojelutyöstä, perheiden moninaisista ongelmista sekä moniammatillisesta yhteistyöstä*.

Muita esille nousseita toiveita olivat erilaiset liikuntakoulutukset sekä koulutukset esiopetuksen matematiikan valmiuksien havainnoimisesta.

Eri työpaikkoja haastatelluilla oli lukumäärällisesti ollut vaihtelevasti: kahdesta työpaikasta peräti yhteentoista eri toimipaikkaan. Osa työntekijöistä oli tehnyt koko työuransa Keski-Suomen alueella, mutta toisilla työntekijöillä oli kertynyt kokemusta päiväkodeista ympäri Suomen. Keskimäärin haastatelluilla oli ollut työuransa aikana noin 4,5 eri fyysistä työpaikkaa. Kokemusta lasten kanssa tehtävästä työstä oli työntekijöillä kertynyt kuudesta vuodesta 33 vuoteen. Työntekijöiden työkokemuksen keskiarvo oli 21 vuotta.

Haastateltujen antamien vastauksien mukaan päiväkodin lähialueiden väestörakenne ja lähiasutusalueiden rauhallisuus tai levottomuus näkyivät jonkin verran myös päivähoiton arjessa. Valtaosa päiväkotien asuinalueista oli kuitenkin ollut ennemminkin hyvin kirjavaa, eikä niinkään kovin helposti luokiteltavaa. Alueilla on ollut sekä kunnan vuokrataloja että omistusasuntoja ja omakotitaloja. Alueiden väestö on työntekijöiden mukaan koostunut niin ydin- kuin yksinhuoltajaperheistäkin, opiskelijaperheitä, nuoresta ja iäkkäämmästä väestöstä, syntysuomalaisista ja maahanmuuttajista.

Käytännön kokemukset ja ammatilliset valmiudet

Haastattelemiemme päivähoiton työntekijöiden kokemus päivähoitosta lastensuojelun avohuollon tukitoimena oli hyvin vaihtelevaa, mikä oli tutkimuksemme kannalta positiivista. Toisilla työntekijöillä oli muutamia omakohtaisia kokemuksia, kun taas toisilla päivähoitossa toteutuva lastensuojelutyö oli ollut päivittäistä jo useiden vuosien ajan. Kaikilla haastattelemillamme työntekijöillä oli työuransa aikana kertynyt kokemusta asiakasperheistä, joiden lapsi tai lapset olivat tulleet päivähoitoon lastensuojelun avohuollon tukitoimena. Kolme haastattelemaamme työntekijää työskenteli myös haastatteluhetkellä työpaikassa, jossa parhaillaan kävi yksi tai useampi lapsi päivähoitossa avohuollon tukitoimena.

”On, mulla on ollu sillä tavalla että on ollu tota niin monenmoisista syistä niin että vaikka on vanhempi tai vanhemmat ollu kotona, niin lapsella on ollu turvallisempi olla päiväkodissa ja tota niin sillä tavalla, että siinä on päiväkotitukenu lasta ja sitten muu muu tota ammatillinen osaaminen sitten vanhempaa tai vanhempia.” (H5)

Haastatelluista kolme vastasi luottavansa omiin, työkokemuksen rikastuttamiin ammattitaitoihinsa lastensuojelun asiakkaiden kanssa työskenneltäessä. Kaksi työntekijää korosti erityisesti työparin tai -tiimin tärkeyttä perheiden kanssa tehtävässä työssä. Yksi haastatelluista työntekijöistä totesi luottavansa ammattitaitoonsa vain tietyissä tapauksissa. Näin tapahtuu hänen mukaansa esimerkiksi silloin, kun työntekijät saavat asiakkaaksi tulevasta perheestä etukäteen joitain tietoja niin, että he voivat valmistautua perheen kohtaamiseen ja heidän kanssaan työskentelyyn. Yksi työntekijöistä oli sitä mieltä, ettei koe omaavansa tarvittavaa ammattitaitoa lastensuojelun asiakkuuden omaavien perheiden kanssa tehtävää työskentelyä ajatellen. Hän sekä kaksi muuta haastateltavaa korostivatkin lisäkoulutuksen tarpeellisuutta ja sen tärkeyttä.

”Tää on niinku niin kasvava homma, niin sen takia mun mielestä sitä pitäis niinkun joka vuos olla tarjolla päivähoidon henkilöstölle koulutusta tästä kyseisestä aiheesta, jotta... Se vois oikeestaan olla niinkun pakollinen koulutus. Et kun puhutaan kasvatuskumppanuudesta perheiden kanssa, et joo kaikkien pitäis käydä se. Mut just tällönnen lastensuojeluun liittyvä niin niin tota se ois ihan semmonen, et siellä pitäis joka ikisen päiväkodin työntekijän olla, koska joka ikisen meistä on se kohdattava. Ei me voida toimia niin et okei, hei nyt meille tulee, kuule otapas sää - - kun sä niinku tiität. Vaan se että et sehän pitäis luontevasti jokaisen osata, osata niinkun ottaa se. Mut et se tiimityön merkitys tulee nyt sit taas niinku myös niinku tässä että ja koko työyhteisön. Et siinähän täytyy niinkun kaikkien olla niinkun toisiamme tukien. Et ei ketään niinku jätetä yksin.” (H1)

Kokon ym. (2006, 20) tutkimuksen mukaan henkilökunnan valmiudet kohdata lastensuojelulapsia rakentuvat koulutuksesta, kokemuksesta sekä työntekijän henkilökohtaisista ominaisuuksista. Heidän tutkimukseensa vastannut henkilö koki, että hänellä itsellään on hyvät valmiudet kohdata lastensuojelulapsia. Hänen mielestään yleisesti päivähoiton henkilökunnalla ei näitä valmiuksia kuitenkaan ole. Myös tämän tutkimuksen tulosten mukaan työntekijät olivat käyneet erilaisissa koulutuksissa, mutta lisäkoulutusta kaivattiin vielä lastensuojelusta ja vanhempien kanssa tehtävästä yhteistyöstä. Sosiaalialan koulutus nähtiin hyvänä valmiutena lastensuojelulapsen kohtaamiseen, mutta tutkimuksen mukaan myös pitkä ja monipuolinen työkokemus erityisesti lastensuojelutyöstä on tärkeää. Myös työntekijän henkilökohtaiset ominaisuudet ovat suuressa roolissa lastensuojelulapsen kohtaamisessa. On tärkeää osata toimia erilaisten lasten ja perheiden kanssa sekä hahmottaa tilanteen kokonaiskuva ja nähdä eri tahojen näkökulmat.

Tutkimuksessamme kysyimme työntekijöiltä myös heidän suhdettaan ja tuntemuksiin työskentelyyn lasten kanssa sekä työskentelyyn heidän vanhempiensa kanssa. Kaksi työntekijää kertoi kokevansa työn lasten kanssa kaikkein omimmaksi ja luontevimmaksi väyläksi työskennellä lastensuojelun asiakkaiden kanssa. Vain yksi työntekijä koki taitonsa osata toimia vanhempien kanssa erityisesti vahvuutena. Yksi haastatelluista näki sekä työskentelyn lasten että vanhempien kanssa yhtä luonnolliseksi. Kaksi työntekijää suhtautui kysymykseen hyvin neutraalisti: omien sanojensa mukaan he eivät näe vanhempien kanssa työskentelyä pelottavana tai ongelmallisena. Toinen heistä mainitsi kuitenkin myös lisäkoulutuksen tärkeyden vanhempien kanssa tehtävässä työssä. Kaksi työntekijää ei vastannut tähän kysymykseen.

” - - lapsi kuuluu perheeseen ja pitää niin tuota... me havainnoidaan lasta ja katotaan lasten vahvuudet ja haasteet ja, ja sitten tietysti ollaan kasvatuskumppanuudessa perheen kanssa että... Että tehään sitä yhteistyötä perheen kanssa että must se pitää olla niinku samalla tavalla avointa ja onnistunutta.”

(H3)

Pääpiirteissään työntekijät kokivat oman henkisen valmiutensa lastensuojelun asiakkaiden kanssa työskentelemiseen hyväksi ja suhteellisen vahvaksi. Monet työntekijät vetosivat vuosien työkokemuksen tuomaan varmuuteen tai korostivat työtiimin, -parin tai -kaverien antaman tuen tärkeyttä henkisen valmiuden ja jaksamisen kannalta. Kaksi työntekijää nosti esiin kuitenkin myös lisäkoulutuksen tarpeellisuuden ja tärkeyden oman henkisen hyvinvoinnin ja jaksamisen ylläpitämiseksi. Haastatteluvastauksissa todettiin myös, että aina henkiseen valmiuteen ja hyvinvointiin ei riitä parhainkaan kouluttaminen, vaan joskus uskalluksen ja rohkeuden on löydettävä välittömästi ja hetkessä, mikäli lapsi tai lapsen etu on äkillisesti vaarassa.

”No, mun uralla on ollu niinku helppoja asioita ja vaikeita asioita, et sillee jos on helpot asiat niin tuntuu että sosiaalityöntekijä ja erityislastentarhanopettaja, psykologi ja minä on riittävä, mut sitte on semmosia tapauksia ollu missä sitte on vaadittu ihan johtajanki panosta että, on ollu niin isoja asioita että niissä yhteistyökuvioissa on ollu johtaja mukana, että pyydetty ihan apua. Et niin vaativia asioita.” (H3)

7.2 Lastensuojelu päivähoidossa

Varsinaisen haastattelun alussa halusimme viritellä haastateltavat tutkimuksemme sisältöihin ja hieman herätellä heitä miettimään ensin päivähoitoa laajemmasta näkökulmasta. Niinpä kysyimme haastateltavien näkökulmia siihen, mitä heidän mielestään lukeutuu päivähoiton perustehtäviin. Työntekijöiden vastauksista esiin nousivat erityisesti lasten turvallisuuden ja hyvän hoidon takaaminen hoitopäivän aikana, sekä kasvatuskumppanuus ja vanhempien tukeminen vanhemmuus- ja kasvatustilanteissa. Työntekijät näkivät yhtä tärkeänä sen, että lasten vanhemmat pääsevät päivähoiton ansiosta kouluun ja töihin, kuin sen, että vanhempi pystyy lepäämään lapsen hoitopäivän aikana, jotta hän jaksaisi taas panostaa omaan vanhemmuuteensa ja kasvatustehtäviin lasten ollessa kotona. Tärkeiksi päivähoiton perustehtäviksi työntekijät mainitsivat myös lapsen kasvatukselliset ja opetukselliset, kasvua ja kehitystä edistävät asiat, lapsen perustarpeiden tyydyttämisen sekä lapsen yksilöllisen huomioimi-

sen. Kainulaisen (2007, 52) tutkimuksen mukaan päivähoiton työntekijät kokevat päivähoiton avoimuutuksena tukitoimena kiinteäksi osaksi päivähoiton perustehtävää.

*”Joo, no mä aattelen et me ollaan tukemassa sitä kotikasvatusta, ja tavallaan vanhempien tukena. Ja, ja tietenkä auttaa siinä, siinä et vanhemmat pääsee töihin se on tietenkä tärkeä se vanhemmille et me hoidetaan päivällä niitä kun ne on töissä. Ja sit mä koen niinku semmosen mikä nykyään aika paljon muo-
dissa tää sana kasvatuskumppanuus, mikä must on tosi tärkeä asia että, kuitenki ne vanhemmat on niitä parhaita asiantuntijoita sen oman lapsen kohdalla että, et tavallaan kun mekin mietitään kaikkia tukitoimia täällä päivähoitossa ni saada tavallaan sitte hyvin ne vanhemmat siihen kuitenkin mukaan että... koska siin on, on taas vähän sitte eri perspektiivistä sitä näköalaa että.”*

(H2)

Haastateltavien mukaan päivähoitossa toteutuvaa lastensuojelua on muun muassa lapsen perushoivasta, -hoidosta ja -tarpeista huolehtiminen, sekä lapsen hyvinvoinnin, kasvun ja kehityksen seuraaminen ja tunnetason huolenpidon tarjoaminen. Lastensuojelullisiksi tekijöiksi päivähoitossa haastateltavat näkivät myös päiväkodin tarjoaman turvallisen ympäristön sekä selkeät struktuurit hoitopäivän eri toiminnoissa. Myös Kokon ym. (2006, 21) tutkimuksessa tulivat esille rutiinit, päivärhythmi, aikuisen läsnäolo, turvallinen ilmapiiri ja kasvun tukeminen kun työntekijöitä haastateltiin lastensuojelulapsen tukemisesta. Myös Uiton ja Vuolasmaan (2011, 40-41) tutkimuksen tulokset olivat samankaltaisia kuin omamme. Heidän tutkimuksensa mukaan päivähoiton jokapäiväinen arki tukee lastensuojelulapsia. Myös heillä nousi esille erityisesti päivärhythmi, aikuisen läheisyys sekä turvallisuuden tunne, joka tulee lapsen perustarpeiden tyydyttämisestä ja selkeistä säännöistä ja rajoista.

Kainulaisen (2007, 52) tutkimuksen mukaan työntekijät kokevat päivähoitossa toteutettavaksi lastensuojeluksi kasvatustyön. Uiton ja Vuolasmaan (2011, 41–42) tutkimuksessa ilmeni myös, että joillakin lapsilla, jotka ovat hoidossa avoimuutuksen tukitoimena, on puutteita perushoidossa. Nämä on päiväkodissa huomioitu mm. kampa-

malla hiuksia ja leikkaamalla kynsiä. Myöskään puutteelliset varusteet tai vaatteet eivät ole estäneet lapsia osallistumasta päivähoiton toimintaan, vaan esimerkiksi suksia on lainattu päiväkodilta.

Omassa tutkimuksessamme esiin nousi myös koko perhettä koskevia asioita, kuten perheen auttaminen ja perusarjessa ohjaaminen, sekä lapsen ja perheen elämäntilanteen seuraaminen. Toisaalta haastatteluvastauksissa mainittiin lastensuojeluun kuuluvaksi myös tietynlainen kontrollointi, kuten lapsen vanhempien fyysisen ja henkisen kunnon seuraaminen sekä sopimusten noudattamisen vaatiminen ja seuraaminen.

”Mutta se, että meidän tehtävä on antaa se semmonen niinkun, semmonen hyvä arki. Hyvä arki, paljon syliä, paljon rakkautta, selkeät rajat, selkeä päivästrukturi ja sellanen tunne, et nyt nää ihmiset tietää mitä ne mun kans tekee, et meil meilkein näkee heti, et millon millon tulee ovesta semmonen ihminen, joka nimenomaan hakee meiltä sitä, että oonko mä ihan riittävä tämmösenä lapsena ja tuota onko se pysyvyys tässä ja nyt. Ja me toimitaan kaikki just samalla tavalla just tästä syystä että heidän taustalla, lastensuojelulasten taustalla, on usein epäjohtonmukaisuus ja semmonen turvattomuuden tunne sitä, niinku sitä vanhempien tekemisistä ja olemisesta ja se semmonen pysymättömyys, mikä sitten heijastuu lapsen käytökseen.” (H4)

Lisäksi kysyimme haastateltavilta, mitkä tehtävät he kokivat omassa työssään lastensuojeluun kuuluvina. Vastauksissaan he mainitsivat lapsen tarpeiden huomioimisen, lastensuojelulapsen erityisen tarkan havainnoimisen, uni- ja ruokailurytmien etsimisen lapselle sekä lapsen kuuntelemisen. Vastauksista suurin osa liittyi kuitenkin jollain tavalla perheen tukemiseen ja opastamiseen: perheiden kohtaamiseen, vanhempien tukemiseen, perheen opastamiseen arjessa pärjäämisessä, perushoitoasioiden opettamiseen perheelle, vanhempien kuuntelemiseen ja palveluohjaukseen, lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen tarkkailemiseen, toimintamallien antamiseen sekä perheen ja lapsen kannustamiseen ja kehumiseen. Esiin nousi myös ilmoittamisvelvollisuuteen liittyviä asioita, kuten lapsen kertomien huolestuttavien

asioiden vieminen tarvittaessa eteenpäin sekä huolen puheeksi ottamisen sekä omassa työyhteisössä että asiakasperheen kanssa.

”Jotenki, kyllä se vanhempien tukeminen kyllä niinku ensimmäisenä mieleen että, että on semmosia vanhempia jotka tuntuu et ne tarvii sitä tukee niinku kovasti että, mut vaik me tavallaan ollaan niitä lapsia varten tässä työpaikalla, lähinnä nyt päiväkodissa, mutta kuitenkin että, et ei sitä voi niinku ohittaa mun mielestä sitäkään.” (H2)

7.3 Lapsi päiväkodissa

Haastatteluissa kysyimme työntekijöiltä, miten he kokivat lastensuojelun avohuollon tukitoimena hoitoon tulevan lapsen sopeutumisen päivähoitoon. Valtaosa haastatelluista oli sitä mieltä, että lapsen taustat eivät juuri vaikuta lapsen sopeutumiseen. Tuli lapsi päivähoitoon sitten lastensuojelun avohuollon tukitoimena tai yksinkertaisemmista päivähoitollisista syistä, vaikuttaa sopeutumiseen heidän mukaansa enemmänkin lapsen persoona kuin hänen kotiolonsa. Kolme haastatelluista oli kuitenkin sitä mieltä, että lapsen tausta näkyy päivähoitoon sopeutumisessa. Hekin kuitenkin mainitsivat, että lapsen sopeutuminen on aina yksilöllistä.

”Sekin on niin yksilöllistä ja musta ei voi kyllä sillee oikeen yleistää että, mä oon nähny nää tapaukset on sopeutunu tosi hyvin, tosi hyvin ja sit joittenki kans on sit tietysti ollu pikkusen niinku, takkusempaa se alku mut niinhän se on kaikkien muittenkin lasten kanssa et jotkut tulee heti ku, tulevat ku kala veteen mutta nii sitte joittenki kans muutama viikko mennee ennenku ne sopeutuu ja oppivat luottamaan meihin ja, en, mä en näe siinä semmosta eroa että.” (H2)

”No onhan siinä eroo, on. No, aika huimaki, että, että... Ja se on tietysti lapses-taki riippuen, jotkut on hyvin avoimia ja jotkut on hyvin sellasia saa, salailevia ja sit ne tulee sellasissa yllättävissä merkeissä, niitä, siitä perheestä, perheen arjesta niitä tietoja sitten. Että on erilaisia, että, ja tuntuu et jotkut on hyvin ri-pustautuvia, että tuntuu et niinku et ne hakee sen todella fyysisen kontaktin,

että sä oot niinkun koko ajan sylissä ja, näin, ja sitte toiset taas on... Se on niin persoonasta kiinni, että... mutta, huomaa eron.” (H6)

Työntekijöiden kokemuksen mukaan lapsiryhmän muilla lapsilla ei ole myöskään suuremmissa määrin näkynyt erityistä suhtautumista lastensuojelulasta kohtaan, mikä helpottaa lapsen sopeutumista päivähoitoon. Työntekijöiden mukaan lapset ovat aina lapsia: he eivät tiedä, minkälaisista kotioiloista vierustoveri tulee ja ottavat uuden lapsen vastaan leikkiverina muiden joukossa. Ihmetystä silloin tällöin saattaa herättää uuden lapsen erilainen käyttäytyminen tai mahdollinen oireilu, mutta työntekijöiden mukaan näistä on päästy yli muutamassa viikossa keskustelemalla muun muassa ihmisten erilaisuudesta ja sen hyväksymisestä.

”Lapset kysyivät, ihmettelivät ääneen että miks hän käyttäytyy näin ja miks hän tekee noin, ja... Sit me sitä käytiin, ei me nyt tietysti sanottu että hän nyt on tämmönen, tämmönen lapsi, mutta puhuttiin että jokainen meistä on erilainen, niin sitte se ihmettely meni ohitse, että ei ollu niin silmäänpistävää käytöstä hänellä kuitenkaan.” (H6)

Haastateltujen mukaan lastensuojelun avohuollon tukitoimena päivähoitossa käyvä lapsi huomioidaan lapsiryhmässä olemalla läsnä, kuuntelemalla lasta ja havainnoimalla tämän tilannetta, antamalla lapselle yksilöllistä, jakamatonta huomiota, painottamalla lapsen kohdalla turvallisuutta ja arkirutiineja, tarjoamalla tukea mahdollisissa erityisen tuen tarpeissa sekä osallistamalla lasta osaksi omaa ryhmäänsä. Moni työntekijöistä huomautti kuitenkin vastauksissaan, että lastensuojelulasta ei lähdetä hemmottelemaan, vaan häntä kohdellaan samanarvoisena ryhmän muiden lasten kanssa.

Sen sijaan työntekijät epäilivät sitä, pystytäänkö lastensuojelulapsen tarpeisiin varsinaisesti vastaamaan lapsiryhmässä. Suurin osa haastateltujen vastauksista oli muotoa ”tarpeiden vastaamiseen pyritään, mutta aina siihen ei kyetä”. Syynä tähän näh-

tiin muun muassa täydet tai ylikuormitetut lapsiryhmät, sijaisten palkkaamattomuus, yksilökohtaiset erot ja avustajien puute.

”Nii-i. Kyllähän me pyritään - - siihen ja tota... Ajoittain pystytään, mutta varmasti tulee niitä... Tilanteita tai sitten kun niitä tilanteita tulee että henkilökuntaa on pois ja sijaisia ei saada - - tilalle, niin kyllähän ne silloin tietenkin et, niihin kaikkiin tarpeisiin ei pystytä. Mut tota, mahdollisuuksien mukaan - - toki. Ja ihan perustarpeet - - on se, - - että on turvallista just näissä tilanteissa sitten - - jos on vähemmän vaikka henkilökuntaa, - - ni, sitte se - - turvallisuus nousee siinä päällimmäiseksi ja, ja tota, annetaan se huomio mitä siinä sit pystyy. Ja pienryhmätoiminta on tässä, tässä, yks avainasemassa että, silloin niinku paremmin pystyy niihin - - jokaisen lapsen yksityisiin tarpeisiin huomioimaan heitä, ku ollaan pienessä porukassa.” (H8)

Kysyimme haastatteluissa myös esimerkkejä erilaisista keinoista ja menetelmistä, sekä arkisista, pienistä asioista, jotka oli koettu toimiviksi lastensuojelulasta tuettaessa. Hyväksi todetuiksi keinoiksi avohuollollisesti päivähoidossa käyvän lapsen tukemisessa työntekijät kertoivat muun muassa avoimen vuorovaikutuksen, päivittäiset keskustelut vanhempien kanssa, lapsen havainnoimisen, turvallisuuden ja arkirutiinit, lapsen yksilöllisen huomioinnin, erityisiin tuentarpeisiin vastaamisen sekä lapsen ulkoisesta olemuksesta ja siisteydestä huolehtimisen. Varsinaisina menetelminä mainittiin muun muassa sylihoito, holding-terapia, vuorovaikutusleikki, kuvat kommunikation tukena sekä pienryhmät.

Kaikki kahdeksan työntekijää olivat sitä mieltä, että avohuollon tukitoimena päivähoitoon tulleen lapsen etu toteutuu päiväkodissa ainakin jossakin määrin. Kolme työntekijöistä oli vakaasti sitä mieltä, että lastensuojelulapsen etu toteutuu päivähoidossa, ja yhden työntekijän näkemyksen mukaan lapsen etu toteutuu ”kohtalaisen hyvin”. Kolme työntekijöistä vastasi kysymykseen luettelemalla tekijöitä, jotka edistävät lapsen edun toteutumista ja sitten kertoivat näkevänsä näiden tekijöiden toteutuvan päivähoidossa. Yksi työntekijä ei vastannut kysymykseen suoraan, vaan tyytyi pohti-

maan, että yritys saada lapsen etu toteutumaan päivähoitossa on ainakin hyvä. Myös Kainulainen (2007, 63) on tutkinut lapsen edun toteutumista päivähoitossa. Tutkimuksen mukaan työn ydin on lapsen etu sekä lapsen tarpeet. Hänen tutkimuksensa mukaan päivähoiton työntekijät kokivat lapsen edun toteutumisen päivähoitossa ongelmallisena. Kainulaisen mukaan työntekijät nostivat pedagogisen osaamisen tärkeäksi lapsen edun kannalta. Tutkimukseen haastatellun lastensuojelun työntekijän näkökulmasta lapsen etua palvelevat päiväkodin normaalitoiminnot ja päivärhythmi, sekä vanhempien jaksamisen tukeminen ja opastus kasvatustehtävässä. Myös Kokon ym. (2006, 21) tutkimuksen mukaan perheen tukeminen voitiin nähdä lapsen tukemiseksi. Kainulaisen (2007, 63) mukaan päiväkodin johtaja taas ajatteli, että lapsen etua palvelee hoiva ja huolenpito sekä ruoka, hellyys ja turvallinen ympäristö. Tutkimuksen mukaan johtaja koki lapsen edun toteuttamiseksi myös lastensuojeluilmoituksen.

”Ja se sellanen lapsesta huolehtiminen, kattoo et se saa tosiaan sitä - - ruokaa tarpeeksi ja sitten saa niitä kavereita. Koska usein ne on niinkun sen ikäisiä lapsia, jo että että jos ne ei olis täällä tukitoimenpiteenä, niin silloin he olisivat esimerkiksi niinku kotona, vanhemmat nukkuis esimerkiksi neljään iltapäivällä, jolloin se lapsi saattais itse kuitenkin olla hereillä jo kaheksalta. Ja eihän se siis se ruokahan on ehkä sitä että sitä näkkileipää otetaan sieltä kaapista. Ja ollaan sisällä, ei ole kaverikontakteja niin niin onhan se siis lapsen niinkun, niinkun edun mukaista sitten se että se pääsee päiväkotiin, jossa siis se arki, säännöllinen arki.” (H1)

7.4 Yhteistyö perheen kanssa

Keskustelu yhteistyöstä perheiden kanssa aloitettiin haastatteluissa jälleen yleisemmän tason kysymyksellä siitä, mitkä asiat työntekijät kokivat tänä päivänä perheiden suurimmiksi tuentarpeiksi. Haastateltavien vastauksista nousi esille kahdenlaisia tuentarpeita: niitä, jotka liittyvät lapsen kasvatukseen sekä niitä, jotka ilmenevät vanhempien omassa elämässä. Lapsiin ja kasvatukseen liittyen haastateltavat näkivät

perheillä seuraavanlaisia tuentarpeita: ongelmat rajojen asettamisessa lapselle, lapsen pettymyksen ja turhautumisen sietäminen, lapsen kanssa toimiminen avioerotilanteessa, lapsen psyykinen pahoinvointi ja fyysinen laiminlyönti, puutteet lapsen kasvu- ja elinoloissa, sekä vuorokausirytmien, iltarituaaleihin ja ruokailuaikoihin liittyvät asiat. Vanhempien omaan elämään ja valintoihin liittyvinä tuentarpeina haastatteluissa mainittiin vanhempien jaksamiskysymykset ja uupuminen, päihteidenkäyttö, perheväkivalta, perheen taloudellinen tilanne, sekä yleinen arjessa jaksaminen ja jaksamattomuus: vanhempien avuttomuus ja maalaisjärjen puute. Myös Uiton ja Vuolasmaan (2011, 45) tutkimuksessa ilmeni, että päivähoiton työntekijöiden mielestä vanhemmat tarvitsevat tukea kasvatuksessa, perushoidollisessa osaamisessa, vanhemmuudessa sekä arjessa jaksamisessa.

”No varmaan rajojen asettaminen on yks, yks, ja sitä kautta niinku - - lasten - - turhautumisen ja pettymysten sietäminen. Et se on välillä vaikeeta, että yrittään niinku silottaa sitä tietä vaan niin pitkälle, ettei se vaan nyt ala itkemään tai raivostu, tai... - - Tukea tarttee myös semmonen, niinku ihan, ihan tota, lapsen päivähoitopäivän pituus esimerkiksi, että, et tota nii, et se on täys työpäivä lapselle, että - - ei lapsi voi olla täällä kymmentä tuntia päivässä, vaikka kuinka kivaa ois kavereitten kanssa leikkiä, - - ja tota, se on niinku pitkä päivä lapselkin olla - - päivähoidossa. Et tavallaan sitte siihenki vanhemmuuteen tukea, et teidän kannattaa viettää niitten omien lastenne kans aikaa.” (H8)

Haastatteluissa kysyimme työntekijöiltä, mitkä perheen sisäiset tekijät ovat heidän mielestään vaikuttaneet ratkaisevasti perheiden tarpeisiin hakea, saada tai ylipäättään tarvita apua päivähoidosta avoimuuden tukitoimena. Näiksi yleisimmiksi syiksi työntekijät kaavailivat päihteidenkäyttöä, alkoholi- ja mielenterveysongelmia, työtömyyttä ja rikoksia. Kysyessämme mahdollisia yhteneväisyyksiä eri asiakkuuksien syiden taustoista saimme haastateltavilta monenlaisia vastauksia. Kaksi työntekijöistä oli sitä mieltä, että asiakkuuksien taustoissa näkyä selviä yhteneväisyyksiä, kun taas toiset kaksi haastateltavaa oli sitä mieltä, ettei tällaisia johtopäätöksiä asiakkuuksien taustoista voida vetää. Kaksi työntekijää näki asian niin, että välillä asiak-

kuuksien taustoilla on samoja syitä ja välillä ei. Yksi työntekijä antoi kysymykseen epäsuoran vastauksen ja yksi työntekijä ei vastannut tähän kysymykseen lainkaan.

Kysyessämme työntekijöiden mahdollisista ennakkoluuloista ja -asenteista lastensuojelun omaavia asiakasperheitä kohtaan, oli puolet haastatelluista sitä mieltä, että päivähoidon työntekijöillä ei ole ennakkoluuloja tai tietynlaisia asenteita lastensuojelun avohuollon kautta asiakkaiksi tulevia perheitä kohtaan. Yksi työntekijöistä ei suoranaisesti vastannut kysymykseen ja kolme työntekijää puolestaan arveli, että jokaisella työntekijällä olisi jonkinlaisia näistä asiakasperheistä juontuvia ajatuksia tai ennakkoluuloja. Näin voi olla esimerkiksi silloin, kun asiakasperheellä on rankka tai pelottava tausta. Tällöin työntekijäkin saattaa jopa alkaa pelätä oman turvallisuutensa puolesta. Työntekijöiden mahdolliset asenteet liittyvät kuitenkin enemmän jännitykseen perheen auttamisen onnistumista koskien, kuin esimerkiksi varsinaiseen perheen arvosteluun tai asettamiseen arvoasteikossa muita asiakasperheitä alempiarvoiseksi. Kaikki haastateltavat mainitsivat myös, että näiden asenteiden ei saa missään nimessä antaa näkyä työssä ja vaikuttaa sen laatuun. Työntekijöiden mukaan asioista pyritään myös avoimesti puhumaan omassa työtiimissä. Myös Kainulaisen (2007, 57–60) tutkimuksen mukaan suvaitsevaisuus kuuluu ammatillisuuteen. Vaikka asiakasperheet ovat erilaisia, tulee heitä kohdella samanarvoisina. Tutkimuksen mukaan yhteistyö perheen kanssa onnistuu, kun perhe kokee työntekijöiden olevan heidän puolellaan, ei heitä vastaan.

”Kyllähän niitä helposti tulee, (ennakkoluuloja / suhtautumista työntekijöillä) mutta jotenki sitä sitten aina on yritetty puhua niitä asioita kuitenkin sitten ku työyhteisön keskenki, että, et tavallaan yrittää niiku unohtaa se et jos on päihderiippuvuutta tai alkoholiongelmia tai tämmösiä - - Ja kyllähän se tietysti jollain tavalla vaikuttaa et sitä rupee miettimää et miks ja minkä takia ja ja mikä on se tilanne, mut sit kuitenkin aina niinku yrittää sen, et se lapsi on se, mitä me ajatellaan ja yritetään puhua ne et mitä tulee tämmösiä ennakkoluuloja tai jotain tämmösiä, voi tulla joskus jopa pelkojakii - - mutta tavallaan se aika äkkiä sitte unohtuu ku sen lapsen kans rupee tekemään töitä ja sit ku vanhempi-

en kans rupee keskustelemaan ja juttelemaan, ni kyllä ne aika äkkiä sitten jää semmoset asiat sinne taakse, et ei niitä sit sillä tavalla ajattele.” (H7)

Työntekijöiden mukaan lasten vanhemmissa on niin ikään ollut hyvin vähän nähtävissä minkäänlaista negatiivista suhtautumista päivähoidon työntekijöitä tai tukitoimea kohtaan. Kolme työntekijää oli sitä mieltä, ettei vanhemmilla ole ollut negatiivisyytteistä suhtautumista päivähoitoa ja sen henkilökuntaa kohtaan, vaan perheet ovat olleet erittäin kiitollisia ja helpottuneita saamastaan tuesta. Kaksi haastattelemissamme työntekijöistä kertoi, että pientä alkukireyttä ja epävarmuutta lukuun ottamatta yhteistyö on ollut pääpiirteissään positiivista ja että mahdolliset asenteet riippuvat lähinnä henkilöstä sekä siitä, missä vaiheessa työskentelyä ollaan. Yksi työntekijä oli sitä mieltä että vanhemmilla on ennakkoluuloja työntekijöitä ja tukitoimea kohtaan erityisesti niissä tilanteissa, joissa vanhempi käyttää päihteitä tai on niiden vaikutuksen alaisena. Kaksi haastateltavista ei vastannut tähän kysymykseen. Kainulainen (2007, 58) haastatteli tutkimuksessaan päiväkodin johtajaa. Hänen mukaansa vanhempien mahdollinen kielteinen suhtautuminen työntekijöihin voi johtua osittain häpeän tunteesta. Vanhempia voi nolottaa oma tilanne ja epäonnistuminen lasten kasvatuksessa.

”Se riippuu ku se on niin henkilökohtanen asia, että toiset... Se riippuu ja se riippuu missä vaiheessa ollaan. Että toiset (vanhemmat) on todella niinkun sulkeutuneita ja ahdistuneita. Ja sit toiset on taas siinä pisteessä, että he on jos sen - - asian kanssa sinut että tarvitsen apua ja minun perheeni tarvitsee apua ja nyt minä saan sitä apua. Et on monenmoista.” (H5)

Perheiden sitoutuminen yhteistyöhön päivähoidon kanssa on haastateltujen mielestä ollut pääsääntöisesti hyvää ja positiivista. Työntekijöiden mukaan vanhemmat ovat yleensä ymmärtäneet heille tarjottavan tuen tärkeyden ja halunneet oman lapsensa parasta, mikä on auttanut heitä sitoutumaan yhteistyöhön. Vanhemmissa on ollut huomattavissa kiitollisuutta ja helpottuneisuutta tarjotun tukitoimen ansiosta. Hyvien kokemusten lisäksi päivähoidon työntekijöillä oli kuitenkin takanaan myös huono-

ja kokemuksia. Toiset vanhemmat eivät välttämättä hyväksy tilannetta ja tarjottuja tukitoimia lainkaan. He kokevat työntekijät uhkana ja syyllistävät henkilökuntaa perheen ongelmista. Voi myös olla, ettei yhteistyö kiinnosta vanhempia lainkaan, jolloin he usein jättävät sovitut ja tärkeät asiat huomioimatta eivätkä välttämättä ilmesty sovittuihin tapaamisiin. Omat haasteensa haastateltujen mukaan tuovat lisäksi vanhempien mahdolliset päihde- ja mielenterveysongelmat, jotka voivat korostaa vanhempien negatiivista suhtautumista.

”Jotenki mä oon siinä siinku silleen haistanu että ne vanhemmat on niinku, nähny sen tarpeellisena, ja ymmärtäny jotenki sen tärkeyden ja, ku jokanen - - tykkää omasta lapsestaan ja haluaa sille parasta niin sit ne on niinkun, ehkä osannut kattoo että, et tää on sille lapselle kuitenkin parasta että. Vaikka ensin on saattanu ehkä vähä olla silleen että (huokaisee) jos on varsinki tullu vähä niinku ylhäältä se käsky, niinku et nyt viette lapsen päiväkotiin että, niin sit vähän silleen mut sitten kun ne on niinku, päässy siihen rytmiin ja siihen elämään silleen niin tuntuu et ne on kauheen kiitollisia kyllä että.” (H2)

Päivittäisiksi yhteistyömuodoiksi perheen kanssa haastateltavat kertoivat päivittäiset ovensuukeskustelut lasta tuotaessa ja haettaessa (5 vastauksessa), aloitus- ja varhaiskasvatuskeskustelut (5 vastauksessa), puhelimitse käydyt keskustelut (3 vastauksessa), infotilaisuudet ja vanhempainillat (3 vastauksessa), moniammatillinen yhteistyö ja palaverit (3 vastauksessa), seuranta- ja suunnitelmalomakkeet (4 vastauksessa) sekä seuranta ja kotikäynnit (1 vastauksessa). Myös Kokon ym. (2006, 21) tutkimuksen mukaan säännölliset keskustelut ovat yhteistyön kannalta tärkeitä. Lisäksi heidän tutkimuksensa mukaan perheen voimavarojen ja vahvuuksien esille tuominen sekä työntekijän aktiivisuus yhteistyössä ovat tärkeitä. Myös Uiton ja Vuolasmaan (2011, 47) tutkimuksessa nousi esille keskustelun tärkeys päivähoidon ja perheen välisessä yhteistyössä.

Keskimäärin työntekijät tuntuivat arvostavan korkealle omaa työpanostaan, rooliaan perheiden tukemisessa sekä omaa paikkaansa työtiimissä. Työntekijät arvostivat itseään oman ryhmänsä vastuullisena aikuisena, tärkeänä osana omaa tiimiään ja perheiden auttajana. Tärkeiksi asioiksi omassa työnkuvassaan työntekijät mainitsivat taidon rajata omaa työtään sekä antaa lapselle yksilöllistä huomiota. Yksi työntekijöistä ei osannut määritellä omaa rooliaan ja kaksi työntekijää ei vastannut tähän kysymykseen. Myös Kainulaisen (2007, 57-60) tutkimuksessa ilmeni työntekijöiden pitävän yhteistyötä perheen kanssa työn keskiönä. Päivähoidon näkökulmasta yhteistyö toimii, kun perheen kanssa saadaan luotua luottamussuhde, jolloin vanhemmat uskaltavat kertoa vaikeistakin asioista. Lastensuojelun silmissä yhteistyö taas toimii, kun huoli perheestä vähenee ja perhe kokee, että heitä on autettu tilanteessa. Kuitenkin Kainulaisen tutkimuksen mukaan työntekijät kokivat oman ammatillisuutensa ja roolinsa perheen tukemisessa vaihtelevasti.

7.5 Työyhteisö ja moniammatillisuus

Omaan työyhteisöön koettiin kuuluvan oman työtiimin lastanhoitajat ja lastentarhanopettajat. Lisäksi omaan työyhteisöön sisällytettiin vaihtelevasti ryhmässä työskentelevät avustajat, päiväkodin erityislastentarhanopettaja, päiväkodin johtaja, päiväkotiapulaiset ja jopa siistijät, keittiön työntekijät, talonmies ja postinkantaja. Muutamassa haastatteluvastauksessa mainittiin myös moniammatillisen yhteistyön eri tahot, kuten sosiaalityö, eri terapeutit ja psykologi.

Kaikilla haastattelemillamme työntekijöillä oli hyviä kokemuksia omien työyhteisöjensä toiminnasta vuosien varrelta. Kenelläkään ei ollut suoranaisesti mitään negatiivista sanottavaa, vaan kaikkien mielestä yleinen yhteistyö, vastuunjako, palaverit ja tiedonkulku olivat toteutuneet työyhteisöissä melko mallikkaasti. Jälleen työntekijät nostivat tärkeäksi elementiksi omat työtoverinsa, joilta olivat saaneet valtavasti vertaansa vailla olevaa tukea niin arkisissa pulmissa kuin vaikeissa asiakaskohtaamisissakin. Pääasiassa myös johtajien tuen koettiin olleen toimivaa ja asiallista, mutta yh-

dessä tapauksessa johtajan antaman läsnäolon ja tuen vähäisyyttä hieman kritisoi-
tiin.

*”Kyllä, - - että me - - sovittiin sillon ku oli niitä vaikeita asioita, että ollaan niin-
ku koko tiimi niissä asioissa mukana, ja puhutaan avoimesti kaikki tuntemuk-
set ja, miltä tuntuu ja... ja sitte ku huomaa tiimissä, että toiset ottaa ikävät
asiat aika vakavasti ja toiset sitte pystyy rajaamaan sen, sen tonttinsa, että sii-
tä mä olin tietysti huolissani sillon ku toiset muun muassa minun - - tiimissä
meni vähän liian pitkälle, niin tuota, jotkut, jotkut työkaverit, että ne on, tyyliin
kyynelevät sitten perheen asioita, et sillon mulle tuli mieleen, että tää on
vaan meidän työtä ja meidän pitää hoitaa se oma tontti ja, eikä mennä niinku
henkilökohtaisesti siihen perheen asioihin. Et sillä lailla pitää osottaa ammatil-
lisuutta.” (H3)*

Haastatellut työntekijät olivat yhtä mieltä siitä, että lastensuojelulapsen ja hänen
perheensä asiat tulee pääsääntöisesti pitää tiiviisti oman ryhmän sisällä ja ainoastaan
ryhmän omien aikuisten tiedossa. Haastateltavien mielestä heidän tulee siis pitää
kiinni vaihtoehtoisuudestaan ja huolehtia, etteivät lapsen asiat kiiri turhaan edes
naapuriryhmän aikuisten korviin, vaikka he ovatkin saman talon työntekijöitä. Poik-
keuksia työntekijät näkivät yhdenmielisesti kuitenkin niissä tilanteissa, joissa on kyse
joko lapsen tai työntekijän turvallisuudessa. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että
lapsen ja tämän perheen asioista on tiedotettava myös muiden ryhmien työntekijöitä
silloin, kun he ovat tekemisissä lastensuojelulapsen kanssa. Tämä toteutuu tavallises-
ti esimerkiksi päiväkodin aikaisissa aamu- tai myöhäisissä iltavuoroissa, joissa saattaa
olla ainoastaan muiden ryhmien työntekijöitä töissä.

Päivähoidon yleisimmiksi moniammatillisen yhteistyön yhteistyötahoiksi työntekijät
mainitsivat sosiaalityön (7 vastauksessa), perhetyön (4 vastauksessa), puhe- ja toi-
mintaterapian (4 vastauksessa), neuvolan ja perheneuvolan (6 vastauksessa), kiertä-
vät ja ”yksikkökohtaiset” erityislastentarhanopettajat (4 vastauksessa) sekä esikoulu-
laisten tuleva koulu (2 vastauksessa). Muita yksittäisiä mainintoja yhteistyötahoina
toimimisesta saivat maahanmuuttaja- ja tulkkipalvelut, tutkimusyksiköt, lääkäri ja

sairaala, päivähoidon psykologi ja aikuispsykiatria sekä asiakasperheet itse. Tähän kysymykseen vastasi seitsemän haastatteluun osallistunutta työntekijää. Kokon ym. (2006, 22) tutkimuksessa yhteistyökumppaneiksi nousi lisäksi perheen sukulaiset ja muu tukiverkosto.

Kuusi haastatelluista oli sitä mieltä, että yhteistyö eri ammattikuntien kanssa sujuu hyvin tai vaihtelevasti. Heidän mukaansa yhteistyö sujuu, mikäli kaikki yhteistyöryhmään jäsenet ajavat lapsen etua, hoitavat oman toimenkuvansa mukaiset tehtävät, luvat vanhempien kanssa on kunnossa ja ”jos se laitetaan toimimaan” (H4). Yksi haastatelluista ei vastannut tähän kysymykseen ja yksi ei osannut vastata, koska oli kokenut yhteistyön niin vähäisenä.

Moniammatillisen yhteistyön riittävydestä kysyttäessä haastateltujen mielipiteen jakautuivat tasaisesti kahtia. Puolet haastatelluista oli tyytyväisiä toteutuneen moniammatillisuuden määrään, kun taas toinen puoli haastatelluista valitteli yhteistyön ohuutta, yhteydenottojen vähäistä määrää, moniammatillisen yhteistyön harventumista ja muilta tahoilta saatujen neuvojen vähyyttä. Uiton ja Vuolasmaan (2011, 48-51) tutkimuksen mukaan päiväkodeissa kaivataan enemmän yhteistyötä lastensuojelun ja päivähoidon välille. Tutkimukseen osallistuneet kokivat, ettei lastensuojelu paneudu asiakasperheiden tukemiseen tarpeeksi.

”No näissä näissä tapauksissa missä mä mä oon niinku ollu niin niin tuki on ollu hirveen kattava. Et se on ollu ihan oikeesti se on ollu, siel on ollu niin monen eri niinku taholta, taholta niinku työntekijöitä että että totaa. Se yhteistyö on pelannut niinku äärimmäisen hyvin hyvin.” (H1)

”Joo, ei oo ollut toimivaa, ei voi sanoa että on ollu toimivaa, (yhteistyö eri ammattikuntien kanssa) et puhutaan moniammatillisesta yhteistyöstä, aina puhuttu, mut tota niin se on yksisuuntaista, että meiltä kysellään paljo lasten havaintoja ja me täytellään lappuja niinku neuvolan tarkastuksia vartenki ja muuta, mutta se jää sit niinku siihen, että me ei saada siltä puolelta sit mitään tietoa.” (H8)

” - - joskus tuntuu sille että se, ehkä se vaihtolovelvollisuus pikkusen niinku välillä haittaa sitä yhteistyötä että, et ku tota ni, tai sen taakse on ainaki menty niinku, ja siitäki on keskusteltu niinku et onks se iha sitte välttämätöntä mutta ni puolensa ja puolensa tietysti, kyllä mä sen ymmärrän mutta ni...” (H2)

Kaminen & Pakkala (2007, 69-78) ovat tutkineet Pro Gradu-tutkielmassaan päiväkodin työntekijöiden käsityksiä sosiaalityöntekijöiden kanssa tehtävästä yhteistyöstä Vaasassa. Tutkimuksessa esiintyneet käsitykset olivat enemmän myönteisiä kuin kielteisiä. Yli puolet tutkimukseen vastanneista olivat sitä mieltä, että sosiaalityöntekijät arvostavat heidän työtään ja luottavat heidän ammattitaitoonsa lastenhoidossa ja kasvatuksessa. Suurin osa myös koki, että sosiaalityöntekijät ottavat vakavasti heidän lastensuojelullisen huolensa. Työntekijät luottivat sosiaalityöntekijän ammattitaitoon. He luottivat, ettei perhe joudu hankaluuksiin, vaikka he kertoisivat huolensa totuudenmukaisesti. Kokon ym. (2006, 22) tutkimuksen mukaan päivähoidon kokemukset yhteistyöstä oli negatiivisia. Tutkimukseen osallistuneet kokivat, että asiat pitkittyivät, eikä niistä otettu vastuuta.

Perheen kannalta parasta moniammatillista työtä pohdittaessa kaikkien haastateltujen vastauksista nousi esille yksi ja sama asia. Yhteistyössä tärkeitä ovat palaverit, joissa olisi läsnä koko yhteistyöverkosto ja joissa voitaisiin keskustella avoimesti ”kaikki saman pöydän ääressä”. Näissä palavereissa kaikilla olisi samanlainen vuoro-vaikutus ja kaikki olisivat samanarvoisia keskenään. Kaksi työntekijää mainitsi haastatteluisaan myös sen, että vaikka yhteistyöverkoston tulee olla laaja ja monipuolinen, tulisi siihen kuitenkin kuulua vain ne välttämättömimmät ja hyödyllisimmät yhteistyötahot. Samasta näkökulmasta katsottuna kaikkien yhteistyötahojen ei myöskään tarvitse olla läsnä joka ikisessä palaverissa: riittää, että paikalla ovat kulloinkin ne, jotka perhettä pystyvät parhaiten auttamaan ja että tieto palaverin sisällöstä, päätöksistä ja tulevista toimenpiteistä kulkisi mutkattomasti myös muille yhteistyöverkostoon kuuluville niin, että kaikki työntekijät tietävät missä kulloinkin mennään ja pystyvät näin auttamaan perhettä parhaiten. Myös Kainulaisen (2007, 64) tutki-

muksen mukaan moniammatillinen yhteistyö on onnistunutta, kun siinä vallitsee hyvä ilmapiiri, keskustelu on avointa ja kaikki tietävät tarpeelliset asiat.

”Ja että nii, tietysti nää yhteiset palaverit tämmösten eri yhteistyötahojen kanssa ni on tärkeitä - - ne on musta hyviä kun sellasia järjestetään. Paitsi sitte joskus tuntuu että kannattaa kyllä miettiä että kuinka paljon siellä on sitä porukkaa et ku joskus muistan jonku, jonku tilanteen ku toi joku äiti tuli ja siel oli hirveesti niitä yhteistyötahoja siellä pöydän ääressä ja sit tuli äiti sisään ja kysy et tarvitaanks häntäki täällä että, tuli ihan sellanen olo et se niinku säikähti ja oli kauheesti että... että onks hän niinku tarpeen vaikka hän nyt tavallaan on se päähenkilö että, että toiset niinku miettii tarkkaan että ketkä on niinku semmosia ihan, semmosia todella tarpeellisia ihmisiä siihen palaveriin, et ei se nyt oo... toistakymmentä ihmistä niinku, jotka pikkusenki liippaa sitä hommaa että... ettei sitte vanhemmat mee ihan kipsiin. (hymähtää)” (H2)

Koska meillä sosionomiopiskelijoina on oman käsityksemme mukaan huomattavasti enemmän lastensuojelun opintokokonaisuuksia sisällytettynä opintosuunnitelmaamme kuin esimerkiksi lähihoitajaopiskelijoilla tai yliopiston lastentarhanopettajaopiskelijoilla, meitä kiinnosti vielä kovasti kuulla, vaikuttaako koulutustausta käytännön päiväkotityössä jollain tavalla työntekijän herkkyyteen, kiinnostukseen tai haluun työskennellä lastensuojelun asiakkaiden kanssa. Haastattelemamme työntekijät eivät kuitenkaan juurikaan nähneet yhteneväisyyksiä päivähoidon työntekijän koulutustaustassa ja tämän kiinnostuksessa lastensuojelutyöhön. Kolme työntekijöistä ei ollut huomannut minkäänlaista relaatiota näiden välillä. Kaksi haastatelluista näki asian enemmän persoonallisuus- ja yksi ikäkysymyksenä. Yksi haastateltavista tyytyi puolestaan toteamaan, ettei ole tietoinen eri kelpoisuuksien koulutussisällöistä. Ainoastaan yksi työntekijä kertoi huomanneensa yhdessä sosionomikoulutuksen käyneessä työtoverissaan erityistä kiinnostusta lastensuojeluasioita kohtaan.

7.6 Avohuollollisen päivähoidon hyödyt ja haasteet

Lastensuojelun avohuollon tukitoimena toteutetussa päivähoitossa hyväksi todetuiksi menetelmiksi ja periaatteiksi työntekijät luettelivat perheiden ja lasten kuuntelemisen ja havainnoimisen, keskustelun, avoimen ja tiiviin moniammatillisen yhteistyön sekä palaverit ja yhteistyösuunnitelmat. Lasten kohdalla toimittaessa hyväksi toimintatavoiksi koettiin läsnäolo, sylin antaminen sekä negatiivisten tunteiden vastaanottaminen.

Kysyimme työntekijöiltä myös mahdollisia haasteita tai kehittämiskohteita päivähoiton toteuttamisessa avohuollon tukitoimena. Toiset työntekijät ymmärsivät kysymyksen käytännön tasolla esiintyvänä haasteina, kuten uhkailevina asiakasperheinä, lasten vanhempien mielenterveysongelmina tai vanhempien kasvatuskyvyttömyytenä. Uiton ja Vuolasmaan (2011, 47) tutkimukseen osallistuneilla työntekijöillä oli myös kokemusta väkivallan uhasta sekä vanhempien päihteiden käytöstä. Valtaosa tutkimuksemme haastatelluista ymmärsi kysymyksen kuitenkin koskevan ns. ylemmän tason järjestelyjä. Tällöin saimme avohuollollisen päivähoiton haasteita ja kehittämiskohteita kyseltäessä vastauksiksi lapsiryhmien suuret koot, sijaisten palkkaamattomuuden, sosiaalipalveluiden pitkät jonot, eri ammattikuntien välillä vallitsevat tiukat vaihtolovelvollisuudet, ongelmat tiedonkulussa, sosiaalityön voimavarojen puutteen, sekä ajan ja resurssien puutteen päivähoitossa. Ongelmallisena koettiin myös se, etteivät moniammatillista yhteistyötä tekevät ammattilaiset tunne toisiaan kuten aikaisempina vuosina, mikä työntekijöiden mukaan nostaa kynnystä yhteydenottojen tekemiseen.

”Mul on - - yks oma tämmönen esimerkki, on, eikä pysty ja on väsyny ja en jaksa hoitaa, niin sitte sanotaan, jos hän ottaa vaikka jonnekin yhteyttä, olkoot terveyskeskus tai tämmönen, niin ei ole aikoja. Ei ole aikoja. Että jos menee puol vuotta eteenpäin, se voi olla aika merkittävä asia. Eli tämmönen mihin sä, ensikosketus mihin sä otat yhteyttä, ni mun mielest se on aika merkittävä, että

jos sanotaan että ei ole aikoja. Ni onhan se aika hurjaa ja kurjaa, että siitähän se alamäki menee.” (H6)

”Must tuntuu, että helpottas paljon se, että et ois enempi, enempi tota niin tunnetas ihmisiä tavallaan. Joskus ennen vanhaan kauan aikaa sitte oli, oli tämmösiä vastuutimiä, jossa oli sosiaalityöntekijä, terveydenhoitaja, alueen lääkäri, päivähoidon henkilöstö. Et me kokoonnuttiin niiku joka toinen - - ni tavallaan siellä kun tulee ihmiset tutuks ni yhteydenotot helpottuu hirveesti. Et nyt - - mä en tunne terveydenhoitajia, en tunne sosiaalityöntekijöitä, en ketää - - ku ei oo minkäänlaisia kasvoja niillä ihmisillä - - . Et se helpottas jotenki paljon sitä, sitä, sitä totaniin yhteydenottamista ja sen yhteistyön tekemistä. Et ois jollain tavalla esittäydytty.” (H7)

Myös Kainulainen (2007, 54-57, 64-65) sai tutkimuksessaan samansuuntaisia tuloksia. Yleisesti hänen tutkimuksensa mukaan yhteistyö eri asiantuntijoiden kanssa koettiin haastavaksi lastensuojelutapauksia koskien. Yhteistyötä hankaloittaa niin ikään vai- tiolovelvollisuus, sekä työntekijöiden vaihtuvuus, jolloin uudet työntekijät eivät välttämättä saa tarvittavaa tietoa edeltäjiltään koskien asiakasperheitä. Myös Kainulaisen mukaan työntekijöiden tuttuus henkilönä sekä työnkuvan tunteminen helpottavat yhteistyötä. Kainulaisen mukaan lastensuojelulla ja päivähoitolla voi olla erilaiset näkemykset siitä, mikä on perheen parhaaksi. Tämä luonnollisesti vaikeuttaa yhteis- työtä. Kainulaisen haastattelemat työntekijät myös kertoivat, ettei lastensuojelun työntekijään ole välttämättä helppoa saada yhteyttä, kun päivähoito sitä tarvitsisi. Toisaalta lastensuojelulta saatu konsultaatioapu koettiin hyväksi.

Uitto ja Vuolasmaa (2011, 42-43, 46, 48-51) ovat myös saaneet tutkimuksessaan tu- loksen, että vai tiolovelvollisuus vaikeuttaa yhteistyötä lastensuojelun ja päivähoiton välillä. Lisäksi enemmistö päivähoiton työntekijöistä kokee päivähoiton resurssien olevan riittämättömät tukemaan lapsia, jotka ovat hoidossa avohuollon tukitoimena. Heidänkin tutkimuksessaan nousi esille liian suuret lapsiryhmät sekä sijaisten palk- kaamattomuus. Lisäksi heidän tutkimuksessaan tuli ilmi, että päivähoiton niukat re- surssit eivät riitä erityislasten ja koko perheen tukemiseen, vaikka sille olisi tarvetta.

Kuusi haastatelluista oli vakaasti sitä mieltä, että päivähoito avohuollon tukitoimena on tuottanut tulosta. Yhtä mieltä työntekijät olivat siitä, että kaikkien perheiden kohdalla näin ei kuitenkaan käy, mutta päällisin puolin mielikuva tukitoimen onnistuneisuudesta oli positiivinen. Haastateltavat kuvailivat lastensuojelun avohuollon tukitoimena järjestetyn päivähoidon tukevan lapsen tilannetta opettamalla ja opastamalla vanhempia kasvattamaan ja huomioimaan omaa lastaan, tuomalla lapselle turvallisuudentunnetta ja uskallusta luoda kaverisuhteita, luomalla lapsen elämään kunnollisen päivärytmin ja auttamalla lasta voittamaan omat haasteensa.

”No osana moniammatillista yhteistyötä niin mä uskon että hyvin (päivähoito on tukenut lapsen tilannetta). Että kuitenkin, - - että kun se moniammatillinen yhteistyö on siellä siellä tukemassa monelta puolelta, niin päivähoito on sitten vaan yks osa sitä ja lähinnä tukee sitä lasta.” (H5)

Vanhempien näkökulmasta katsottuna päivähoito on haastateltujen työntekijöiden mukaan auttanut perhettä antamalla perheelle voimavaroja, auttamalla positiivisten muutosten toteutumista perheessä, vahvistamalla perhettä, auttamalla vanhempia jaksamaan, tuomalla tukea vanhempien rinnalle ja rytmiä heidän arkeensa, auttamalla vanhempia löytämään oikeanlaista apua ongelmiinsa (palveluohjaus), mahdollistamalla ymmärtäväisiä kuuntelijoita vanhemmille ja antamalla käytännön ohjeita ja vinkkejä lapsiperheen arkeen. Työntekijöiden mukaan päivähoiton tuen tuomat edut näkyvät toisissa vanhemmissa helpotuksena, jaksamisena ja aitona kiitollisuutena. Esille nostettiin kuitenkin myös toinen näkökulma näistä vanhemmista, joita päivähoiton tuoma apu ja tuki ei yrityksistä huolimatta valitettavasti tavoita:

” - - siinä on myös se että että eihän päivähoiton tehtävänä ole poissulkea sitä vanhemmuutta. Et seki että riittääkö näille lapsille esimerkiksi, tarviiko niiden olla joka päivä täällä, koska siinä helposti sitten niinkun mä henkilökohtaisesti nään sen että et jos ne on joka päivä, niin vanhempien ei tarviikkaan, heidän ei tarviikkaan niinku tsemppata eikä tarviikkaan, kunhan sen lapsen nyt jotenki tänne saa tuotua ja muistaa hakea silloin kun on niinkun sovittu. Että niinku

tuetaanko me sitä vanhemmuutta niinku sillä? Et on pohdittu, ollaan pohdittu just sitä että, et jos riittäis esimerkiks se niinkun pienempi määrä sitä päivähoitoa esimerkiks kahtena, kolmena päivänä viikossa, ja sit niinä muina päivinä on sen perheen niinkun velvollisuus niinkun, niinkun sen lapsen kanssa toimia.”

(H1)

”Et mielellään he tuovat viisi päivää viikossa tänne, aamusta iltaan ennen seitsemää ja mieluummin hakee sit vast kun talo menee kiinni viideltä. Ja sitten viideltä voi lapsen ottaa kotiin kattoo Pikku Kakkosta ja pistää jo nukkumaan. Eli eli tää on niinku se niinku se semmonen puoli, mikä niinku näkyy semmosena niinku karmaisevana esimerkkinä siitä että että vanhemman ei tarvitsekaan olla enää vanhempi, kun päivähoito hoitaa kaiken. Mut et sit on myös niitä niinku perheitä jotka sit on hyvin niinku kiitollisia siitä että he saavat esimerkiks levähtää niinku sen hetken kun se lapsi on täällä. Ja se taas näkyy semmosena niinku jaksamisena siellä perheessä.” **(H1)**

8 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Opinnäytetyömme pohdintaosiossa käsittelemme sekä tutkimuksen tuloksista muodostamiamme johtopäätöksiä että yleistä pohdintaa opinnäytetyöprosessin kulusta ja sen merkityksestä omalle ammatilliselle kasvullemme.

8.1 Päätelmiä tutkimustuloksista

Tutkimuksesta saatujen tulosten perusteella haastattelemissamme kunnallisessa päivähoitossa työskentelevillä päivähoidon ammattilaisilla on runsaasti arvokasta työkokemusta lasten kanssa tehtävästä työstä. Heillä on tukenaan vankka ammattitaito ja he omaavat innokkaan, positiivisen ja uteliaan asenteen työtään kohtaan. Käytännön kokemuksen määrä avohuollollisesti päivähoitossa käyvistä lapsista riippuu pal-

jon työntekijän työuran pituudesta sekä alueista joilla he työskentelevät. Osalla haastatelluista oli yllättävän paljon kokemusta yksittäisistä asiakastapauksista.

Havaitsimme, että työntekijöiden tietämys toimimisesta lastensuojelun asiakkuuden omaavien perheiden kanssa perustuu tutkimuksen mukaan lähinnä heidän omaan kokemuksiinsa, mutta yleinen tietämys aiheesta on verrattain vähäistä. Työntekijöiden antamien vastausten perusteella päivähoitossa olisikin tarvetta koulutuksille, jotka koskevat erityisesti päivähoitossa toteutuvaa lastensuojelua, kasvatuskumppanuutta sekä yleistä yhteistyötä lastensuojelun asiakkuuden omaavan perheen kanssa. Ilahduttavaa oli kuitenkin huomata, että työntekijät luottivat omaan ammattitaitoihinsa, vaikka myönsivätkin puutteita omassa tiedoissaan ja taidoissaan. Työyhteisön turvaa ja työtoverien antamaa tukea arvostettiin korkealle ja tukea tarvitsevien perheiden kanssa työskentely nähtiin enemmän tiimi- kuin soolotyöskentelyinä.

Työkokemuksen määrä oli huomattavissa myös työntekijän suhtautumis- ja puhettavassa lastensuojelun asiakkaista ja asiakkuuksista keskusteltaessa. Työntekijät, joilla oli vähemmän kokemuksia, muistivat omakohtaiset kokemuksensa hyvin tarkasti ja puhuivat päivähoitosta avohuollon tukitoimena hyvin tapauskohtaisesti. Työntekijät, joilla kokemusta oli kertynyt huomattavasti enemmän, tarkastelivat päivähoiton avohuollollista asemaa laajemmasta näkökulmasta ja yhteiskunnallisemmista aspekteista. Jokaisen työntekijän tavassa kertoa omista kokemuksistaan näkyi kuitenkin tietynlainen ammatillisuus, vaikka käytännön kokemukset olisivatkin olleet vähäisiä. Positiivista, vaikkakin hieman yllättävää oli myös huomata, että vanhempien ikävistä taustoista huolimatta työntekijöiden puheista nousi kuitenkin aina jonkin asteinen arvostus lasten vanhempia kohtaan.

Tutkimuksemme tuloksista ei käynyt suoraan ilmi, millä perusteilla avohuollon tukitoimien asiakkuuden piiriin tullut lapsi sijoitetaan tiettyyn päiväkotiin ja siellä tiettyyn lapsiryhmään. Työntekijöiden antamista vastauksista kuitenkin päätelimme, että tuen tarpeessa oleva lapsi sijoitetaan lähimpään mahdolliseen päiväkotiin, jossa on sillä hetkellä parhaimmat resurssit vastaanottaa lastensuojelun asiakkaana oleva lap-

si. Lapsiryhmä puolestaan valikoituu sillä perusteella, missä ryhmässä on lapsen kanssa saman ikäisiä tai hänen kehitystasoaan vastaavia lapsia.

Cleaverin, Nicholsonin, Tarrin & Cleaverin (2007, 58) mukaan lukuisien palveluntarjoajien tulisi jakaa keskenään tietoa ja työskennellä yhdessä erityisesti vanhempien päihteidenkäytön tai perheväkivallan ollessa kyseessä, jotta jokaisen perheenjäsenen tarpeet tunnistettaisiin. Haastatteluiden kautta keräämämme tiedon mukaan tämä kuitenkin toteutuu heikosti tällä hetkellä. Yleisesti päivähoito lastensuojelun avohuollon tukitoimena koettiin erittäin positiivisena ja sen uskottiin tukevan lapsen ja hänen perheensä tilannetta, mutta avohuollollisesti toteutettu päivähoito ei kuitenkaan tunnu tällä hetkellä vastaavan asiakkaiden tarpeisiin riittävän hyvin. Totesimme, että päivähoitossa avohuollon tukitoimena käyvän lapsen edun toteutumiseen tähdätään, mutta aina asiakkaan tarpeisiin ei kyetä vastaamaan. Suurin este tähän tuntuvat olevan ylikuormitetut lapsiryhmät, työntekijöiden vähyyys, resurssien puute ja ongelmat moniammatillisessa yhteistyössä.

Tutkimustulosten perusteella yhteistyö ja tiedonkulku muiden tahojen kanssa on pääasiassa toimivaa, mikäli moniammatillisuutta vain järjestetään: verkostotyö koettiin haastatteluhetkellä melko vähäisenä. Lisäksi sosiaalitoimi sai runsaasti risuja johdun erityisesti työntekijöitä sitovasta tiukasta vaitiolovelvollisuudesta. Päivähoidon työntekijät näkevät yhteistyötä ja lapsen etua hidastavana tekijänä sen, ettei sosiaalihuollosta kerrota päivähoitoon juuri mitään lasta koskevia asioita, vaikka niillä voisi olla suurikin merkitys lapsen päivittäiselle toiminnalle päivähoitossa. Kuormittavana ja närkästyttä nostattava asiana työntekijöiden keskuudessa koetaan lisäksi se, että samaan aikaan päivähoitosta tulisi kuitenkin jatkuvasti raportoida sosiaalityöntekijälle pienimmätkin lasta koskevat asiat. Työntekijöiden mukaan puutteet moniammatillisessa yhteistyössä luovatkin tällä hetkellä kaikkein suurimmat esteet avohuollollisen päivähoitotoimien toteutumiseksi.

Haastatteluihin osallistuneilla työntekijöillä oli hyvin erilaiset taustat koulutuksen ja lasten kanssa tehtävän työn suhteen, minkä näimme tutkimuksen kannalta erittäin positiivisena asiana. Halusimmekin nähdä, onko työntekijöiden erilaisilla taustoilla vaikutusta heidän näkemyksiinsä ja vastauksiinsa. Tavasta, jolla työntekijät suhtautuivat kysymyksiimme sekä heidän antamistaan vastauksista päätellen työntekijöiden näkemyksiä ohjaavat lähinnä heidän omat persoonansa, ikänsä sekä työkokemuksen määrä ja yksittäisten asiakastapausten luomat mielikuvat. Jälkeenpäin havaitsimme, ettei haastattelemiemme työntekijöiden joukossa ollut ainoatakaan sosionomia, mikä hieman harmitti meitä. Emme kuitenkaan voineet itse valita haastateltaviamme.

Yllättävää oli se, miten vahvasti työntekijät toivat esiin vanhempien kanssa tehtävän työskentelyn tärkeyttä. Toki pohja lapsen tukemiselle rakentuu yhteisistä linjoista lapsen huoltajien kanssa, mutta odottamattoman asiasta teki se, että suoraan kysyttäessä työntekijät vastasivat lasten olevan päivähoitotyössä tärkeimmässä asemassa, mutta valtaosaan muista kysymyksistä työntekijät vastasivat kuitenkin kertomalla lasten sijaan vanhemmista, heidän kohtaamisestaan, näkökulmistaan ja ongelmistaan. Pohdimmekin, onko lastensuojelullisten asioiden tarkasteleminen pienen lapsen näkökulmasta niin haastavaa, että työntekijät kokevat automaattisesti luontevammaksi ajatella asioita aikuisten näkökulmasta.

Perheiden suurimpia tuentarpeita tuntuvat tällä hetkellä olevan puutteet lapsille asetettavissa rajoissa, vuorokausirytmiiin ja iltarituaaleihin liittyvät ongelmat sekä arkiset käytännön asiat, kuten tietämättömyys lapsen ravitsemuksesta tai sopivasta, säänmukaisesta vaatetuksesta. Vanhempien tämänhetkisinä tuentarpeina puolestaan koetaan väsymys ja uupuminen, päihteiden käyttö, mielenterveysongelmat sekä työttömyys. Lisäksi haastateltavien vastauksista nousi esille eräänlainen monien vanhempien elämässä näkyvä ja lisääntyvä uusavuttomuus, mikä huoletti työntekijöitä kovasti.

Päivähoidon perustehtäviä sekä päivähoidossa toteutuvaa lastensuojelua koskevat asiat tuntuivat olevan työntekijöille haastavimpia, sillä niiden kohdalla saimme usein tarkentaa kysymyksiämme muutamaan kertaan. Tämä oli meistä yllättävää, sillä kysymykset olivat mielestämme yksinkertaisia ja hyvin aseteltuja. Pohdimme siis, olisimmeko sittenkin voineet jo alun perin asetella tietyt kysymykset toisin, tai kenties toteuttaa jonkinlaisen koehaastattelun ennen varsinaisen tutkimuksen toteuttamista.

Suurimmat kehittämiskohteet päivähoidossa lastensuojelun avohuollon tukitoimena koskevat vaitiolovelvollisuutta sekä aikaisemmin mainittuja puutteita moniammatillisessa työssä. Parannettavaa olisi kuitenkin myös muualla: haasteita päivähoidossa aiheuttavat liian suuret lapsiryhmät ja säästäminen sijaisten palkkaamisessa, resurssien puute sekä sosiaalityön että päivähoidon puolella ja pitkät jonot eri sosiaalipalveluihin.

8.2 Opinnäytetyö prosessina ja ammatillinen kasvu

Opinnäytetyöprosessimme alkoi huhtikuussa 2011, kun päätimme lopullisen aiheen opinnäytetyöllemme. Aloitimme prosessin hakemalla tietoa päivähoidosta avohuollon tukitoimena sekä etsimällä aiheesta mahdollisesti aiemmin tehtyjä tutkimuksia. Alun perin toivoimme pääsevämme haastattelemaan päivähoidon työntekijöiden lisäksi myös vanhempia, joiden lapsi on lastensuojelun avohuollon tukitoimena hoidossa päiväkodissa. Harkitsimme myös sosiaalityöntekijöiden haastatteleamista, jolloin olisimme saaneet työhöemme päivähoidon ulkopuolisen työntekijän näkökulmaa. Emme kuitenkaan juurikaan tavoittaneet tutkimuksestamme kiinnostuneita vanhempia, mutta halukkaiden työntekijöiden lukumäärä nousi niin suureksi, että jouduimme jo rajaamaan tutkimuksen kohdehenkilöiden määrää. Päädyimme siis lopulta tutkimaan opinnäytetyössämme päivähoidon työntekijöiden kokemuksia päivähoidosta lastensuojelun avohuollon tukitoimena. Kohdehenkilöiden määrän rajojasimme haastatteleamalla kustakin päiväkodista korkeintaan kahta työntekijää. Näiden kahden työntekijän valintaan emme vaikuttaneet millään tavalla.

Jaoinme käytännön työn karkeasti kahteen osaan: 1) **teorian etsimiseen ja kirjoittamiseen**, sekä 2) **haastatteluiden toteuttamiseen, tulosten analysointiin ja tutkimustekstin kirjoittamiseen**. Teoriapohjan ja haastattelurungon luomiseen päätimme varata loppukevään sekä kesän, koska kesälomien ja mahdollisten päiväkodin työntekijävaihdosten vuoksi päivähoidon henkilökuntaa olisi kesän aikana haastavampi tavoittaa haastatteluihin. Keväällä 2011 hoidimme kuntoon myös tärkeimmät sopimusasiat ja sovimme yhteistyökumppaneidemme kanssa yhteistyön jatkosta. Haastattelu- ja tulososion jätimme syksylle 2011.

Heti elokuussa 2011 otimme jälleen yhteyttä yhteistyökumppaneihimme. Sovimme tapaamiset päiväkoteihin, jolloin kävimme keskustelemassa haastatteluista ja niiden toteuttamisesta päiväkotien johtajien kanssa. Samalla teimme yhteistyösopimukset valmiiksi ja sovimme haastattelujen toteuttamisaikatauluista. Itse haastattelut toteutimme syyskuussa 2011. Aineiston litteroinnin aloitimme välittömästi kunkin haastattelun jälkeen ja analysointiin pääsimme heti, kun kaikki litteroinnit olivat valmiina.

Kokonaisuudessaan opinnäytetyön tekeminen oli raskas, mutta loppujen lopuksi hyvin antoisa prosessi. Opinnäytetyön aihe lähti alun perin ideasta yhdistää kaksi mielenkiintoista osa-aluetta samaan työhön, mutta vasta myöhemmin meille selvisi kuinka haastavan aiheen olimmekaan valinneet. Opinnäytetyön valmistumisprosessiin sisältyi niin innostuksen, kyllästyneisyyden kuin oivalluksenkin hetkiä, mutta pääasiassa työtä oli mieluisaa tehdä. Suurin osa omasta ammatillisesta kasvustamme liittyy paitsi hurjaan määrään uutta teoreettista tietoa, myös kasvokkain käytyihin, keskustelupohjaisiin teemahaastatteluihin työntekijöiden kanssa. Myös työnjako, yhteydenpito ja aikataulujen sopiminen meidän kolmen kesken opetti meille yhteistyötä kantapään kautta, kun suurimman osan ajasta vietimme kaikki kolme jopa eri paikkakunnilla ja osa meistä teki opinnäytetyötä töiden ohella – ja toisin päin. Luottamus ja hyvä yhteishenki oli työssä erityisen tärkeää ja koimmekin sen erittäin onnistuneeksi. Toisiltamme saama tuki, apu ja kannustus olivat työssä korvaamattoman tärkeitä.

Loppujen lopuksi olemme hyvin tyytyväisiä aikaansaannoksiimme. Haastattelurunkoon osasimme valita mielestämme juuri oikeat teemat, joskin olisimme näin myöhemmin ajatellen järjestelleet kysymysrunгон osa-alueita jo valmiiksi hieman eri tavalla. Sellaisenaan teemat sisälsivät paljon päällekkäisiä kysymyksiä, mikä oli tutkimustulosten kannalta hyvä, mutta mikä myös selvästi hämmensi haastateltavia. Jälkeenpäin ajateltuna olisimme myös voineet etukäteen lyhyesti haastatella päiväkotien johtajia siitä, mitä he haluaisivat tutkimuksemme selvittävän. Tästä olisimme voineet saada hyviä ideoita haastattelurungon ja koko opinnäytetyömme toteuttamiseen. Näin opinnäytetyömme olisi myös voinut mahdollisesti palvella paremmin erityisesti tutkimukseen osallistuneita päiväkoteja kehittämistyössä.

Käytimme työssä rinnakkain sekä käsitettä kasvatuskumppanuus että yleisemmin vanhempien kanssa tehtävän yhteistyön käsitettä, koska kaikissa yhteistyösuhteissa ei voida puhua kasvatuskumppanuudesta: siihen tulee aina pyrkiä, mutta tuloksista tekemiemme johtopäätöksien mukaan se ei kuitenkaan toteudu kaikkien perheiden kanssa. Toisaalta oli yllättävää, että vanhempien suhtautuminen tukitoimea ja työntekijöitä kohtaan tuntuu olleen pääasiassa positiivista: olisimme odottaneet vanhempien suhtautumisen olevan kielteisempää. Lisäksi olisimme olettaneet, että yksinhuoltajuuden käsite olisi noussut haastatteluvastauksista voimakkaammin esille, mutta se mainittiin haastatteluissa vain muutaman kerran ikään kuin ohimennen. Tämän vuoksi emme myöskään juuri käsitelleet sitä teoriaosuudessamme.

Omassa arjessa opinnäytetyön tuoma ammatillisuus ja uusi teoriatieto näkyvät muun muassa kiinnostuksena alan uutisiin sekä halukkuutena keskustella opinnäytetyömme sisältämistä aiheista muiden ihmisten kanssa. Prosessi herätti myös kiinnostuksen kunnallisessa päiväkodissa työskentelyä kohtaan sekä oman tiedon kartuttamiseen lasten ja perheiden kanssa tehtävästä työstä. Osa meistä oli työelämässä samaan aikaan kun teimme opinnäytetyötämme: yksi meistä työskenteli tällöin päiväkodissa lastentarhanopettajana ja yksi lastenkodissa ohjaajan sijaisena, lomittajana. Varsinkin, kun pääsimme tekemään haastatteluja ja analysoimaan niitä, monet haastatte-

luissa nousseet asiat tulivat mieleemme myös työpaikalla ja huomasimme pohtivamme näitä asioita oman työmme näkökulmasta. Kiinnitimme enemmän huomiota omiin toimintatapoihimme myös työskennellessämme lasten kanssa, mutta erityisesti vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö korostui tutkimuksen myötä omassa toiminnassamme: huomasimme ikään kuin peilaavamme alitajuisesti omaa työskentelyämme haastatteluissa saamiimme vastauksiin vanhempien kanssa tehtävästä työstä.

8.3 Jatkotutkimusaiheita

Opinnäytetyöprosessi nostatti mieleemme myös jatkotutkimusaiheita. Aikaisempia samasta aiheesta tehtyjä tutkimuksia etsiessämme huomasimme, että paitsi että tutkimuksien määrä oli melko vähäinen, oli kaikki tutkimukset myös tehty haastattelulla joko päivähoidon tai sosiaalitoimen työntekijöitä. Emme löytäneet ainoatakaan opinnäyte- tai pro gradu-työtä, jossa olisi haastateltu päivähoitossa avohuollon tukitoimena käyviä lapsia tai heidän vanhempiaan. Pohdimme, että lasten haastattelu aiheesta olisi haastavaa, mutta ei kuitenkaan mahdotonta: työn voisi tehdä lasten näkökulmasta ja lapsen ymmärtämien käsitteiden kautta. Myös vanhempien mielipiteiden kuuleminen ja näkökulmien esiin nostaminen olisi todella mielenkiintoista. Näin vanhemmillekin voitaisiin tarjota mahdollisuus tuoda kuuluviin omia mietteitään päivähoitosta avohuollon tukitoimena. Mielenkiintoinen jatkotutkimusaihe olisi myös tapaustutkimuksen tekeminen esimerkiksi yhden lapsen ja hänen perheensä kokemuksista lastensuojelun asiakkuudesta moniammatillisen yhteistyön keskellä. Haastavaa näissä jatkotutkimusehdotuksissa on kuitenkin aiheen arkaluontoisuus sekä työntekijöitä sitovat tiukat vaitiolovelvollisuudet. Myös vanhempien luottamuksensa voittaminen sekä ylipäätään heidän löytäminen haastatteluun voivat olla kovan työn takana.

Kolmas jatkotutkimusehdotuksemme koskee päivähoidon tarjoaman tuen ja kontrollin suhdetta. Päivähoidon työntekijöitä voitaisiin haastatella siitä, miten päivähoitoa voitaisiin kehittää, jotta tuen ja kontrollin suhde perheelle pysyisi mahdollisimman

tasapainoisena. Molempien tulisi tukea perhettä positiivisesti toteuttamatta lapsen hoitoa ja kasvatusta kuitenkin kokonaan vanhempien puolesta ja ilman että päivähoidon työntekijöiden kontrollointi perhettä kohtaan muuttuu liian vallitsevaksi.

Neljäntenä jatkotutkimusehdotuksena esittelemme päivähoidon johtajien haastattelun. Johtajia voisi haastatella siitä, miten koko prosessi käynnistyy ja etenee, kun päivähoitoon tulee lapsi avohuollon tukitoimena. Johtajia voisi haastatella tarkemmin muun muassa siitä, miten lapselle valitaan oikea päiväkotitoiminta ja lapsiryhmä, miten toimitaan tilanteissa, jossa päiväkotien ryhmät ovat jo valmiiksi ylikuormitettuja ja miten lapsen tilannetta johtajan tehtävien näkökulmasta seurataan. Lisäksi voisi selvittää esimerkiksi sitä, kuinka moni päivähoiton sisältä lähteneistä lastensuojelutoimittajista on loppujen lopuksi aiheellinen.

LÄHTEET

A 16.3.1973/239. Asetus lasten päivähoidosta. Laki ajantasainen lainsäädäntö Finlexin verkkosivuilta. Viitattu 29.9.2011.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730239>

Cleaver, H., Nicholson, D., Tarr, S. & Cleaver, D. 2007. Child Protection, Domestic Violence and Parental Substance Misuse. Family Experiences and Effective Practice. Viitattu 24.10.2011. [Http://www.jamk.fi/kirjasto](http://www.jamk.fi/kirjasto), Nelli-portaali, Ebrary.

Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Hasunen, K., Kalavainen, M., Keinonen, H., Lagström, H., Lyytikäinen, A., Nurttila, A., Peltola, T. & Talvia, S. 2004. Lapsi, perhe ja ruoka. Imeväis- ja leikki-ikäisten lasten, odottavien ja imettävien äitien ravitsemussuositus. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2004. Viitattu 30.9.2011.

http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=28707&name=DLFE-3555.pdf&title=Lapsi__perhe_ja_ruoka_fi.pdf

Heinämäki, L. 2004. Erityisesti päivähoidossa. Kunnallisten toimijoiden ja päättäjien näkemykset erityispäivähoidon funktiosta palvelujärjestelmässä. Akateeminen väitöskirja. Saarijärvi: Stakes.

Heinämäki, L. 2005. Varhaista tukea lapselle –työvälineenä kehittämisvalikko. STAKES. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Oppaita 62

Helenius, A. & Mäntynen, P. 2001. Leikin aakkoset. Teoksessa Pienet päivähoidossa. Alle kolmivuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen perusteita. Helenius, A., Karila, K., Munter, H., Mäntynen, P. & Siren-Tiusanen, H. Helsinki: WSOY, 133–159.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2009. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2004. Tutki ja kirjoita. Jyväskylä: Tammi.

Hokkanen, T. 2002. ”Sitä eletään sitä eronneen perheen elämää”. Vanhempien ja lasten väliset suhteet. Artikkeliteoksessa Perhe ja vanhemmuus. Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen. Toim. Rönkä, A. & Kinnunen, U. Juva: PS-Kustannus, 119-140.

Huhtanen, K. 2004. Varhainen puuttuminen. Erityisen tuen tarpeen kohtaaminen päivähoidossa. Helsinki: Oy FINN LECTURA Ab

Itäpuisto, M. 2005. Vanhempien päihteidenkäyttö lasten ongelmana. Tietoa päihteistä ja perheistä Lasinen lapsuus -verkkosivuilla. Viitattu 12.10.2011.
www.lasinenlapsuus.fi, Tietoa, Lapsen kokemusmaailma.

Järvinen, M., Laine, A. & Hellman-Suominen, K. 2009. Varhaiskasvatusta ammattitaidolla. Helsinki: Kirjapaja.

Kainulainen, A. 2007. Päivähoito lapsen avoimuutena tukitoimena. Tukitoimen toteuttaminen moniammatillisena yhteistyönä. Pro Gradu-tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Varhaiskasvatuksen laitos. Viitattu 18.10.2011.
https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/18216/URN_NBN_fi_jyu-2007273.pdf?sequence=1.

Kaminen, M. & Pakkala, T. 2007. Päiväkodin työntekijöiden käsitykset sosiaalityöntekijöiden kanssa tehtävästä yhteistyöstä. Vastavuoroista vaihtokauppaa vai oman edun tavoittelua? Sosiaalityön pro gradu-tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Viitattu 18.10.2011.
https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/11544/URN_NBN_fi_jyu-2007471.pdf?sequence=1.

Karvonen, P., Siren-Tiusanen, H. & Vuorinen, R. 2003. Varhaisvuosien liikunta. Lahti: VK-Kustannus Oy

Karila, K. 2008. Jääkö korkea ammatillinen osaaminen suomalaisen varhaiskasvatusjärjestelmän toteutumattomaksi unelmaksi? Artikkeliteoksessa Varhaiskasvatus 2000-luvulla? Varhaiskasvatuspalvelut ja henkilöstön osaamisvaatimukset. 10-13. Viitattu 24.10.2011.
http://www.oaj.fi/pls/portal/docs/PAGE/OAJ_INTERNET/01FI/05TIEDOTTEET/03JULK AISUT/OAJ_VARH_KASV_ARTIK_08%5B1%5D.PDF.

Karila, K. & Nummenmaa, A. R. 2001. Matkalla moniammatillisuuteen. Kuvauskohdeena päiväkotit. Juva: WSOY.

Kaskela, M. & Kekkonen, M. 2006. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta. Opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Vaajakoski: Stakes.

Katajavuori-Vartiainen, M. 2010. Luentomateriaalia opintojaksolla Sosiaalipedagogiikan, lastensuojelun ja perhetyön perusteet. Sosiaalialan koulutusohjelma. Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Keränen, E. (N.d.) Lapset ja väkivalta. Tietoa perheväkivallasta ensi- ja turvakotien liitto ry:n verkkosivuilla. Viitattu 11.10.2011.
http://www.ensijaturvakotienliitto.fi/liitto/haetko-tietoa/perhevakivalta/lapset_ja_vakivalta/

Keränen, T., Rönkä, A., & Stiller, I. 2001. Oikeus lapsuuteen ja vanhemmuuteen. Artikkeliteoksessa Kohtaamispaikkana lapsuus. Vuoropuhelua lapsen maailmasta. Mannerheimin lastensuojeluliitto. Helsinki: Oy Edita Ab, 58-63.

Keskinen, S. & Virjonen, H. 2004. Vanhemmuuden ja lapsen kasvun tukeminen päivähoitossa. Helsinki: Tammi.

Kinnunen, U. & Mauno, S. 2002. Työ ja perhe-elämä vanhempien ja lasten näkökulmasta. Artikkeliteoksessa Perhe ja vanhemmuus. Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen. Toim. Rönkä, A. & Kinnunen, U. Juva: PS-Kustannus, 99-118.

Koivunen, P-L. 2009. Hyvä päivähoito. Työkaluja sujuvaan arkeen. Juva: PS-kustannus.

Kokko, P., Lassila, M. & Sämskilähti, A. 2006. Lastensuojelulapset päiväkodissa. Opinnäytetyö. Diakoninen sosiaali-, terveys- ja kasvatustieteiden koulutusohjelma. Sosionomi (AMK). Diakonia-ammattikorkeakoulu. Diak Pohjoinen. Viitattu 22.10.2011. http://kirjastot.diak.fi/files/diak_lib/Oulu2006/79836a_Kokko2006.pdf.

Kristeri, I. 2002 Vahvaan vanhemmuuteen. Helsinki: Kirjapaja.

Kupila, P. 2004. Arvioidaan yhdessä. Näkökulmia arviointiin varhaiskasvatuksessa. Tampere: Tammi.

Lapsiköyhyys on Suomessa kasvussa. 2011. Artikkeliteoksessa THL:n, Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen, verkkosivuilla. Viitattu 17.10.2011. http://www.thl.fi/fi_FI/web/fi/tutkimus/hankkeet/stop_koyhyys/nakokulmia/lapsikoyhyys_on_suomessa_kasvussa.

L 19.1.1973/36. Laki lasten päivähoitosta. Laki ajantasainen lainsäädäntö Finlexin sivuilla. Viitattu 24.4.2011. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>.

L 22.9.2000/812. Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista. Laki ajantasainen lainsäädäntö Finlexin sivuilta. Viitattu 15.8.2011. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2000/20000812>

L13.4.2007/417. Lastensuojelulaki. laki ajantasainen lainsäädäntö Finlexin sivuilta. viitattu 24.4.2011. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

Lyyra, V. & Salmela, A-R. 2004. Kasvuturve-projekti. Artikkeliteoksessa Vanhemmuuden ja lapsen kasvun tukeminen päivähoitossa. Toim. Keskinen, S. & Virjonen, H. Helsinki: Tammi, 18-58.

Metsomäki, M. & Hintikka, T. 2009. Leikkistä. Luentomateriaali opintojaksolla Varhaiskasvatuksen pedagogiikka.

Mikkola, P. & Nivalainen, K. 2009. Lapselle hyvä päivä tänään. Näkökulmia 2010-luvun varhaiskasvatukseen. Saarijärvi: Pedatiето. 33-34.

Mitä on palveluohjaus? 2008. Tietoa palveluohjauksesta Sosiaaliportti.fi-sivustolla. Viitattu 25.10.2011. http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/palveluohjaus/mita_on_palveluohjaus/.

Opetus- ja kulttuuriministeriön tiedote 24.9.2011. 2011. Opetusministeri Jukka Gustafsson: Uusi varhaiskasvatuslaki hyväksytään tällä hallituskaudella. Viitattu 19.10.2011. http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/2011/09/gustafsson_varhaiskasvatus.html?lang=fi

Ovaska, M. 2004. Päiväkotihenkilökunnan näkemyksiä perhetyöstä ja kasvuturveprojektista. Artikkeliteoksessa Vanhemmuuden ja lapsen kasvun tukeminen päivähoitossa. Toim. Keskinen, S. & Virjonen, H. Helsinki: Tammi, 59-72.

Perheväkivallan määrittely. 2006. Tietoa perheväkivallasta ensi- ja turvakotien liitto ry:n verkkosivuilla. Viitattu 11.10.2011. http://www.ensijaturvakotienliitto.fi/liitto/haetko-tietoa/perhevakivalta/perhevakivallan_maarittely/

Petäjaniemi, T. & Pokki, S. 2010. Selvityshenkilöt esittävät päivähoiton hallinnon siirtoa opetusministeriöön. Sosiaali- ja terveysministeriön tiedote 19.02.2010. Viitattu 21.10.2011. <http://www.stm.fi/tiedotteet/tiedote/view/1485223>.

Pidä kiinni -projekti. N.d. Projektin esittely Lasinen lapsuus-verkkosivuilla. Viitattu 12.10.2011. <http://www.lasinenlapsuus.fi>, Toimintaa, Pidä kiinni.

Pulkkinen, L. 2002. Koti, koulu ja yksityinen elämänpääri hyvän elämän ankkureina. Teoksessa Perhe ja vanhemmuus. Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen. Toim. Rönkä, A. & Kinnunen, U. Juva: PS-Kustannus, 14–29

Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma. 2011. Viimeisin hallitusohjelma, johon on kirjattu hallituksen tärkeimmistä tehtäväalueista. Viitattu 19.10.2011. <http://www.vn.fi/hallitus/hallitusohjelma/pdf332889/fi.pdf>.

Repo, K. 2009. Lapsiperheiden arki. Näkökulmina työ, raha ja lastenhoito. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto. Tampere: AUT.

Repo, P. (N.d.) Masennuksesta kertominen lapselle. Artikkeliteoksessa vanhemman masennuksesta ja sen kertomisesta lapselle Hyvä Terveys –lehden verkkosivuilla. Artikkeliiin on haastateltu lastenpsykiatri Tytti Solantiusta. Viitattu 17.10.2011. <http://hyvaterveys.fi/artikkelit/Masennuksesta-kertominen-lapselle/512/>.

Räty, P. 2004. Oikeusturvatekijät lastensuojelussa. Teoksessa Lastensuojelu tänään. Toim. Puonti, A., Saarnio, T. & Hujala, A. Helsinki: Tammi, 85–104

Salmi, M. 2005. Päivähoitoa kaikille lapsille? Erään instituution ja siihen suhtautumisen ristiriitoja. Artikkeliteoksessa Lapsuuden kudelmaa. Toim. Heino, T., Kekkonen, M. & Känkänen, P. Helsinki: Stakes. 97-116.

Siren-Tiusanen, H. & Tiusanen E. 2001. Toiminnan rakentuminen ja päivärytmin muuttuminen. Teoksessa pienet päivähoitopaikat. Alle kolmivuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen perusteita. Helenius, A., Karila, K., Munter, H., Mäntynen, P. & Siren-Tiusanen, H. Helsinki: WSOY, 67-69.

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2002. Valtioneuvoston periaatepäätös varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2002:9. Viitattu 26.7.2011. <http://pre20031103.stm.fi/suomi/pao/varhais2/kasvatus.pdf>

Suomalaisten lasinen lapsuus. 2009. Tietoa perheistä ja päihteistä. Lasinen lapsuus – verkkosivut. Viitattu 12.10.2011. <http://www.lasinenlapsuus.fi>, Tietoa, Päihteet ja perheet, Suomalaisten lasinen lapsuus.

Surun ja kriisin kohtaaminen varhaiskasvatuksessa. 2010. Kansio päivähoiton henkilökunnalle surun tai kriisin kohtaamisen avuksi. Ylöjärven kaupungin varhaiskasvatus. Viitattu 25.10.2011. <http://ylojarvi-fi-bin.directo.fi/@Bin/b91f30425f2853052644a0894a407150/1319543027/application/pdf/836317/Surun%20ja%20kriisin%20kohtaaminen.pdf>.

Taskinen, S. 2010. Lastensuojelulain soveltaminen. Helsinki: WSOYpro.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2011. Tilasto lastensuojelun avohuollon tukitoimien piirissä olevista 0-17 –vuotiaista. Tilasto- ja indikaattoripankki SOTKANet 2005-2011. Viitattu 17.10.2011. <http://uusi.sotkanet.fi/portal/page/portal/etusivu/hakusivu/tulossivu?regionCount=1¤tEvent=getData&sexCount=1&setId=p85c1a784c430d8d17c51b444014fa38601971f155c66fe&indCount=1&yearCount=11>.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Uitto, A. & Vuolasmaa, M. 2011. Päivähoito lastensuojelun avohuollon tukitoimena. Päiväkodin henkilöstön kokemuksia. Opinnäytetyö. Sosiaalialan koulutusohjelma. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Diak Etelä, Helsinki. Viitattu 23.10.2011. https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/30914/Vuolasmaa_Miia.pdf?sequence=1.

Vanhemmuuden roolikartta. 2011. Lastensuojelun käsikirja. Sosiaaliportti. fi, verkkosivut sosiaalialan ammattilaisille. Viitattu 11.10.2011. <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyovalineet/tyomenetelmat/vanhemmuudenroolikartta/>.

Varhaiskasvatuksen liikunnan suositukset. 2005. Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 2005:17. Viitattu 17.10.2011. http://www.nuorisuomi.fi/files/ns2/paivahoito_PDF/varhaiskasliksuo_2005.pdf.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2005. Varhaiskasvatuksen sisältöjen toteutumisen valtakunnallisia linjauksia ohjaava asiakirja. Viitattu 15.4.2011. <http://www.thl.fi>, Lait ja oppaat, Varhaiskasvatus ja päivähoito, Linjaavat asiakirjat ja suunnitelmat, Vasu-asiakirja, Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet.

Varhaiskasvatus vuoteen 2020. Varhaiskasvatuksen neuvottelukunnan loppuraportti. 2008. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2007:72. Viitattu 22.10.2011. http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=28707&name=DLFE-4044.pdf&title=...

Vilkko-Riihelä, A. 2003. Psyhyke. Psykologian käsikirja. Porvoo: WS Bookwell Oy.

Välimäki, A-L. 1999. Lasten hoitopuu. Lasten päivähoitojärjestelmä Suomessa 1800- ja 1900 –luvulla. Helsinki: Suomen kuntaliitto.

Weil, Z. 2003. Above All, Be Kind. Raising a Humane Child in Challenging Times. Viitattu 24.10.2011. <http://www.jamk.fi/kirjasto>, Nelli-portaali, Ebrary.

LIITTEET

Liite 1: Lomake työntekijöiden suostumuksesta yhteistyöhön

Suostumus haastatteluun sekä sen käyttämiseen opinnäytetyön aineistona

Mari Karhula, Laura Vainionkulma ja Sari Suutari tekevät opinnäytetyötä aiheesta Päivähoito lastensuojelun avohuollon tukitoimena. Tutkimus toteutetaan haastattelututkimuksena haastattelemalla päivähoiton työntekijöitä.

Annan edellä mainituille henkilöille luvan haastatella itseäni sekä käyttää haastattelustani saatua materiaalia opinnäytetyön aineistona. Minulla on oikeus keskeyttää haastattelu. Minulla on myös oikeus viikon sisällä haastattelun jälkeen perua lupa hyödyntää jotain tiettyä osaa haastattelustani mikäli tahdon niin. Opinnäytetyössä ei tulla mainitsemaan henkilöiden, päiväkotien ja asuinkuntien nimiä.

Paikka ja aika

Allekirjoitus ja nimenselvennys

Liite 2: Teemahaastattelujen haastattelurunko

Haastattelurunko työntekijälle

Opinnäytetyön aiheen esittely, haastattelun rakenne ja ”tavoitteet”; väliotsikot.

Taustatiedot

- Ikä.
- Opinnot?
- Lisäkoulutus? (Myös työn puolesta.)
- Halu johonkin koulutukseen.
- Työvuodet lasten kanssa tehtävässä työssä ja työpaikkojen lukumäärä
- Kunkin työpaikan asutusalueen väestörakenne?

Lastensuojelu päivähoidossa ja omat kokemukset lastensuojelutyöstä (kerro esimerkkejä)

- Kokemus lastensuojelutyöstä & lastensuojelun avohuollon asiakkaista.
- Lastensuojelu päivähoidossa.
- Henkinen valmius, ennakkoluulot, suhtautuminen.
- Mitkä tehtävät kuuluvat omassa työssäsi lastensuojeluun?
- Ammattitaidon riittävyys vs. puute; miten koet oman ammattitaitosi?
- Työskentely lasten vs. vanhempien kanssa?

Lapsi päiväkodissa (kerro esimerkkejä)

- Päivähoidon perustehtävät?
- Lapsen etu?
- Lapsen sopeutuminen vs. päiväkodin sopeutuminen lapseen.
- Toisten lasten suhteutuminen?
- Lapsen huomioiminen lapsiryhmässä? Keinot lapsen tukemiseen?
- Miten päivähoito tukee lapsen tilannetta?

-Kokemukset, kuinka auttanut perhettä

- Lapsen näkökulmasta?
- Vanhempien näkökulmasta?

Yhteistyö perheen kanssa

- Perheiden yleisimmät tuentarpeet (yleinen taso vs. omat kokemukset)?
- Asiakkuuksien taustalla selviä syitä / tekijöitä asiakkuuden taustalla?
- Miten syyt näkyvät? Yhdenmukaisuuksia?
- Sitoutuminen ja asenne perheen taholta → syyt asenteisiin?
- Konkreettinen yhteistyö? (Esimerkkejä arjessa toteutuvasta yhteistyöstä.)
- Työntekijän oma rooli perheen tukemisessa?

Työyhteisö

- Palaverit, yhteinen työskentely työpaikalla, tiedonkulku?
- Moniammatillisuus (Onko sitä? Riittävästi? Toimiiko yhteistyö?)
- Tuki työkavereilta ja johtajalta?
- Toimintamalli, vastuunjako?